

Kronika życia literackiego w PRL 1946

Oprac. Andrzej Makowiecki

Digitalizacja przeprowadzona w ramach zadania „Cyfrowe zasoby dokumentacji literatury polskiej w wolnym dostępie” realizowanego przez Fundację Akademia Humanistyczna w partnerstwie z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

1 9 4 6

opracował

Andrzej Makowiecki

1946

STYCZEŃ

2 "Środy literackie" ZZLP w Warszawie odbywały się raz w tygodniu w Czytelni Miejskiej w gmachu byłego BGK. Organizatorem był Oddział Warszawski ZZLP. W ciągu roku w cyklu wieczorów autorskich i odczytów spotkali się z czytelnikami literaci z Warszawy i innych miast, m. in.: J. Dobraczyński (2 I), A. Małej (9 I), M. Ochrowicz (16 I), K. Czachowski (23 I), L. Choromański (30 I), J. Brzostowska (6 II), R. Sadowski (20 II), J. Szczepkowski (6 III), J. Zagórski (7 III), B. Kamodziński (20 III), A. L. Godlewski (10 IV), J. Pomianowski (8 V), A. Rymkiewicz (16 V), B. Rychliński (22 V), M. Guranowski (26 VI), M. Piechał, G. Timofiejew, K. Truchanowski (31 XI). 1

3 "Czwartki literackie" w Poznaniu organizowane przez Poznański Oddział ZZLP na Uniwersytecie Poznańskim odbywały się co tydzień z przerwą wakacyjną. W ciągu roku począwszy od 3 I odbyło się 30 prelekcji i wieczorów autorskich, m. in.: W. Kubacki: Na śladach Demostenesa i Mozarta w twórczości Mickiewicza (17 I), R. Pollak: Wspomnienia z Powstania Warszawskiego, wieczór autorski młodych pisarzy z Koła Polonistów Uniwersytetu Poznańskiego (7 II), Cz. Latawiec: Aktualność Wyspiańskiego (14 II), H. Elzenberg: Człowiek i sztuka dla sztuki (28 II), Z. Szweykowski: Świat "Pana Tadeusza", Z. Grot: Scena poznańska w dobie niewoli (28 III). 2

5 Otwarcie Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu. Na powołanym do życia dekretem

Rady Ministrów z dnia 24 VIII 1945 Uniwersytecie im. M. Kopernika w Toruniu odbyła się 5 I uroczysta inauguracja pierwszego roku akademickiego. Po przemówieniu ministra Oświaty Cz. Wycecha i rektora L. Kolankowskiego zebrani wysłuchali wykładów inauguracyjnych: K. Hartleba Kopernik na tle Renesansu i W. Dziewulskiego Rozwój astronomii od Kopernika do chwili obecnej.

Uniwersytet Toruński w dniu inauguracji posiadał wydziały: Humanistyczny, Matematyczno-Przyrodniczy i Prawno-Ekonomiczny, zatrudniające 60 profesorów i 69 pomocniczych pracowników nauki. W pierwszym roku istnienia liczba studentów uczelni wynosiła 1 605 osób. Władze Uniwersytetu ukonstytuowały się 23 VIII 1945 pod przewodnictwem rektora L. Kolankowskiego i prorektora W. Dziewulskiego. /zob. poz. 166145/ 3

6 T o w a r z y s t w o N a u k o w e W a r s z a w s k i e rozpoczęło swą działalność w roku 1946 pierwszym po wojnie oficjalnym posiedzeniem. Towarzystwo rozpoczęło swe prace już w 1945. /zob. poz. 29/45/. Po przemówieniu prezesa W. Sierpińskiego, poświęconym pamięci 85 członków Towarzystwa zmarłych lub zamordowanych przez okupanta podczas wojny, sekretarz generalny J. Krzyżanowski zdał sprawozdanie z reaktywowania TNW. Uchwalono również przyjęcie nowych członków. Na Wydziale I - Językoznawstwa i Historii Literatury członkami zwyczajnymi zostali wybrani: S. Adamczewski, M. Brahmer, K. Górski, W. Hahn, J. S. Bystron, K. Kumaniecki, T. Lehr-Splawiński, L. Staff, Z. Szweykowski. S. Witkowski; członkami korespondentami: K. Badecki, K. Czachowski, T. Grzebieniowski, S. Helsztyński, A. Jabłońska, K. Kosiński, M. Maykowska, T. Mikulski, L. Ossowski, J. Parandowski, Z. Szmydtowa. 24 XI na dorocznym posiedzeniu WTN wybrano członkiem Wydziału I M. Dąbrowską, członkami korespondentami:

F. Bielaka i K. W. Zawodzińskiego. Wydział Językoznawstwa i Historii Literatury wznowił swą działalność na posiedzeniu poświęconym pracy Z. Szmydtowej Czynniki rodzajowe i strukturalne "Pana Tadeusza" (14 I). W ciągu roku Wydział odbył 12 posiedzeń, których tematem były m. in. następujące prace:

T. Mikulski: Polonistyka wrocławska (21 I), S. Słoński: O języku Jana Kochanowskiego (4 II), W. Doroszewski: Kategorie słowotwórcze i J. Kleiner: Epilog "Pana Tadeusza" (25 II), J. Krzyżanowski: Aleksander Brückner - prace i zasługi naukowe (4 III), W. Borowy: "Vademecum" Norwida i K. W. Zawodziński: Z dziejów wiersza polskiego (6 V), K. Kumaniecki: Nowy przekład polski Tycydydesa i Salustiusa (3 VI), J. Krzyżanowski: O przenośni (1 VII), Z. Szmydtowa: Problematyka i kompozycja "Grażyny" na tle jej rodowodu literackiego (21 X), E. Sawrymowicz: Elementy stylu religijnego w "Hymnach" Kasprowicza (18 XI). Posiedzenia w dn. dn. 14 I, 21 I, 4 III, 1 VII, 21 X i 18 XI odbyły się przy współdziałaniu Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza.

4

6 Otwarcie Teatru Miejskiego we Wrocławiu w gmachu dawnej opery niemieckiej. Teatr Miejski pod kierownictwem T. Trzcíńskiego zainaugurował swą działalność premierą Ślubów panińskich A. Fredry. Inauguracją nieoficjalną było wystawienie 25 XII 1945 sztuki R. Niewiarowicza I co z takim robić?

5

6 Fragment powieści poetyckiej Władysława Broniewskiego "Bania z poezją" opublikowany został w n-rze 1 tygodnika "Odrodzenie". Jak informowała nota redakcji, "powieść ta zamierzona na

kilkanaście tysięcy wierszy ma ogarnąć losy walki, tułaczkę i cierpienia Polaków czasu wojny". Utwór nie został ukończony i poza publikacją cząstkową nie ukazał się w druku. Fragment jego został poza tym opublikowany w "Przekroju" nr 51-52 (części II poematu) oraz nadany 25 I w Polskim Radio w ramach cyklu audycji 10 minut poezji.

6

- 6 Dyskusja o pisarstwie ludowym i gwarze ^{/zob. poz. 149/45/ kontynuowana była} ~~zainicjowana została~~ wystąpieniem J. Przybosia W sprawie pisarstwa ludowego. Artykuł atakował politykę redakcyjną czasopisma "Wieś". J. Przyboś pisał: "Cóż wspólnego z życiem wsi mają pełne ozdobności wiersze poetów "autentystów" [...]. Dopoki się chłop nie dopracuje własnego wyrazu poetyckiego nie podrzucajmy mu kukułczych jaj stylizowanych na pisaniki. [...] Oddział Wiejski ZZLP ma kapitalne zadanie przed sobą: poruszyć pisarstwo chłopskie. Niechże w piśmie literackim przeznaczonym dla wsi wypowie się wieś, a nie grupka znanych pisarzy tyle tylko mających wspólnego z chłopem, że z chłopów pochodzą". Przeciwno tezom Przybosia dotyczącym "Wsi" wystąpili głównie współpracownicy tego pisma - Z. Kałużyński, S. Lichański, A. Kamieńska. Bronili oni z jednej strony charakteru pisma jako organu literatów pochodzenia chłopskiego, z drugiej występowali przeciw sugestiom zawartym w artykule Przybosia, a dotyczącym sprawy "drugorzędności" literatury chłopskiej. S. Lichański zwracał uwagę na konieczność rozdzielenia problemu estetycznej rangi utworu literackiego od jej społecznej doniosłości: "Literatura ludowa jest «drugorzędna», bo jest manifestacją pisarską klasy kulturalnie zapóźnionej". A. Kamieńska w swym wystąpieniu podkreślała, że potrzeba popierania pisarstwa ludowego wynika z nakazów realistycznej polityki

wobec kultury narodowej. W dalszym ciągu sporu na łamach "Wsi" dyskusja w sprawach pisarstwa ludowego toczona była równolegle z polemiką dotyczącą funkcji gwary w utworze literackim. Sprzeciw wobec powstawania utworów literackich napisanych wyłącznie gwara wyraził się najostrzej w artykule A. Sandauera O literaturze gwarowej. Sandauer dostrzegał w literaturze gwarowej skłonności do separatyzmu dzielnicowego. Obszerną dyskusję podsumował K. Budzyk artykułem Podsumowanie dyskusji o gwarze. Stwierdził w nim, że wprowadzenie gwary do literatury powinno mieć zawsze motywację funkcjonalną. Gwara nie może występować jako język odrębny. Używanie dialektyzmów jako tworzywa literackiego wzbogaca dzieło, ale dążeniem zasadniczym winno być osiągnięcie poziomu ^{języka} literackiego. W literaturze ludowej "wyrównania językowe pojawiają się same jako normalny wynik wyższego poziomu kulturalnego".

Dyskusja o zagadnieniach literatury ludowej związana była wyraźnie z problematyką jednorodnego bądź dwoistego modelu kulturalnego literatury. Do sprawy tej powrócił w końcu roku J. Kott w artykule Książka sędziego Soplicy dotyczącym Zarysu nowszej literatury ludowej S. Pigońia. Polemizując z zawartym w książce ujęciem twórczości ludowej, w którym dostrzegał skłonności do separtytyzmu Kott nazwał koncepcję odrębnej literatury chłopskiej "wpędzaniem w folklor". "Celem przemian społeczno - ~~kwikwkwkwkwkw~~ gospodarczych naszego stulecia - pisał Kott - jest równouprawnienie w rozwoju kulturalnym warstw ludowych" i "nie tylko wrogowie folkloru dążą do uczynienia z chłopca ^{wy} twórcy kultury na równi z inteligentem /.../ Nie wydaje się, aby można budować kulturę polską ze sztucznych działów: kultury ludowej i proletariackiej ...".

J. PRZYBOŚ: W sprawie pisarstwa ludowego. "Odrodz." 1945 nr 55. - Z. KAŁUŻYŃSKI: Odpowiedź Przybosiowi. "Wieś", nr 4. - A. KAMIENSKA: W sprawie poezji (w związku z artykułem J. Przybosia o pisarstwie ludowym). "Wieś", nr 3. - S. LICHANŃSKI: "Wieś" i wieś. "Wieś", nr 4. - S. PIĘTAK: Pomyłki J. Przybosia. "Wieś", nr 1. - J. PRZYBOŚ: O "Wieś" wsi. "Wieś", nr 4. - J. WIKTOR: Zagadnienie literatury chłopskiej. "Wieś", nr 1. - K. WYKA: Od Pogana do Balzaka, od Przybosia do Homera. "Odrodz.", nr 3. - ~~J. KOTT:~~ Książka sędziego Soplicy. "Kuzn.", nr 23.
Dyskusja o gwarze: J. POGAN: "Wieś" 1945 nr 12. - K. BUDZYK: Lekkomyślna dyskusja na poważny temat. "Wieś", nr 1. - K. BUDZYK: Podsumowanie dyskusji o gwarze. "Wieś", nr 16. - S. JUCHA: Gwara to kwestia słuchu. "Wieś", nr 2. - Z. J. KEMPF: Pomyłki Pogana. "Wieś", nr 2. - Z. J. KEMPF: W pogoni za konsekwencją. "Wieś", nr 24. - J. POGAN: Czy zabawa w ciuciu-babkę? "Wieś", nr 22-23. - A. SANDAUER: O literaturze gwarowej. "Wieś",

nr 1. - Z. STAROWIEYSKA-MORSTINOWA: Dwa aspekty gwary. "Wieś",
nr 6. - W. WNUK: W sprawie pisowni gwarowej. "Wieś", nr 22 -
- 23. - J. A. ZAREMBA: Lud zawsze będzie mówił gwarą. "Wieś",
nr 6. - Dyskusja o gwarze. "Wieś", nr 5. 7

7 Zmarł w Krakowie Stanisław Kutrzeba, prezes PAU, badacz dawnego prawa polskiego, poseł do Krajowej Rady Narodowej. 9 I odbyła się akademія żałobna na Uniwersytecie Jagiellońskim, 10 I w siedzibie PAU. (Dane bibliograficzne zawiera Mała Encyklopedia Prawa PWN 1956 s. 284).

J. KREJŻANOWSKI: Podzwonne S. Kutrzebie. "Rzeczposp.", nr 20. - A. VETULANI: S. Kutrzeba. "Tyg. warsz.", nr 5. - Po zgonie profesora Kutrzeby. "Dz. łódz.", nr 10. 8

9 Posiedzenia Wydziału Historyczno-Filologicznego Towarzystwa Naukowego KUL. W ciągu roku Wydział odbył 13 posiedzeń poświęconych m. in. następującym pracom: S. Kunowski: Treść ideowa "Lalki" Prusa (9 I), Z. Bownik: Poglądy społeczno-polityczne Norwida (22 I), F. Araszkiwicz: Prus a sztuka (7 VI). 9

9 "Portrety pisarzy polskich" w Polskim Radio. Audycje z cyklu literackiego prezentującego sylwetki twórców w opracowaniu historyków literatury, krytyków i pisarzy nadawane były regularnie co tydzień. W ciągu roku nadane zostały m. in. audycje: K. Czachowski: Mieczysław Jastrun (9 I), K. Czachowski: Emil Zegadłowicz (16 I), J. Janowski: Syrokomla (29 I), K. Czachowski: Karol Irzykowski (6 III), M. Piechal: Konstanty Ildefons Gałczyński (16 III), K. Czachowski: Helena Boguszevska (27 III), M. Piechal: Józef Czechowicz (10 IV).

K. Czachowski: Tadeusz Boy-Żeleński (17 IV), Z. Hierowski: Gustaw Morcinek (24 IV), K. Czachowski: Henryk Sienkiewicz (8 V), K. Czachowski: Maria Dąbrowska (15 V), M. Piechal: Maria Pawlikowska-Jasnorzewska (22 V), J. Z. Jakubowski: Marian Piechal (5 VI), M. Piechal: Stanisław Ryszard Dobrowolski (26 VI), W. Natanson: Jan Wiktor (3 VII), S. Ziembicki: Tadeusz Hollender (24 VII), A. Kasprowicz: Jan Kasprowicz (28 VIII), M. Piechal: Cyprian Kamil Norwid (11 IX), J. Janowski: Julian Tuwim (9 X), K. Czachowski: Tadeusz Breza (16 X), K. Czachowski: Michał Rusinek (23 X), M. Piechal: Włodzimierz Sebyła (30 X), M. Piechal: Paweł Hulka-Laskowski (18 XI). 10

12 Powstał w Warszawie Klub Inteligencji Pracującej. Zadaniem Klubu było umożliwienie swobodnej dyskusji i wymiany myśli na tematy związane z zadaniami inteligencji w specyficznych warunkach odbudowy życia kulturalnego. Prezesem Klubu został wybrany S. Arnold. 11

12 - 13 W Wejherowie obradował Kongres Kaszubski zwołany z udziałem 15 000 mieszkańców regionu dla zmanifestowania patriotyzmu Kaszubszczyzny i dokonania przeglądu jej dorobku kulturalnego. Na Kongresie obecny był przedstawiciel Rządu, minister Informacji i Propagandy S. Matuszewski, przedstawiciele partii politycznych, Wojewódzkiej Rady Narodowej i świata kulturalnego. Po przemówieniu min. S. Matuszewskiego dotyczącym spraw repolonizacji Kaszubszczyzny referat Kaszubi dawniej, dziś i jutro wygłosił jeden z organizatorów imprezy B. Richert. Podczas trwania Kongresu zorganizowano również dwie wieczornice literackie. Na pierwszej zaprezentowana została sztuka B. Sychty "Dziewcza i miedza", drugą wieczornicę poświęcono poetom kaszubskim. 12

46 8
[12.] Uchwała KC PPR w sprawie utworzenia czasopisma naukowego dla inteligencji. Uchwała mówiła m. in. :

" 1. Pożądane jest stworzenie poważnego pisma naukowego typu francuskiej " Pensée " poświęconego propagowaniu światopoglądu marksistowskiego wśród inteligencji i skupieniu pracowników naukowych zbliżonych lub zbliżających się do marksizmu.

2. Czasopismo to powinno dążyć do objęcia na zasadzie jednolitego frontu również tego typu pracowników należących do PPS lub innych ugrupowań demokratycznych. Ten jednolity charakter pisma nie może jednak oznaczać otwarcia łamów pisma dla poglądów jawnie i świadomie antymarksistowskich.

3. Pismo powinno mocno uwydatnić twórczy charakter światopoglądu marksistowskiego , koncentrować - w ramach poszczególnych działów - uwagę na zagadnieniach konkretnych, aktualnych, związanych z dniem dzisiejszym Polski. Pismo musi unikać problemów oderwanych od rzeczywistości. Pismo nie powinno podejmować walki z kościołem , a prowadzić natomiast stanowczą walkę z ofensywą klerykalizmu [...].

KC zleca Wydziałowi Propagandy i Agitacji KC uruchomienie tego pisma do końca lutego br. " / Pełny tekst uchwały zob. "PPR.Rezolucje , odezwy , instrukcje i okólniki Komitetu Centralnego. 1946-1947." W-wa 1961/.

Na mocy uchwały w roku 1946 utworzone zostało czasopismo "Myśl Współczesna " / zob . poz. 134 / 46 /a 12a 13

13-16

V Kongres Stronnictwa Ludowego obradował w Warszawie. Delegaci uchwalili nowy statut organizacyjny oraz wypowiedzieli się w rezolucji politycznej za zacieśnieniem współpracy stronnictw przez utworzenie bloku wyborczego partii demokratycznych. Prezes Stronnictwa wybrany został W. Baranowski. 12b 14

13 Dyskusja metodologiczna zapoczątkowana została opublikowaniem przez A. Sandauera szkicu Filozofia Leśmiana. Eksperyment krytyczny. Artykuł ilustrował tezę, że analiza formy utworu ma służyć interpretacji ideologicznej i określeniu światopoglądu pisarza. Sandauer stwierdził, że w formie utworu literackiego objawiają się treści światopoglądowe, uzupełniające wypowiedziane *explicite* w warstwie znaczeniowo-słownej. Toteż zdanie krytyka sprowadza się do "1) pojęciowego sformułowania owych milczących założeń 2) wysnucia z nich najdalszych konsekwencji ideologicznych." W ramach tych założeń w szkicu Sandauer dokonał analizy twórczości Leśmiana. Tezy Sandauera zakwestionowali A. Ważyk i K. Wyka. K. Wyka stwierdził, że metoda zaproponowana przez Sandauera nie da się zawsze zastosować. Udało się to w wypadku Leśmiana, u którego "wyraz ideologiczny sięga bardzo bezpośrednio w warstwę brzmieniową jego utworów i w warstwę ich znaczeń słownych". A. Ważyk podkreślał, że w aspekcie takiego rozumienia zawartości ideowej formy, jaki proponuje Sandauer, przekreśla się znaczenie świadomego aktu twórczego - forma staje się "mimowolną". Dyskusja stała się również powodem do uwag nad niedostatkami metodologii polskiej nauki o literaturze, wyrażonych m. in. w artykule K. Budzyka.

A. SANDAUER: Filozofia Leśmiana. "Odrodz.", nr 2. -
 awk /A. WAŻYK/: Szalenstwo Sandauera. "Kuźnica", nr 3. - K. WY-
 KA: Klucz nie zawsze doskonały. "Odrodz.", nr 5. - awk /A. WA-
 ŻYK/: Szalenstwo się udziela. "Kuźnica", nr 6. - A. SANDAUER:
Szekspir był ssakiem. "Odrodz.", nr 7. - żłk /S. ŻÓŁKIŃSKI/^E:
Nie wybiera się stylu. Ten jest dany. "Kuźnica", nr 7. - W. KU-
 BACKI: Dokształcające kursy dla literatów. "Odrodz.", nr 10. -
 A. SANDAUER: Czas to pieniądz. "Odrodz.", nr 10. - J.W.W.

- /J. WOŹNIAKOWSKI/: Styl i metoda. "Dziś i Jutro", nr 10. -
 K. BUDZYK: "Szaleństwo" i wiedza o stylu. "Kuźnica", nr 14. -
 W. KUBACKI: O rzeczach przykrych i zabawnych. "Odrodz.", nr 18.

15

- 13 Uroczysta inauguracja pierwszego roku akademickiego na Uniwersytecie Łódzkim. Na powołanym do życia dekretem z 24 V 1945 /zob. poz. 107/49/Uniwersytecie Łódzkim odbyła się 13 I uroczysta inauguracja z udziałem wiceministra Oświaty W. Bieńkowskiego i prezydenta miasta K. Mijała. Przemówienia inauguracyjne wygłosili: rektor T. Kotarbiński i wiceminister W. Bieńkowski. Po uczczeniu minutą ciszy pamięci zmarłych profesorów i studentów, zebrani wysłuchali wykładu J. Chałasińskiego Inteligencja polska w świetle swojej genealogii społecznej.

Uniwersytet Łódzki na początku swej działalności naukowej posiadał 3 wydziały: Humanistyczny, Prawno-Ekonomiczny i Matematyczno-Przyrodniczy, zatrudniające 55 profesorów zwyczajnych, 46 - nadzwyczajnych, 15 zastępców profesorów, 270 asystentów i wykładowców przy stanie 6 496 studentów. Rektorem Uniwersytetu był T. Kotarbiński, prorektorem - E. Wilczkowski.

16

- 13 Dyskusja o genealogii społecznej inteligencji polskiej zapoczątkowana została odczytem J. Chałasińskiego Inteligencja polska w świetle swojej genealogii społecznej, wygłoszonym 13 I na inauguracji Uniwersytetu Łódzkiego i przedrukowanym następnie w "Kuźnicy". Tezy autora sprowadzały się do ustalenia i udokumentowania sądu o szlacheckim pochodzeniu inteligencji jako warstwy społecznej. Inteligencja polska to - zdaniem Chałasińskiego - produkt

przekształcania się Polski szlachecko-ziemiańskiej w kapitalistyczną. Proces kształtowania się inteligencji jest tego przekształcania wynikiem wtórnym, lecz chronologicznie ściśle z nim związanym. Konkluzją sądu Chałasińskiego było przekonanie o bezpożyteczności i przejściowym charakterze modelu inteligencji polskiej jako samoistnej warstwy społecznej uformowanej ze szlachty.

W zapoczątkowanej przez J. Chałasińskiego na łamach "Kuźnicy" dyskusji wypowiedzieli się socjologowie, historycy i krytycy literaccy. Większość spośród nich zajęła opozycyjne stanowisko wobec ustaleń autora odczytu. K. W. Zawodziński w artykule W sprawie genealogii inteligencji polskiej zaprotestował przeciwko tezie o szlacheckim pochodzeniu inteligencji zwracając uwagę na konieczność przesunięcia wstecz chronologii kształtowania się tej warstwy i liczny udział synów chłopskich i mieszczańskich w jej formowaniu. Na społeczne zróżnicowanie pojęcia inteligencji i niedocenienie historycznej roli mieszczaństwa w jej kształtowaniu zwracał również uwagę A. Litwin. Z tezą J. Chałasińskiego o szlacheckim pochodzeniu inteligencji polskiej zgodzili się natomiast dwaj inni dyskutanci - Spectator (A. Stawar) i O. Górka, zwracając uwagę na fakt, że wkład plebejuszy w formowanie kultury inteligenckiej nie podważa zasadniczo możliwości traktowania jej jako modelu o niewątpliwej proveniencji szlacheckiej.

Odpowiadając na zarzuty dyskutantów w artykule Socjologia i historia inteligencji polskiej J. Chałasiński podkreślił, że w swych rozważaniach interesował się "społecznym typem" inteligenta, toteż fakty historyczne przytaczane przez przeciwników nie zmieniają zasadniczo obrazu, który jest wynikiem przejścia od sądów o faktach historycznych jednostkowych do /sądów o socjologicznych konstrukcjach" /.../ "interesuje

nas bowiem pochodzenie nie inteligentów, lecz «instytucji inteligencji».

Poza konstatacjami o charakterze historycznym istotnym elementem dyskusji o inteligencji polskiej było zagadnienie jej aktualnej sytuacji i zadań w nowej rzeczywistości. Podkreślał to w swojej wypowiedzi J. Chałasiński: "Zagadnienie inteligencji nie jest jednak oderwane od naszej współczesnej rzeczywistości polskiej/.../ Zagadnienie inteligencji należy do istoty społeczno - politycznej rewolucji jaka się u nas dokonuje/.../ Inteligencja ma olbrzymie zadanie do spełnienia w nowej historycznej roli intelektualnej elity chłopsko-robotniczego narodu, a nie w dotychczasowym charakterze osobnej arystokratycznej warstwy społecznej"/ Socjologia i historia inteligencji polskiej/.

J. CHAŁASIŃSKI: Inteligencja polska w świetle swojej genealogii społecznej. "Kuźnica", nr 4. - J. CHAŁASIŃSKI: Socjologia i historia inteligencji polskiej. "Kuźnica", nr 20. - J. CHAŁASIŃSKI: Inteligencja polska - kapitalizm - mieszczaństwo - szlachta. "Kuźnica" nr 21. - O. GÓRKA: O nowe momenty dla genealogii polskiej inteligencji. "Kuźnica", nr 30 - 31. - S. KIENIEWICZ: Rodowód inteligencji polskiej. "Tyg. powsz.", nr 15. - S. KISIELEWSKI: Inteligencja. "Tyg. warsz.", nr 20. - A. LITWIN: O społecznej genealogii polskiej inteligencji. "Kuźnica", nr 14. - SPECTATOR /A. STAWAR/: Spór o inteligencję. "Kuźnica", nr 19. - T. WOJENSKI: Geneza poglądu na świat naszej inteligencji. "Kuźnica", nr 43. - K. W. ZAWODZIŃSKI: W sprawie genealogii inteligencji polskiej. "Kuźnica", nr 12. - K. W. ZAWODZIŃSKI: Socjologiczna typizacja a rzeczywisty skład inteligencji polskiej. "Kuźnica", nr 29.

17

Posiedzenia Wydziału Filologicznego PAU. W ciągu roku począwszy od 14 I Wydział odbył 11 posiedzeń, na których zreferowane zostały m. in. następujące prace: ←

M. Małecki: Romańsko-słowiańska granica językowa na zachodzie południowej Słowiańszczyzny i J. Janów: Trzy przyczynki do historii piśmiennictwa staropolskiego (11 II), T. Mańkowski: Geneza sarmatyzmu (13 V), T. Grabowski: Dwa przyczynki do dziejów polskiej literatury innowierczej wieku XVI i XVII (17 VI), W. Lutosławski: Warunki stosowania stylometrii (1 VII), R. Pollak: Ze studiów nad przekładem "Orlanda szalonego" przez Piotra

Kochanowskiego (21 X), T. Mańkowski: Związki artystyczne Stanisława Augusta z Rzymem i Paryżem (11 XI), K. Górski: Studia nad dziejami polskiej literatury antytrynitarskiej XVI wieku (9 XII). Komisja Historii Literatury Polskiej odbyła 7 posiedzeń poświęconych omówieniu prac: H. Barycz: Studia włoskie Stanisława Orzechowskiego (1 II), T. Turkowski: Geneza i charakter Wilna jako środowiska literackiego w XVI - XVIII wieku (22II), S. Furmanik: Podstawy wersyfikacji polskiej (5 IV), S. Skwarczyńska: Systematyka zjawisk rodzajowych twórczego słowa (17 V), W. Borowy: O bajkach Krasickiego (28 VI), R. Pollak: Korczyńskiego "Wizerunek złoci-
stej przyjaźnią zdrady", romanu z końca XVII wieku (22 X), J. Zabierowski: Tragedia wenedyjska Słowackiego (16 XI).

Komisja Historii Sztuki w ciągu roku odbyła 12 posiedzeń.

Komisja Językowa - 8 posiedzeń.

Komisja Filologiczna - 6 posiedzeń.

Komisja Orientalistyczna - 1 posiedzenie.

Komisja Filologii Zachodniej - 4 posiedzenia.

18

- 17 Państwowy Teatr Polski w Warszawie wznowił swą działalność. Powołany do życia zarządzeniem ministra Kultury i Sztuki z dn. 13 X 1945 Państwowy Teatr Polski rozpoczął swą działalność po wojnie inauguracyjnym przedstawieniem Lilli Wenedy J. Słowackiego w reżyserii J. Osterwy, scenografii W. Borowskiego i oprac. muzycznym T. Szeligowskiego z E. Barszczewską w roli tytułowej. Na sali znajdowali się wiceprezydent ^{S.}KRNYszwalbe, premier Osóbka-Morawski, marszałek Żymierski i korpus dyplomatyczny państw obcych. Podczas przerwy po I akcie prezydent miasta S. Tołwiński wygłosił przemówienie i dokonał dekoracji A. Szyfmana,

W. Brydzińskiego i J. Osterwy Złotym Krzyżem Zasługi. Poza tym kilku pracowników Teatru odznaczonych zostało Srebrnym Krzyżem Zasługi. Dyrektorem Teatru został mianowany A. Szyfman, wicedyrektorem - S. Martyka. Następną premierą było wystawienie 27 III sztuki J. Korzeniowskiego Majątek albo imię. W ciągu trzech pierwszych miesięcy funkcjonowania Teatru spektakle jego obejrzało: w styczniu 19 557 widzów, w lutym - 34 354 widzów i w marcu - 37 977. 19

- 17 "Czwartki literackie" Klubu Literacko-Artystycznego w Toruniu. W ciągu roku w cyklu prelekcji zorganizowane zostały^{m.in.} odczyty: K. Grzybowska: Obrona Maryli (17 I), A. Rogalski: O demonologii Przybyszewskiego (31 I), H. Elzenberg: Brutus czyli przekleństwo cnoty (16 II), S. Srebrny: O Ajschylosie (7 III), A. L. Czerny: O wartościach żywotnych francuskiego średniowiecza (28 III), R. Pollak: O człowieku wiecznym u Mickiewicza (14 IV), Z. Szweykowski: "Placówka" Prusa (23 V), T. Makowiecki: Spór o "Zabawy leśne" (6 VI), K. Górski: Bolesław Prus. Charakterystyka osobowości pisarza (10 X), S. Srebrny: "Orfeusz" Świrszczyńskiej i nuty orfickie (17 X). 18

- 19 Premiera sztuki w 3 odsłonach "Promieniści" Krystyny Grzybowskiej w Teatrze Ziemi Pomorskiej w Toruniu. Reż. W. Horzyca. Scen. L. Torwirt. Sztuka o młodzińskich latach Mickiewicza spotkała się z uznaniem krytyki podkreślającej szczególnie walory sceniczne utworu Grzybowskiej i nowatorskie potraktowanie postaci Maryli Wereszczakówny.

S. KORKUĆ. "Teatr" nr 3 s. 53 - 55. - K. GRZYBOWSKA: O "Promienistych". "Teatr" 1947 nr 3 s. 38 - 39. - W. HORZYCA:

Jak na "Dziady". "Listy z Teatru" 1947 nr 10 s. 1 - 2. - W. NANTANSON. "Teatr" 1947 nr 3 s. 49 - 51. - F. PIAŻEK: Sceniczne walory "Promienistych". "Listy z Teatru" ¹⁹⁴⁷ nr 13 s. 14 - 15.

24

19) - 22

I Kongres Polskiego Stronnictwa Ludowego odbył się w Warszawie. Uchwalił on deklarację ideowo-programową i statut organizacyjny. Prezesem PSL wybrany został St. Mikołajczyk. 22

20 Posiedzenia Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza w Łodzi.

W ciągu roku Towarzystwo odbyło 10 posiedzeń, na których zostały zaprezentowane ^{m.in.} prace: ←

Z. Żygulski: Koncepcja tragizmu u Krasińskiego i Hebbła (20 I), J. Trzynadłowski: Z pogranicza malarstwa i literatury (24 II), S. Kułakowski: Teoria literatury w ZSRR (24 III), J. Saloni-Kulczycka: Elementy humoru w "Faraonie" Prusa (14 V), J. Saloni: Kompozycja "Dziadów" wileńskich (16 V), S. Adamczewski: Etyka pisarska Bolesława Prusa (27 X), J. Saloni: Powstanie listopadowe jako motyw nawrotowy w twórczości Wyspiańskiego (24 XI), J. Z. Jakubowski: Impresjonizm literacki Stanisława Witkiewicza (15 XII).

16 VI odbyło się walne zebranie Towarzystwa, na którym wybrany został nowy zarząd: S. Skwareczyńska - prezes, J. Saloni - wiceprezes, J. Z. Jakubowski - sekretarz, A. Kowalska - skarbnik. 23

23 Odczyty, dyskusje, wieczory autorskie Lubelskiego Oddziału ZZLP i Klubu Literackiego. W ciągu roku zorganizowane zostały m. in. następujące spotkania: A. Wojtkowski: Edward Raczyński i jego zasługi dla kultury polskiej (23 I), J. E. Płomiński: W kręgu polskiego ruchu rewolucyjnego przed 100 laty (6 II), J. Kleiner: O trwałych i nietrwałych wartościach Renesansu (27 II), wieczór poezji grupy Reflektor (20 III), wieczór autorski M. Bechzyc-Rudnickiej (3 IV), W. Gralewski: Literat

francuski twórca hitleryzmu (Gobineau) (22 V), dyskusja o sztuce S. Dygata i T. Brezy Zamach (5 VI), dyskusja nad realizacją sceniczną Pana Jowialskiego (3 XI), L. Białkowski: Aktualność naszych wielkich historyków (20 XI), M. Dłuska: Wiersz toniczny, zdobycz ostatnich dziesięcioleci (4 XII), wieczór autorski H. Platta (11 XII). 24

24 Konkurs Polskiego Radia na reportaż radiowy o dowolnej tematyce z życia współczesnej Polski ogłoszony został 18 IX 45. Na posiedzeniu jury Dyrekcji Programowej postanowiono nie przyznawać jednej I nagrody w wysokości 5 000 zł, lecz rozdzielić ją między 2 najlepsze prace. Laureatami Konkursu byli autorzy prac:

I nagroda /2 500 zł/ - Z. Hierowski: Miasto promieniejące polskością;

I nagroda /2 500 zł/ - I. Olsienkiewicz: Śląsk egzotyczny;

II nagroda /1 000 zł/ - J. Milewski: Na ziemi pomorskiej;

II nagroda /1 000 zł/ - L. Sobociński: Ziemia nasza - znowu nasza;

Nagrodę Dyrekcji Programowej otrzymał A. Tewiaszew za pracę Patrzcie - budują mosty na Wiśle. 25

27 Otwarcie Szczecińskiej Rozgłośni Polskiego Radia. Dyrektorem Wydziału Programowego został W. Lachnitt. 26

29 ~~Wznowienie~~ Działalność Śląsko-Dąbrowskiego /dawniej Śląskiego/ Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Na czele Towarzystwa stał R. Lutman, dyrektor Instytutu Śląskiego. 29 I odbyło się pierwsze posiedzenie publiczne na temat: Życie naukowe i kulturalne Śląska w 1945 roku. Podczas posiedzenia ogłoszono

740

referaty: R. Lutman o nauce Śląska, J. Pieter o problemach wyższego szkolnictwa, F. Szymiczek o bibliotekach i archiwach, J. Lewański o ruchu literackim i wydawniczym, F. Kulczycki o życiu muzycznym i J. Koller o sztukach plastycznych i teatrze. Dalsze posiedzenia:

19 II. Akademia żałobna ku czci E. Szramka

6 II. Posiedzenie ku czci 100 rocznicy urodzin H. Sienkiewicza, na którym zagajenie wygłosił J. Lisak a referat 'Walka Sienkiewicza o Ziemię Zachodnie - S. Papee.

27

31 Dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami uchwalony został przez Radę Ministrów. Tekst dekretu głosił: "Celem prowadzenia w społeczeństwie jednolitej działalności kulturalnej za pomocą ksiązek i bibliotek oraz umożliwienia każdemu obywatelowi korzystania ze zbiorów bibliotecznych całego kraju tworzy się ogólnokrajową sieć bibliotek publicznych utrzymywanych przez państwo lub inne związki publiczno-prawne". Dekret dawał możliwość Ministerstwu Oświaty włączania naukowych bibliotek społecznych i prywatnych do sieci bibliotek publicznych bez zgody właściciela, o ile tego wymagały potrzeby nauki.

Dekret powoływał również Państwową Radę Biblioteczną przy Ministerstwie Oświaty oraz komitety biblioteczne przy radach narodowych. Dekret wszedł w życie 17 IV.

Pełny tekst dekretu: "Dziennik Ustaw", nr 26.

28

— W z n o w i e n i e p i s m a "P o l o n i s t a". Dwumiesięcznik poświęcony sprawom nauczania języka polskiego ukazał się w Łodzi jako organ Oddziału Łódzkiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. "Polonista" był kontynuacją

przedwojennego czasopisma o tym samym tytule. Nota kolegium redakcyjnego - J. Z. Jakubowski (redaktor nacz.), A. Mirkiewicz i E. Sawrymowicz - informowała w z. 1: "Polonista chce służyć, jak dawniej, sprawie nauczania języka ojczystego w szkołach wszystkich typów. Zbierając plon indywidualnych przemyśleń i doświadczeń pragniemy współdziałać przy wznoszeniu gmachu nowej polskiej szkoły".

W dwumiesięczniku ukazywały się artykuły dotyczące sprawy programów nauczania języka polskiego w szkole i zagadnień metodycznych.

29

- Pierwszy numer pisma "Zagadnienia Literackie". Dwumiesięcznik poświęcony nauce o literaturze był organem Łódzkiego Oddziału Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Redaktor J. Saloni, Kolegium - J. Kulczycka-Saloni, S. Skwarczyńska. Dwumiesięcznik był kontynuacją przedwojennego "Życia Literackiego", co podkreślała nota redakcyjna w zeszycie 1.:

"Mimo tylu zmian nawiązujemy do dawnej tradycji i pragniemy utrzymać dotychczasową linię naszego czasopisma. Służyć ono będzie przede wszystkim naukowym roztrząsaniom teoretyczno-literackim bez względu na kierunek ideowy i postawę filozoficzną autora artykułu. "Zagadnienia literackie" winny się stać terenem, na którym spotkają się przedstawiciele wszystkich kierunków, gdzie tworzyć się będzie podwaliny naukowego badania literackiego". | Numer 1 zawierał m. in. artykuły: S. Żółkiewski: Potrzeby metodologii nauk humanistycznych w Polsce, J. Kleiner: Pojęcie stylu, R. Ingarden: O różnych rozumieniach "prawdziwości" w dziele sztuki, K. W. Zawodziński: Wersyfikacja "Dożywocia".

30

- Konkurs ZZLP w Krakowie na nowelę ogłoszony został w maju 1945. Nadesłano 651 prac. Jury konkursu: J. Andrzejewski, K. Kuryluk, W. Natanson, A. Polewka, H. Wielowiejska, J. Wołoszynowski postanowiło ze względu na wyrównany poziom artystyczny prac nie przyznawać nagród 1 - 3, lecz podzielić je między 10 wyróżnionych utworów:
- K. Z. Skierski: Wiosna /druk w tomie Sztuka umierania. Kr. 1946/;
- M. Szczepańska: Kukułka;
- M. Promiński: Torreador i mściciel /"Odrodz.", nr 9/;
- F. Gruszka: Filip Chateau;
- Z. Żytyńska: Zwycięzca /"Odrodz.", nr 19/;
- M. Jarochowska: Niemiecki dzień /"Odrodz.", nr 11/;
- J. Zaleski: Kwitnące sady /"Odrodz.", nr 8/;
- S. Kowalewski: Bocznica /"Odrodz.", nr 16/17/;
- S. Łukasiewicz: Grupa Granat /"Życie W-wy", nr 146-158/;
- J. Pytlakowski: 24 godziny śmierci /"Odrodz.", nr 10/;

34

- Konkurs na sztukę sceniczną dla świątlic zorganizowany przez Wojewódzki Wydział Kultury i Sztuki w Łodzi oraz Wojewódzki Związek Teatrów Ludowych. Jury w składzie: S. R. Dobrowolski, S. Rembek, J. Saloni, J. Wiktor, A. Zelwerowicz i J. Zaborowski przyznało nagrodę pracom:
- I nagroda /5 000/ - S. Zawadzka: Grusza na miedzy;
- II nagroda /4 000/ - L. Rybarski: Dobrześ zrobił;
- III nagroda /3 000/ - T. Goździkiewicz: Wystawa sklepowa.
- Poza nagrodami jury przyznało 7 wyróżnień.

32

- Katowicki Klub Literacki Przy Oddziale Śląskim ZZLP kontynuował cykl ponie-

działkowych wieczorów klubowych obejmujących referaty o sprawach literatury, teatru, filmu i radia, wieczory recytacji poetyckich i wieczory autorskie. W ciągu roku Klub kierowany przez zarząd w składzie: M. Markowski - prezes, T. Staich - wiceprezes, A. Widera - sekretarz zorganizował 26 wieczorów, z czego 17 w pierwszym półroczu. W drugim półroczu odbyły się prelekcje: Z. Hierowski: Kulturalna odbudowa odzyskanego Śląska (30 IX), L. Jachymiak: Kasprowicz - człowiek i twórca (7 X), M. Markowski: Wstęp do poznania teatru (14 X), J. Kucharski: Kasprowicz na dziś (21 X), A. Baumgardten: Film polski w impasie (28 X), K. Wyka: Karol Irzykowski (4 XI), Z. Hierowski: Gustaw Morcinek (11 XI), T. Staich: Stanisław Wyspiański (25 XI), W. Kętrzyński: Polska wobec zagadnień kulturalnych (2 XII), W. Szewczyk: Aleksander Puszkina (9 XII), A. Widera: Boże Narodzenie w pieśni i poezji (16 XII).

33

- "Ś r o d y l i t e r a c k i e" w B y d g o s z e z y organizowane przez miejscowy Klub Literacko-Artystyczny odbywały się początkowo co 2 tygodnie, następnie co tydzień, gromadząc przeciętnie ponad 200 słuchaczy. W ciągu roku odbyły się m. in. następujące prelekcje i wieczory autorskie: A. Deruga: Aktualność Żeromskiego, K. Górski: O istocie poezji, R. Pollak: O "człowieku wiecznym" u Mickiewicza, Z. Szweykowski: "Placówka" Prusa, J. Maśliński: Nuta człowieka w poezji społecznej, S. Srebrny: Wyspiański a odrodzenie tragedii, wieczór autorski M. Rusinka, wieczór autorski A. Rymkiewicza.

34

- K o n t y n u a c j a d z i a ł a l n o ś c i o ś w i a t o w e j S p ó ł d z i e l n i W y d a w n i c z e j "C z y t e l n i k". Działalność rozpoczęta w 1945 kontynuowana

była w ramach trzech zasadniczych akcji:

A k c j a "Z e s p o ł ó w P i o n i e r ó w C z y t e l -
n i c t w a" zorganizowanych przez Inspektoraty i Delegatury
wojewódzkie i powiatowe. Zespoły te prowadziły akcję objazdo-
wą w terenie z zestawem programów poświęconych popularyzacji
literatury i sztuki. Występowały one na terenach fabryk, w
światlicach, Domach Kultury i Żołnierza.

A k c j a o d c z y t o w a zorganizowana we wszystkich pra-
wie miastach wojewódzkich oraz wszędzie tam, gdzie istniały
delegatury Spółdzielni, obejmowała cykle odczytów z różnych
dziedzin wiedzy. Tak więc np. 13 I kontynuowano w Warszawie
cykl coniedzielných odczytów zaznajamiających z dziejami kul-
tury europejskiej.

A k c j a k o n c e r t o w a miała za zadanie popularyzację
muzyki i kształtowanie nowego odbiorcy w środowiskach robotni-
czych.

"Czytelnik" kontynuował również organizowanie własnej
sieci bibliotek ruchomych, konkursów literackich, Kół Czytelni-
ków i prowadził badania w Instytucie Badań Czytelnictwa przy
Wydziale Wydawniczym. Delegatury Spółdzielni współdziałały
również w organizowaniu imprez o charakterze literackim na te-
renie całego kraju, np. delegatura gdańska współpracowała z
Oddziałem ZZLP przy organizacji "Śród literackich".

35

- P o w s t a n i e p i s m a "Ż y c i e N a u k i". Miesię-
cznik naukoznawczy wydawany w Krakowie przez Konwersatorium
Naukoznawcze przy Towarzystwie Asystentów U. J. Red.: M. Choy-
nowski, współpraca redakcyjna: T. Bukowski, T. Komornicki,
R. Suszko. W n-rze 1 Redakcja pisała: "Chcemy, żeby «Życie
Nauki» stało się pismem całego polskiego świata naukowego i

ogółu inteligencji interesującej się nauką, niezależnie od specjalności czy przekonań." W ciągu roku ukazało się 12 numerów zawierających artykuły o problematyce naukoznawczej i omawiające głównie stan i potrzeby nauki polskiej po okresie wojennym, stałe rubryki Nauka w kraju, Nauka za granicą, Kronika. W piśmie publikowali swe prace m. in.: K. Ajdukiewicz, H. Batowski, W. Hahn, T. Lehr-Spławiński, B. Suchodolski, W. Suchodolski.

36

LUTY

- 1 O t w a r c i e "K l u b u P i c k w i c k a" w Ł o d z i. Organizatorem był Oddział Łódzki ZZLP. W ciągu roku odbywały się w Klubie następujące wieczory autorskie, na których swoje utwory czytali m. in. J. Miller, M. Pijanowska, M. Malowaniec, Cz. Schabowski (16 III), L. Pasternak (9 V), W. Broniewski (21 V), J. Andrzejewski (6 VI), J. Brzechwa i J. Minkiewicz (19 X), K. Brandys i S. Pollak (18 XI), P. Hertz i R. Matuszewski (25 XI), E. Ajnenkiel i G. Timofiejew (2 XII), Z. Petersowa i A. Kasproicz (9 XII), W. Słobodnik i K. Truchanowski (16 XII).

Z cyklu "Zaczepekki dyskusyjne" odbyły się spotkania m. in. na tematy: Polityka kulturalna (14 II), "Elektra" Giradoux w Teatrze Łódzkim (1 III), Współczesność Mickiewicza (21 III), Plastycy wobec nowej rzeczywistości (15 IV), "Stary dworek" A. Ważyka (23 X), "Wielkanoc" S. Otwinowskiego (30 X), "Mury Jerycha" T. Brezy (6 XI), "Z kraju milczenia" W. Żukrowskiego (13 X), Powstanie warszawskie w literaturze (20 XI), Literatura chłopska po wojnie (4 XII).

Klub organizował również wieczory "Rozmaitości literac-

kich", recitale piosenkarские, poranki literatury dziecięcej, ^{oraz gości} wieczory literacko-muzyczne, odczyty, kabaret literacki Dyliżans. 37

- 1 Utworzenie Oddziału Wrocławskiego - go Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Przewodniczącym Oddziału wybrany został S. Kolbuszewski, sekretarzem - T. Mikulski. Oddział odbył w ciągu roku kilka posiedzeń poświęconych m. in. następującym pracom: J. Krzyżanowski: Zagadnienia arcydzieła literackiego, J. Kowalski: "Popas w Upicie" Mickiewicza, W. Czapliński: Studia Ignacego Chrzanowskiego we Wrocławiu, R. Pollak: Morze w literaturze polskiej. 38

- 2 Obrady Komisji Rady Książki. Rada powstała w 20 IX 1945 wyłoniła stałą komisję wykonawczą w składzie: J. Muszkowski, W. Dąbrowska, A. Arct.

Komisja planu wydawniczego i produkcji obradowała nad referatem W. Dąbrowskiej dotyczącym aktualnej sytuacji wydawniczej. Referentka stwierdziła, że w 1945 istniało około 120 placówek wydawniczych i wydano ok. 600 tytułów. Produkcją wydawniczą tego okresu rządziły jednak - ze względu na istnienie wielu wydawnictw prywatnych - względy komercyjne zamiast planu wydawniczego opartego na badaniach potrzeb rynku czytelniczego.

Komisja prawa autorskiego wysłuchała referatu J. Lesmana (J. Brzechwy) o zasadach nowelizacji ustawy o prawie autorskim. Dla szczegółowego opracowania projektu nowelizacji wybrano podkomisję w składzie: J. Lesman (J. Brzechwa), J. Arct, W. Jastrzębiec-Rudnicki i J. Kott. 39

3 Jubileusz 40-lecia pracy naukowej profesora Juliusza Kleintera. Na KUL w Lublinie odbyła się z okazji jubileuszu uroczysta akademicka. S. Kawyn wygłosił wykład Twórczość naukowa Juliusza Kleintera, następnie przemawiali w imieniu środowisk naukowych m. in.: rektor KUL ks. A. Słomkowski, M. Ziennowicz (UMCS), J. N. Kłossowski (Tow. Przyjaciół Nauk KUL), J. Czekanowski (PAU), F. Araszkiewicz i J. Saloni (UŁ). Na zakończenie akademii podziękowanie wygłosił jubilat J. Kleiner.

3140

3 Utworzenie Towarzystwa Miłośników Literatury i Języka Polskiego we Wrocławiu. Zarząd ukonstytuował się w składzie: A. Kowalska - prezes, S. Ios, S. Rospond, T. Mikulski, A. Szuro, A. Jochelson i J. Rozgórski. Towarzystwo organizowało cykl zatytułowany "Czwartki literackie". Działalność rozpoczęta 14 II objęła w ciągu roku 32 zebrania i 3 wieczory autorskie, m. in.: M. Dąbrowska: Stanisław i Bogumił (24 II), A. Kowalska: Problem bohaterstwa w najnowszej literaturze polskiej (28 III), wieczór autorski J. Andrzejewskiego (4 V), T. Mikulski: O szalonej poznaniu we Wrocławiu (16 V), wieczór autorski poetów śląskich: A. Baumgardten, W. Szewczyk, W. Żukrowski: Twarzą na Zachód (11 VI), S. Kolbuszewski: Gastronomia Mickiewicza (13 VI), M. Kreutz: Psychologia a literatura (27 VI), A. Kowalska: H. G. Wells (29 VIII), M. Dąbrowska: Patos a trzeźwość (1 VIII), J. Kowalski: Wiek XIX przed sądem (8 VIII), W. Żukrowski - wieczór autorski (5 IX), A. L. Czerny: Przekłady z literatury francuskiej (26 IX), S. Rospond: Walka z niechlujstwem językowym (10 X), J. Ender: Józef Lompa (3 X),

24/46

F. Pajęczkowski: Ossolineum wczoraj a dziś (17 X), T. Borowski - opowiadanie: Bitwa pod Grunwaldem (24 X), T. Mikulski: Stulecie pozytywistów (31 X), S. Kolbuszewski: Wizja Henryka Wtorego Wyspiańskiego (7 XI), wieczór autorski poetów łódzkich: M. Piechala, K. Truchanowskiego i G. Timofiejewa (21 XI).

41

↑
7 Obchody ku czci Kazimierza Piekarskiego, bibliofila i księgoznawcy w 2 rocznicę śmierci. Krakowskie Koło Związku Bibliotekarzy zorganizowało akademię z referatem A. Gryczowej. Akademia połączona była z wystawą prac K. Piekarskiego. (Informacje bio-bibliograficzne zob. Słownik współczesnych pisarzy polskich T. 2 s. 652 - 656).

42

7 Nominacje w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Dyrektorem Departamentu Literatury mianowany został J. N. Miller - prezes Oddziału Warszawskiego ZZLP, Dyrektorem Departamentu Teatru - M. Rusinek.

43

7 Otwarcie Teatru Powszechnego w Warszawie ~~pod dyrekcją~~. Na inaugurację wystawiono sztukę H. Ibsena Wróg ludu. Następną premierą była sztuka J. Montgomery Dzień bez kłamstwa.

44

8 Utworzenie Rady Kultury w Katowicach dla ustalenia i realizacji planu ofensywy kulturalnej na Ziemiach Odzyskanych. Skład Rady wyłoniony został na posiedzeniu przedstawicieli organizacji naukowych, społecznych i partyjnych, na którym sformułowano również podstawowe cele jej działania. Zadaniem Rady miały być: "walka z przejawami i pozo-

stałościami niemczyzny, oczyszczenie języka polskiego z germanizmów, wykłady o Polsce i kulturze polskiej, budzenie tradycji polskich, połączenie pracy domów kultury i świetlic z całością akcji przez nadanie programu działania, rozpracowanie zagadnień współżycia ludności miejscowej z przybyłą, zorganizowanie bibliotek, teatrów, wystaw itp." ("Życie Warszawy" nr 48). Program prac Rady obejmował także wydawanie specjalnych wydawnictw dla Śląska Opolskiego, czasopisma poświęconego zagadnieniom kulturalnym Ziemi Odzyskanych oraz zorganizowanie stałych ośrodków kulturalnych.

45

- 9 Posiedzenia Komisji Filologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk zainaugurowane zostały 9 II. W ciągu roku odbyły się m. in. zebrania poświęcone pracom: W. Steffen: Przyczynki do tragedii greckiej i dramatu satyrowego (12 III), Z. Sobierajski: Jak Kasprowicz dialektyzował swój język (10 IV), Cz. Pilichowski: Z dziejów książki polskiej w Szwecji (25 VI).

46

- 10 Powstanie pisma "Wiatr od Morza" ^{marynistycznej} wydawanego w Gdyni i poświęconego kulturze ~~warszawskiej~~. Red.: J. Stępowski, Kolegium redakcyjne: B. Wit Świącicki, J. Stępowski, M. Brandys. W ciągu roku ukazało się w odstępach miesięcznych nrów 1 - 6/7.

W artykule programowym Formujemy oblicze Polski delegat Rządu dla Spraw Wybrzeża E. Kwiatkowski pisał: "... musimy stoczyć decydującą batalię o oblicze kulturalne, społeczne i gospodarcze nowej Polski [...] Nigdzie jednak [...] to historyczne zadanie nie jest tak decydujące, tak ważne, tak prze-

pojone automatyzmem konsekwencji, jak tu, na polskim Wybrzeżu". W tymże numerze B. W. Świącicki w artykule Morze - nowym źródłem kultury polskiej stwierdzał: "Na prekursorach kultury doby obecnej ciąży nie mniejsza odpowiedzialność wobec historii, jak na politycznych organizatorach Polski Demokratycznej... [...]" W skali ogólnopolskiej głównym źródłem natchnień i poczynań twórczych, zarówno w dziedzinie duchowej, jak i materialnej staje się morze".

W pierwszych numerach czasopisma ukazały się m. in. artykuły: J. Stępow^oski: Stefan Żeromski na Wybrzeżu (nr 1), K. Bar^onaś: Kultura i sztuka na Wybrzeżu (nr 1), M. des Loges: Program morski w literaturze (nr 2), F. Fen^okowski: Rodowód Smetka (nr 3).

Poza artykułami czasopismo drukowało utwory literackie o tematyce marynistycznej oraz prowadziło stały dział Kultura i sztuka na Wybrzeżu. Ostatni numer pisma (6 - 7) ukazał się w sierpniu 1946.

47

- 11 U t w o r z e n i e O d d z i a ł u G d a ń s k i e g o Z Z L P z siedzibą w Sopocie. Prezesem Oddziału wybrany został E. Jędrkiewicz, sekretarzem J. Lau, skarbnikiem - M. Szczepkowska; członkami zarządu - J. Stępowski i W. Kalbarczyk. Oddział Gdański utworzony został z inicjatywy członków Bractwa Literackiego i Klubu Literackiego Wybrzeża istniejącego od 1945. Ze względu na fakt wejścia pewnej ilości członków obu stowarzyszeń w skład nowo utworzonego oddziału ZZLP, Bractwo Literackie i Klub Literacki Wybrzeża dokonały reorganizacji.

K l u b L i t e r a c k i W y b r z e ż a wybrał 7 IV nowy zarząd w składzie: A. Przewłocka, Z. Czajkowski, E. Kochanowska. Klub organizował wieczory autorskie, w których uczestniczyli m. in. J. Andrzejewski (27 V), E. Jędrkiewicz, M. Szczep-

kowska, J. Rychlewski (20 V), J. Tuwim (10 VI).

Bractwo Literackie wybrało również nowy zarząd (25 IV). Na miejsce E. Jędrkiewicza przewodniczącym wybrana została M. Szczepkowska, zastępcą przewodniczącego został M. deSLoges, sekretarzem - W. Chybicka, skarbnikiem - K. Tarnowska.

48

11 Dyskusja nad reformą szkolną. Zagadnieniom szkolnictwa poświęcony był artykuł wiceministra oświaty W. Bienkowskiego Bój o trzecią reformę ("Kuźnica", nr 5). W artykule tym Bienkowski podkreślał trudności, jakie napotyka realizacja uchwał Zjazdu Oświatowego z 1945, i stwierdzał, że wysuwane są nawet postulaty odłożenia reformy na czas nieokreślony. Autor określał tego rodzaju koncepcje jako próbę powrotu do wstecznego programu "szkoły ludowej" i kończył artykuł słowami: "Reforma szkolna jest koniecznością społeczną, jeśli chcemy, aby masy chłopskie doszły do wyższych szczebli kształcenia, aby chłopcy jako wykwalifikowani specjaliści wzięli udział w kierowaniu życiem społecznym i odbudową demokratycznego państwa". Artykuł W. Bienkowskiego sygnalizował problematykę, której poświęcony został Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny w Łodzi 14 - 16 II. W obecności ministra Oświaty Cz. Wycecha, wiceministra W. Bienkowskiego i przedstawicieli władz państwowych delegaci ZNP omówili problemy reformy szkolnictwa i przygotowania ogólnopolskiego kongresu pedagogicznego. Po trzydniowych obradach Zjazd uchwalił rezolucję, w której podkreślał, że główne zasady reformy szkolnej uchwalone w Łodzi w 1945 nie zostały jeszcze wprowadzone w życie, chociaż nauczycielstwo polskie stoi nadal konsekwentnie na gruncie jak najszybszej realizacji

programu przebudowy szkolnictwa.

49

- 12 "P P R w o b e c z a g a d n i e ń k u l t u r y i s z t u k i". Odczyt pod tym tytułem wygłosił wiceminister Kultury i Sztuki L. Kruczkowski w Sali Ratuszowej w Warszawie. Po odczycie odbyła się część koncertowa.

50

- 12 O b c h o d y R o k u K o ś c i u s z k o w s k i e g o z okazji 200-lecia urodzin zainaugurowane zostały w Krakowie uroczystością na rynku krakowskim z udziałem wiceprezydenta KRN S. Szwalbe^{go} i marszałka E. Roli-Żymierskiego. Wieczorem odbyła się uroczysta akademia ku czci T. Kościuszki.

W Warszawie odbyły się: 10 II akademia zorganizowana przez TUR, 12 II uroczystość w koszarach I dyw. piechoty im. T. Kościuszki, 26 II Wydział Humanistyczny UW i Tow. Miłośników Historii zorganizowały uroczyste zebranie naukowe z odczytem S. Herbsta Oblężenie Warszawy w 1794 roku.

W Solurze (Szwajcaria) odbyła się uroczysta akademia, na której przemawiał poseł RP J. Putrament.

51

- przed 14 K o n f e r e n c j a w s p r a w i e w s p ó ł p r a c y k u l t u r a l n e j m i ę d z y Z S R R a P o l s k ą odbyła się w Moskwie, w siedzibie Wszechzwiązkowego Towarzystwa Łączności Kulturalnej z Zagranicą z udziałem przedstawicieli ambasady polskiej. Obrady dotyczyły wymiany w dziedzinie muzyki, literatury, filmu oraz stworzenia komitetu pomocy naukowej dla Polski.

52

- 14 U t w o r z e n i e B i u r a W s p ó ł p r a c y z Z a - g r a n i c ą w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Biuro, którego dyrektorem został K. Czachowski posiadało oddziały: Słowiański i Zachodni.

53

- 16 O t w a r c i e U n i w e r s y t e t u P o w s z e c h -
n e g o w e W r o c ł a w i u . 54
- 16 P r e m i e r a k o m e d i i w 3 a k t a c h " E l e -
k t r a " J . G i r a d o u x w T e a t r z e W o j s k a
P o l s k i e g o w Ł o d z i . R e ż . : E . W i e r c i ń s k i , p r z e -
k ł a d : J . I w a s z k i e w i c z , m u z . : R . P a l e s t e r , s c e n o g r . : T . R o s z -
k o w s k a . S p e k t a k l i n a u g u r o w a ł d z i a ł a l n o ś ć S c e n y P o e t y c k i e j
t e a t r u ł ó d z k i e g o p o d k i e r o w n i c t w e m E . W i e r c i ń s k i e g o i B . K o -
r z e n i e w s k i e g o i b y ł z a r a z e m j e d y n ą s z t u k ą w y s t a w i o n ą p r z e z t ę
s c e n ę . " E l e k t r a " s t a ł a s i ę p o w o d e m d y s k u s j i d o t y c z ą c e j s a m e j
s z t u k i o r a z m o d e l u e l i t a r n e g o - j a k t w i e r d z i l i p r z e c i w n i c y -
t e a t r u p r o p o n o w a n e g o p r z e z S c e n ę P o e t y c k ą . Z w o l e n n i c y t e a t r u
m a s o w e g o f o r m u ł o w a l i z a r z u t : " c z y w o l n o b u d o w a ć ż y c i e k u l t u r a l -
n e o d w i e r z c h o ł k a d o d o ł u , w ó w c z a s g d y d ó ł j e s z c z e n i e s t o i ? " (S . R . D o b r o w o l s k i) , n a k t ó r y o d p o w i e d z i a ł B . K o r z e n i e w s k i :
" S c e n a P o e t y c k a t o t e a t r s t u d y j n y p o ś w i ę c o n y p r a c y r e ż y s e r a ,
a k t o r ó w , z e s p o ł u t e a t r a l n e g o n a d k s z t a ł t o w a n i e m p e w n y c h f o r m " .
W d y s k u s j i d o t y c z ą c e j E l e k t r y p o d k r e ś l a n o j e j " w i e l o z n a c z n o ś ć
m o r a l n ą " (A . W a ż y k) , w y m o w ę d e f e t y s t y c z n ą b u d z ą c ą n i e c h ę ć w i -
d z a p o j e g o d o ś w i a d c z e n i a c h o k u p a c y j n y c h .

Dyskusja w Klubie Pickwicka "Kuźnica", nr 9 (tu m. in.
wypowiedzi S. R. Dobrowolskiego, B. Korzeniewskiego, A. Waży-
ka, L. Schillera). - A. WAŻYK: Wyniki pewnej dyskusji "Kuźni-
ca", nr 10. - SPECTATOR [A. STAWAR]: Dookoła Elektry, "Kuźni-
ca" nr 15. - S. FLUKOWSKI. "Twórczość", z. 3 s. 194 - 196. -
J. GRYGOLUNAS: Wracam z Klubu Pickwicka. "Dziś i Jutro", nr
14. - S. R. DOBROWOLSKI: Ten co nie lubi samogony. "Kuźnica",
nr 16. 55

- 17 O t w a r c i e p i e r w s z e g o k u r s u d l a k a n -

dydatów na pracowników pedagogicznych Uniwersytetów Ludowych zorganizowanego przez Zarząd Towarzystwa Uniwersytetów Ludowych w Warszawie. Kurs z siedzibą w Krakowie, kierowany przez J. Zawieyskiego i J. Korpałę, objął szkoleniem ok. 100 uczestników.

56

- 17 Konkurs na utwory prozą i wierszem ogłoszony przez: redakcję "Jedności Narodu", PAP, Wydział Kultury i Sztuki, Urząd Informacji i Propagandy w Białymstoku. W dziale prozy nagrodzeni zostali: J. Kobus, Z. Wilczewski, H. Szawin-Winiarski, w dziale poezji - D. Januszewska, J. Nowakowski, L. Brzezińska.

57

- 18 Reorganizacja Wydziału Filozoficznego na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Wydział Filozoficzny uległ podziałowi na Wydziały: Humanistyczny i Matematyczno-Przyrodniczy. Nowo utworzony Wydział Humanistyczny obejmował 36 katedr z zakładami oraz 2 zakłady samodzielne.

58

- 1919 Jubileusz 50-lecia pracy literackiej Adama Grzymały-Siedleckiego. 20 II odbyła się w Bydgoszczy uroczysty wieczór z cyklu Środy literackie poświęcony A. Grzymale-Siedleckiemu. Prelekcję o twórczości jubilata wygłosił redaktor J. Piechocki, potem odczytano pracę L. H. Morstina Ziemia rodzinna Adama Grzymały-Siedleckiego. Odegrano fragment nowej sztuki jubilata Wesele pani du Barry, po czym przemawiał jej autor.

21 II w Teatrze Polskim w Bydgoszczy odbyła się uroczysta prapremiera sztuki A. Grzymały-Siedleckiego Ludzie są ludźmi poprzedzona przemówieniami przedstawicieli świata literackiego

i kulturalnego Bydgoszczy oraz charakterystykę sylwetki pisarza wygłoszoną przez K. Górskiego.

Z okazji jubileuszu A. Grzymała Siedlecki otrzymał w darze od Pomorskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej dom z ogrodem pod Bydgoszczą.

59

20. Wieczory autorskie na KUL w Lublinie organizowane były sporadycznie w Auli KUL. W ciągu roku odbyły się m. in. zbiorowe imprezy: wieczór poetów wileńskich T. ^{uj}Brzywickiego, K. Halnego, J. Maślińskiego, Cz. Miłosza, J. Nagrabieckiego, J. Putramenta, F. Sadowskiego i J. Zagórskiego - recytował K. Borowski (20 II) i 2 wieczory autorów lubelskich: J. Bocheński, E. Gołębiowski, W. Gralewski, A. Kamińska, S. Kawyn, J. Kleiner, J. N. ^{S/W}Kłosoński, A. Maśliński, J. Nagrabiecki, H. Platta, J. Pleśnarowicz (23 X), F. Araszkiewicz, M. Bechczyc-Rudnicka, K. Bielski, W. Chełmicki, Cz. Janczarski, J. Parandowski, Z. Piotrowski, S. Wolski (27 XI).

60

21. Wieczory dyskusyjne organizowane przez ZZLP w Krakowie. W ciągu roku objęły m. in. odczyty i dyskusje: W. Worobiow: O literaturze radzieckiej (21 II), K. Wyka: Renesans Zapolskiej a sprawa chłopska (27 II), T. Hołuj - wieczór autorski z dyskusją nad Próba ognia (6 III), S. Otwinowski: Pedagogika literacko-artystyczna (11 V), G. Groeger: Nowe poglądy i horyzonty w prawie autorskim (14 V), dyskusja o sztuce J. Szaniawskiego Żeglarz (17 X), A. Sandauer: Życie literackie we Francji (6 XII).

61

- 21 - 23 II Ogólnopolska konferencja radiowa w Warszawie poświęcona rozbudowie radiofonii.

Na konferencję przybyli: minister Informacji i Propagandy S. Matuszewski, wiceminister Oświaty Biedowicz, przedstawiciele nauki, sztuki, prasy i radia. Po otwarciu obrad przez zastępcę dyrektora naczelnego PR mjr. S. Nadzina i przemówieniach S. Matuszewskiego i Biedowicza, dyrektor naczelny PR W. Billig wygłosił referat o odbudowie i perspektywach polskiej radiofonii. Zagadnienia te były następnie tematem dalszych dwudniowych obrad. 62

22 Seweryna Szmagłewska świadkiem ~~przebiegów~~ w procesie norymberskim. Autorka Dymów nad Birkenau b. więźniarka Oświęcimia udała się do Norymbergi z grupą polskich świadków na proces hitlerowskich zbrodniarzy wojennych, gdzie zeznawała 27 II. 63

22 Wznowienie działalności Teatru Miejskiego im. B. Barbackiego w Nowym Sączu. Dyrektorem teatru został E. Fyda. Na inaugurację teatr wystawił sztukę A. Grzymały-Siedleckiego Sublokator. 64

23 Powstanie pisma "Cychy". Pismo poświęcone zagadnieniom upowszechnienia kultury wydał ^{wa} Klub Literacki w Kielcach. Red.: J. M. Gisges, kolegium: J. Ozga-Michalski, J. Pazdur, J. A. Zaremba. Numer pierwszy czasopisma ukazał się jako ^{podtytuł} ~~przebiegów~~ brzmiał "Miesięcznik poświęcony zagadnieniom upowszechnienia kultury". Od nru 6 do kolegium redakcyjnego wszedł W. Burek. W czasopiśmie ukazywały się artykuły poświęcone problematyce kulturalnej regionu kieleckiego m. in. J. Pazdur: Region świętokrzyski ze stanowiska humanistycznego (nr 1), W. Bartoszewicz: Sztuka dla

sztuki czy sztuka "tematowa" (nr 1), Z. Siedlecki: Regionalizm a upowszechnienie kultury (nr 1), J. M. Gisges: Rola Rady Kultury i Sztuki w upowszechnieniu kultury (nr 4-5). Czasopismo przestało się ukazywać w październiku 1946. Ogółem wyszło 10 numerów.

65

- 24 P r a p r e m i e r a s z t u k i "D w a t e a t r y" J e r z e g o S z a n i a w s k i e g o w Teatrze Powszechnym w Krakowie. Reż.: I. Grywińska, scenogr.: T. Kantor, muz.: T. Klucznik. Wystawienie nowej sztuki J. Szaniawskiego ~~wywołano~~ polemikę na łamach prasy literackiej. Recenzenci podkreślali dyskusyjny charakter sztuki zmierzającej do ustalenia "czy realistyczne środki wyrazu mogą w ogóle oddać świat duszy ludzkiej a ramy rozsądku czy zdołają pomieścić sferę uczucia nieuchwytną dla oka i umysłu?" (K. Brandys). Konkluzją wypowiedzi K. Brandysa było sformułowanie: "Nie ma dwóch teatrów /.../ jest tylko jeden teatr, w którym różne a nawet skrajne elementy znajdują wspólny jednorodny wyraz...". Zagadnienie "dwa teatry czy jeden" stało się centralnym problemem w dyskusji o sztuce Szaniawskiego. "Dwa teatry wbrew tytułowi nie są sztuką o dwóch typach teatru - ale raczej próbą wyciągnięcia wszelkich konsekwencji z idei integralnego realizmu" - twierdził W. Natanson ("Twórczość", z. 3 s. 196 - 198). Przedstawiciel koncepcji "dwóch teatrów" T. Peiper bronił swojej tezy, że tematem sztuki są jednak dwa teatry życia i dwa teatry sztuki. Dwa teatry życia to "obraz świata realistów, ludzi opanowanych instynktem samozachowania i nakazem zachowania narodu" i "świat ludzi wyobraźni /.../ nie lękających się nierównego boju, świat ludzi nie lękających się śmierci". Dwóm "teatrom życia" odpowiadają ^{dwa} "teatry sztuki" - realistyczny i wizyjny. W spo-

rze o sztukę Szaniawskiego zabrał także głos jej autor. Wypowiedź jego przytoczył w swoim artykule S. Flukowski. Brzmiała ona: "Ja nie przeciwstawiam tych dwóch koncepcji - realistycznej i wizyjnej - jako dwóch gatunków odrębnych i wzajemnie sobie przeczących. Chodzi raczej o jedną koncepcję teatru, gdzie te dwa czynniki są tylko dialektycznymi przedstawieniami tego samego zjawiska".

Dyskusja wokół sztuki Szaniawskiego kontynuowana była również w 1947 (zob. poz. 115/47). | K. BRANDYS. "Odrodz.", nr 10. - S. FLUKOWSKI: Dwa teatry jednej rzeczywistości. "Odrodz.", nr 20. - T. KUDLIŃSKI. "Tyg. Powsz.", nr 10. - W. NATANSON: "Twórczość", z. 3 s. 196 - 198. - W. NATANSON: Dwa teatry czy jeden? "Odrodz.", nr 24. - T. PEIPER: Omyłka? "Odrodz.", nr 22. 66 11/16

- 25 Ogólnopolski radiowy turniej recytacji utworów A. Mickiewicza został zakończony w Warszawie. W konkursie brało udział 38 recytatorów z rozgłośni warszawskiej, łódzkiej, krakowskiej i katowickiej. Jury przyznało następujące nagrody:
- I - (5 000 zł) J. Ronard ~~Bajański~~ - Golono - strzyżono;
- II - (3 000 zł) S. Martyka - Farys;
- III - (2 000 zł) K. Gogolewska - Epilog "Pana Tadeusza".
- Trzy dalsze nagrody po 1 000 zł otrzymali H. Modrzewski, M. Wyrykowski i W. Woźnik. 67

- 27 Stulecie śmierci Edwarda Dembowskiego obchodzono uroczyście we wszystkich miastach wojewódzkich. Z tej okazji odbyły się m. in. 21 II akademie w Łodzi z przemówieniami J. Wiktora i J. E. Płomieńskiego, 28 II

- akademia w Krakowie z odczytem J. E. Płomieńskiego. 6 III
 odczyt A. Mikulskiego Edward Dembowski w rzeczywistości i le-
gendzie. 11 IV wieczór w Katowicach zorganizowany przez Śląski
 Oddział ZZLP z odczytem J. E. Płomieńskiego Edward Dembowski
na tle epoki. 68
- 27 Władysław Broniewski najpopular-
 niejszym literatem Łodzi. W ankiecie
 "Dziennika Łódzkiego" na najpopularniejszych przedstawicieli
 10 zawodów, w grupie "literat" pierwsze miejsce zajął W. Bro-
 niewski (28 860 głosów) 69
- W Poznaniu powstała Rada Kul-
 tury i Sztuki. Przewodniczącym Rady został J. Ko-
 strzewski. 70
- Kluby Literackie województwa
 kieleckiego. Na terenie Kielc powstał Klub Literacki.
 Prezesem został J. Ozga-Michałski, wiceprezesem J. Krzeczow-
 ski. Klub organizował cykl: Czwartki literackie. W ramach
 tej imprezy odbywały się wieczory autorskie literatów kielec-
 czyzny. Klub kielecki wydawał w 1946 czasopismo "Cychry"
 (zob. poz. 46/65). Powstał również Klub Literacki w Sandomierzu.
 Prezesem wybrany został W. Burek. 71
- "Mitologia i realizm" Jana Kotta.
 Tom szkiców literackich został uznany przez recenzentów za
 doniosłą publikację z zakresu nauki o literaturze. Książka wy-
 wołała również głosy polemiczne w stosunku do ujęcia "laickiego
 tragizmu" w szkicach o Conradzie i Malraux. M. Dąbrowska
 przytaczając słowa Kotta: "Conradowska wierność samemu sobie

jest w konkretnej rzeczywistości społecznej posłuszeństwem prawom świata, którym się wewnętrznie gardzi, odrzuceniem prawa do buntu" replikowała: "Kott rozprawiając się z «wiernością» Conrada rozprawia się z «wiernością» bohaterską Polski podziemnej /.../ i ułatwia sobie zadanie powiedzeniem, że jeden z największych moralistów wśród pisarzy głosi moralność posłusznych niewolników". Zarzuty w stosunku do założeń metodologicznych i teoriopoznawczych książki zgłosił w swej recenzji S. Kisielewski. Większość głosów krytycznych solidaryzowała się demitologizującym ujęciem Kotta. "Nawet literatura realistyczna nie może uniknąć pewnej formy mitu. Ale /.../ musi to być mit człowieka świadomego swej solidarności i związków z całością świata walczącego z bezsenssem w imię trwałych humanistycznych wartości. Książka Kotta tej świadomości uczy". (H. Vogler) S. Żółkiewski podkreślając walory ideologicznej wymowy Mitologii i realizmu pisał: "Kott walczy o konkretyzację sytuacji moralnych w literaturze, o jasność rozwiązań, o stawianie pytań trudnych, właśnie najtrudniejszych, bo skonkretyzowanych w elementach dzisiejszości."

- M. DĄBROWSKA: Conradowskie pojęcie wierności. "Warszawa", nr 1. -
 J. GERARD: W poszukiwaniu pewności. "Tyg. warsz.", nr 25. -
 S. KISIELEWSKI: Mitologia zwycięża. "Tyg. powsz.", nr 29. -
 J. A. SZCZEPAŃSKI: Droga wyjścia z chaosu. "Dz. pol.", nr 115. -
 H. VOGLER: O mitologii i realizmie. "Odrodz." nr 26. - S. ŻÓŁ-
 KIEWSKI: Na d książka antynaturalisty. "Kuźnica" 1947 nr 24 - 25.

72

MARZEC

1 P o l s k i e R a d i o p r z e s z ł o n a s t a ł y

program zamykając przejściowy, powojenny okres odbudowy.

73

- 1 Prapremiera sztuki w 3 aktach "Zamach" Tadeusza Brezy i Stanisława Dygata w Teatrze im. Słowackiego w Krakowie. Reż. ~~...~~ E. Chaberski, scen. ~~...~~ J. Kosiński. I akt sztuki drukowany był poprzednio w n-rze 4 "Odrodzenia". Recenzje podkreślały odwagę autorów w podjęciu tematu w aspekcie komediowym, oraz ukazanie obrazu "życia konspiracyjnej Warszawy na przekroju kawiarnianym w całym powikłanym splocie spraw i życiowych interesów: od paskarskich i karcianych po walkę zbrojną" (T. Kudliński).

Sztuka wystawiana była w ciągu roku w wielu teatrach na terenie całego kraju.

S. W. BALICKI: Konspiracja na scenie. "Dz. pol.", nr 62. - A. DZIENISIUK. "Arkona", nr 13/14 s. 24. - T. KUDLIŃSKI. "Tyg. powsz.", nr 11. - M. PROMIŃSKI. "Odrodz.", nr 11. - J. PRZYBOS: Z powodu prapremiery "Zamachu". "Dz. pol.", nr 55. - Z. B: Jak to było podczas okupacji. "Gaz. lub.", nr 135.

74

- 2 Posiedzenia Oddziału krakowskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza odbywały się przeciętnie 2 razy w miesiącu. Zostały na nich wygłoszone odczyty m. in. : K. Wyka: Czas jako element konstrukcyjny powieści (2 III), K. Wyka: Poezja Czesława Miłosza (17 V).

75

- 4 Przemianowanie Towarzystwa

Przyjaciół Nauk w Łodzi na Łódzkie Towarzystwo Naukowe. 12 V walne zgromadzenie Towarzystwa zatwierdziło listę 54 członków i wybrało zarząd w składzie: prezes: M. Grotowski, wiceprezes: Z. Stieber, sekretarz: J. Dylik, skarbnik: J. Jurczyński.

76

- 4 Konferencja teatralna w Krakowie z udziałem wojewody K. Pasenkiewicza, dyrektora departamentu teatrów M. Rusinka oraz przedstawicieli nauki, literatury i teatrów krakowskich uchwaliła oświadczenie, w którym sformułowane zostały wnioski: "Teatr /.../ pełni doniosłą rolę społeczno-wychowawczą. Wzgląd na tę jego funkcję powinien kierować wszystkimi poczynaniami" /.../ W obecnej chwili istnieje w pewnych miastach w Polsce nadmiar teatrów tego samego typu oraz zbyt wielka ilość teatrów prowadzonych niefachowo. Zadanie teatru widzimy w wychowaniu i związaniu z teatrem widza nowego typu, zwłaszcza widza z klasy robotniczej i chłopskiej." Rezolucja domagała się reorganizacji teatrów w ramach 3 typów - 1) wielkiego repertuaru, 2) repertuaru współczesnego, 3) eksperymentalnego, rewiewego, operetkowego, kukielkowego itp. Postulowała również stworzenie teatrów państwowych w głównych ośrodkach, zwiększenie opieki nad teatrem na Ziemiach Odzyskanych i teatrem amatorskim, podniesienie wymagań repertuarowych. Autorzy rezolucji domagali się również rozszerzenia kompetencji kierowników literackich teatrów, utworzenia Funduszu Teatralnego Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz usprawnienia procesu kwalifikacji sztuk do wystawiania.

Tekst oświadczenia zob. "Odrodzenie", nr 20.

77

4 Umowa o współpracy kulturalnej polsko-czeskiej została podpisana w Pradze. Przewidywała wymianę naukowców i studentów, współpracę w dziedzinie tłumaczeń, literatury i filmu oraz tworzenie lektoratów na uczelniach polskich i czeskich.

78

6 Nagroda literacka miasta Krakowa za rok 1945 została przyznana J. Przybosiowi za tom poezji Miejsce na ziemi. Uroczyste wręczenie nagrody (50 000^{zł}) odbyło się 19 III w ratuszu krakowskim.

79

6 Czwartki literacko-artystyczne "Na Ratuszu" w Warszawie organizowane co tydzień przez Wydział Kultury i Sztuki Zarządu Miejskiego. W ramach cyklu odbyły się m. in. wieczór prozy K. Tetmajera Na skalnym Podhalu (6 III), odczyt J. Strachockiego o życiu kulturalnym Szwecji (14 III), wieczór poezji słowiańskiej (28 III).

80

7 Założenie Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, które powstało z inicjatywy osiadłych we Wrocławiu członków b. Towarzystwa Naukowego we Lwowie oraz TNW i PAU. Prezesem Towarzystwa został wybrany S. Kulczyński, Prezesem Wydziału I Filologicznego - J. Kowalski. Wydział I poczynając od 21 V odbył w ciągu roku 6 posiedzeń poświęconych m. in. pracom: T. Mikulski: Nad tekstami Książni-
na (23 VI), J. Kowalski: Pieśń u Teokryta (26 XI).

81

10. Dyskusja o Jakubie Szeli zapoczątkowana została wydaniem numeru specjalnego czasopisma "Wieś" poświęconego 100 -ej rocznicy rabacji galicyjskiej. Dyskusja zmierzała do ustalenia czy powstanie Szeli należy interpretować jako pozytywną tradycję wolnościowych ruchów chłopskich, jako przejaw kształtowania się świadomości klasowej, czy też jako błąd historyczny o konsekwencjach antyniepodległościowych. W dyskusji zaznaczyły się wyraźnie różnice w stanowisku publicystów "Wsi" domagających się traktowania Szeli jako trybuna ludu oraz "Tygodnika Powszechnego" - widzących w tej postaci przykład wykorzystania nienawiści klasowej przez austriackiego zaborcę do celów antypolskich.

M. CZUŁA: Szela - Dembowski. "Wieś", nr 12. - D. GAŁAJ: Szela i jego historyczna prawda. "Wieś", nr 9. - Z. KAŁUŻYŃSKI: Znowu "widmo Szeli". (Tygodnikowi Powszechnemu w odpowiedzi). "Wieś", nr 14. - A. KOST.: Z wiekowej nienawiści. "Wieś", nr 12. - Kjw.: Chwalcom germańskiej kontrrewolucji. "Tyg. powsz.", nr 12. - Kjw.: Fałszywa legenda. "Tyg. powsz.", nr 17. - S. LICHAN'SKI: Projekt powieści o Szeli. "Wieś", nr 9. - J. OLSZOWSKI: Rabacja i powstanie chochołowskie. "Wieś", nr 9. - L. SÓBOCIN'SKI: Jakub Szela i Jarema Wiśniowiecki. "Wieś", nr 17. - Stenogram dyskusji w redakcji "Wsi". "Wieś", nr 14.

82

11. Dyskusja o młodym pokoleniu zapoczątkowana została przez S. Żółkiewskiego artykułem O młodszym bracie - pamflet opublikowanym w "Kuźnicy". Żół-

kiewski dowodził w nim, że w porównaniu do młodzieży okupacyjnej pełnej żywotności intelektualnej i światopoglądowej, w pokoleniu młodzieży obecnej brak jest "niespokojnych, poszukujących, żywych duchowo". Młodzi "chcą grać określone role kulturowe" nie wiedząc o jaką kulturę i jakie treści ideowe chodzi. "Dla twórczego, nowatorskiego uczestnictwa w procesach przeobrażania kultury trzeba posiadać szeroko rozbudowaną bazę światopoglądową" natomiast "przeróżający jest brak przygotowania, braki w odcytaniu, braki w kulturze umysłowej młodzieży obecnej". Drogi wyjścia z impasu widział autor artykułu w następujących posunięciach:

"1) zmienić skład społeczny młodzieży akademickiej, 2) poprzez działalność cennej kadrowej młodzieży urobionej w konspiracji, 3) ożywić atmosferę umysłową naszych uniwersytetów [...] 4) uzupełnić luki wykształcenia mas młodzieży przez okupację odciętych od kultury [...] 5) przez reformę szkolną [...] urobić nowy typ młodzieży [...] 6) ulżyć bytowi studentów."

Przeciw tezm S. Żółkiewskiego wystąpiło wielu dyskutantów. Do redakcji "Kuźnicy" nadeszło wiele wypowiedzi od młodzieży i przedstawicieli starszego pokolenia. Dyskutanci zwracali uwagę na pominięcie istotnych przyczyn kryzysu umysłowego wśród młodego pokolenia. Młodzież będąca w stanie wrzenia politycznego przeżywa zarówno kryzys umysłowy jak i fizyczny wywołany nędzą i trudnymi warunkami (K. Koźniewski). Po załamaniu się uznanych i w dwudziestoleciu międzywojennym wpajanych jako obowiązujące przekonań i koncepcji politycznych, młodzieży brak drogowskazu ideowego. Jak podkreślał M. Margal - jej bojowość sięga szczytu, a uświadczenie polityczne równa się zeru. B. Czeszko w swoim artykule starał się z kolei

dowieść, że młodzież mimo wszystko wypracowuje własną ideologię i poszerza wiedzę, choć z trudem przychodzi jej zamienić "karabin na książkę".

Omawiając plan dyskusji S. Żółkiewski w artykule Głos w dyskusji o młodzieży stwierdził, że wytyczyła ona plan ofensywy kulturalnej, zmierzający do zlikwidowania niedokształcenia i zmiany potocznych wyobrażeń młodzieży na temat myślenia politycznego i ideału życia kulturalnego. Zaoponował jednak przeciw koncepcjom innych dyskutantów (np. K. Koźniewskiego) sugerujących, że cechą młodzieży winna być apolityczność. Apolityczność - jak stwierdził - pozwala uniknąć hierarchizowania wartości kulturalnych, a młodzież winna się właśnie nauczyć wybierać model przyszłej kultury.

S. ŻÓŁKIEWSKI: O młodszym bracie - pamflet. "Kuźnica", nr 9. - B. CZESZKO. "Kuźnica", nr 12. - Czytamy listy... "Kuźnica", nr 15, 17, 20. - K. KOŹNIEWSKI: Na starsze pokolenie - pamflet. "Kuźnica", nr 25. - W. KUBACKI: Heroiczne pokolenie. "Odrodz. ...", nr 41. - M. MARGAL: Cyfry krzyczą - my pomyślimy... "Pokol.", nr 1. - J. WIELUŃ: W obronie braci żołnierzy. "Pokol.", nr 4. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Głos w dyskusji o młodzieży. "Kuźnica", nr 25.

83

12 U t w o r z e n i e N a c z e l n e j D y r e k c j i B i b l i o t e k p r z y M i n i s t e r s t w i e O ś w i a t y w W a r s z a w i e. Składała się ona z wydziałów: Bibliotek szkolnych i powszechnych 2) Bibliotek naukowych 3) Księgarsko-Wydawniczego. Dyrektorem naczelnym nowopowstałej placówki został J. Grycz.

84

14 Nagroda literacka miasta Łodzi przyznana została Mieczysławowi Jastrunowi za tom wierszy Rzecz ludzka. Uroczyste wręczenie nagrody w wys. 50 000 zł odbyło się 9 V na posiedzeniu łódzkiej MRN. Przemawiając w imieniu Oddziału łódzkiego ZZLP S. Piętak podkreślił, że przed wojną laureatami tej nagrody byli: A. Strug, A. Świętochowski, Z. Nałkowska i J. Tuwim. 85

17 Tygodnik "Odrodzenie" rozpoczął druk odpowiedzi na ankietę "W pracowniach pisarzy i uczonych". Ankieta była pierwszą po wojnie. Odpowiedzi nadesłało stu kilkudziesięciu pisarzy i uczonych. Były one publikowane w nrach 11 - 35, 37 - 38, 48 - 50. 86

21 Powrócił do kraju Konstanty Ildelfons Gałczyński. Poeta przybył do Gdyni okrętem wiozących polskich repatriantów. 27 III odbył się wieczór autorski poety w Gdyni. K. I. Gałczyński udał się następnie do Krakowa, gdzie zamieszkał na stałe. Uroczyste powitanie połączone z wieczorem autorskim odbyło się 27 IV w Krakowie. W roku 1946 ukazały się Wiersze poety zawierające utwory przedwojenne oraz pochodzące z okresu wojny. 87

22 Dekret Rady Ministrów o utworzeniu Państwowego Instytutu Książki. Instytut naukowo-badawczy podległy Ministrowi Oświaty otrzymał następujące zadania:

- " 1) prowadzenie badań naukowych dotyczących książki, bibliotekarstwa i czytelnictwa

2) gromadzenie, opracowywanie, udostępnianie i ogłaszanie materiałów naukowych oraz kształcenie sił fachowych w dziedzinach w pkt 1 wskazanych

3) zbieranie i udzielanie źródłowych informacji bibliograficznych we wszystkich dziedzinach piśmiennictwa oraz zakresie polskich zbiorów bibliotecznych

4) planowanie, uzgadnianie i popieranie prac w dziedzinach pod 1) do 3) wskazanych w bibliotekach lub innych zakładach naukowych albo społecznych".

Pełny tekst dekretu zob. "Dziennik Ustaw", nr 12 poz. 78.

88

- 25 U t w o r z e n i e   K l u b u   L i t e r a c k o - A r t y s t y c z n e g o   w   S z c z e c i n i e. Po uchwaleniu statutu wybrany został zarząd w składzie: prezes: S. Czapelski, wiceprezes: W. Moszyński, sekretarz: S. Telega. Pierwsze posiedzenie zarządu odbyło się 27 III. Uchwalono na nim nawiązanie ścisłego kontaktu między klubem a ZZLP. 16 V odbyła się uroczysta inauguracja pracy klubu. Po przemówieniu wstępnym S. Czapelskiego, W. Goszczyński wygłosił referat Zadania kulturalne na Pomorzu Zachodnim. W ciągu roku klub zorganizował 9 wieczorów literackich.

89

- 28 N a   p l e n a r n y m   p o s i e d z e n i u   P A U   w   K r a k o w i e   n o w y m   p r e z e s e m   w y b r a n y   z o s t a ł   K a z i m i e r z   N i t s c h.

88

- K o n k u r s   n a   u t w ó r   s c e n i c z n y   d l a   ś w i e t l i c   z o r g a n i z o w a n y   p r z e z   T U R. Nadesłano 30 prac.

Jury na posiedzeniu w Warszawie nie przyznało I nagrody.

Nagrodę II (10 000^{zł}) otrzymała M. Witkowska za Wrośli w ziemię;

Nagrodę III (8 000^{zł}): B. Herż za Sprzed lat 40.

31

- "J e z i o r o B o d e ń s k i e" S t a n i s ł a w a D y g a t a. Powieść będąca debiutem tego autora została przyjęta przez krytykę jako zapowiedź nowej i ciekawej indywidualności w literaturze polskiej. Dostrzeżono w książce "pamiętnik z marginesu wojny" (J. Preger), w którym Dygat przedstawiając okres okupacji widziany oczyma inteligenta internowanego w obozie w Szwajcarii ukazał zarazem "wzrost moralno-obyczajowy wytoczony przy tej okazji przez autora rozmaitym formom polskości" (R. Matuszewski). Opinie kontrowersyjne budziło przedstawienie wojny i okupacji z postawy outsidera, pełnej sceptycyzmu i podejrzliwości w stosunku do emocjonalnych zaangażowań, wyrażającej się w pasji "rozbijania fałszywych ról i szukania najzwyczajszej, ale prawdziwej prawdy uczuć" (J. Preger). Podkreślono jednak, że wielościowa i skomplikowana postawa bohatera "jest rodzajem maski wyrażającej pewną wstydlivość uczuć" (R. Matuszewski). O Jeziorze Bodeńskim pisał W. Mach: "Ta książka, niby to dość daleka od najdramatyczniejszych problemów przeżytych lat, stara się przecież na swój sposób wyrazić prawdę o człowieku czasu wojny. I to podwójnie na swój sposób: po pierwsze dlatego, że przedstawia ją w nieużywanej dotąd przez nikogo kategorii drwiny, ironii, dowcipu; po drugie - że podaje ją nie wprost, lecz pośrednio, w oparciu o prawdę wcześniejszą, prawdę lat międzywojennych". Książka Dygata została w tym samym roku przełożona na francuski.

32. - J. ZAGÓRSKI: Poezja kamienna i dyskretna. "Tyg. powsz.",
nr 25. 93

- Powstanie pisma "Meander". Miesięcznik poświęcony kulturze świata antycznego, wydawany w Warszawie. Redakcja: K. Kumaniecki, K. Michałowski. Sekretarz: L. Winniczuk. W ciągu roku ukazały się n-ry 1 - 10. Czasopismo zawierało rozprawy, artykuły i przekłady z literatury antycznej. Współpracowali z nim w roku 1946 m. in. T. Bocheński, W. Hahn, J. Kowalski, K. Kumaniecki, S. Łoś, W. Madyga, H. Malewska, J. Manteuffel, K. Michałowski, L. H. Morstin, J. Parandowski, M. Plezia, G. Przychocki, T. Sinko, S. Srebrny, W. Witwicki.

94

KWIECIEŃ

- 1 Powstanie nowych Kół Polskiego Towarzystwa Filologicznego. W ciągu roku powstały cztery nowe koła:
- 1 IV - zorganizowanie Koła Toruńskiego. Zarząd: prezes - S. Srebrny, wiceprezes - E. Słuszkiewicz, sekretarz - L. Witkowski.
- 17 VI - zorganizowanie Koła Wrocławskiego. Zarząd: prezes - J. Kowalski, wiceprezes - W. Strzelecki, sekretarz - J. Janowski.
- 22 VI - zorganizowanie Koła Łódzkiego. Zarząd: prezes - J. Oko, wiceprezes - R. Gostkowski, sekretarz - M. Gmorkowski.
- 24 VII - zorganizowanie Koła Poznańskiego. Zarząd: prezes - J. Sajdak, wiceprezes - W. Klinger, sekretarz - J. Wikariak.

95

- 1 Wznowienie działalności Polskiego

P E N - C l u b u w L u b l i n i e. Przewodniczącym został J. Parandowski, sekretarzem - M. Bechczye-Rudnicka. Początki działalności PEN-Clubu ograniczyły się do odbudowy organizacyjnej i skompletowania na nowo biblioteki. W tym roku J. Parandowski uczestniczył z ramienia Polskiego Sekretariatu PEN-Clubu w Kongresie w Sztokholmie. /zob. poz. ¹³⁹135/46/.

96

2 O t w a r c i e b i b l i o t e k i M i n i s t e r s t w a O ś w i a t y w W a r s z a w i e. Biblioteka na początku swej działalności posiadała około 10 000 voluminów. Dyrektorem placówki mianowany został J. Kossonoga.

97

6 U t w o r z e n i e R a d y T e a t r a l n e j przy Departamencie Teatrów Ministerstwa Kultury i Sztuki. Na mocy zarządzenia ministra Kultury i Sztuki zadania Rady kształtowały się następująco:

- "1) Przedstawianie Ministrowi Kultury i Sztuki wniosków w sprawie potrzeb Sztuki Teatralnej i zasad organizacji życia teatru;
- 2) Opiniowanie rządowych projektów ustaw i rozporządzeń o charakterze zasadniczym, dotyczących teatru, tudzież zgłaszanie do Ministerstwa Kultury i Sztuki własnych projektów w tym zakresie;
- 3) Wskazywanie środków prowadzących do upowszechnienia i pogłębienia kultury teatralnej;
- 4) Załatwianie wszelkich spraw przekazanych Radzie Teatralnej przez Ministra Kultury i Sztuki".

Pełny tekst rozporządzenia zob. "Dziennik Urzędowy Ministerstwa Kultury i Sztuki", nr 2.

W skład Rady powołani zostali: dyrektorowie teatrów państwowych - A. Szyfman, L. Schiller, W. Krasnowiecki, B. Dąbrow-

ski, dyrektor Departamentu Teatrów M. Rusinek i dyrektor PIST A. Zelwerowicz. Ponadto: J. Borejsza, W. Daszewski, A. Ford, I. Gall, W. Horzyca, J. Iwaszkiewicz, B. Korzeniewski, J. N. Miller, J. Osterwa, R. Palester, A. Pronaszko, H. Szletyński, S. Żółkiewski. Poczet członków honorowych Rady stanowili: K. Adwentowicz, W. Borowy, W. Brydziński, M. Ćwiklińska, M. Dąbrowska, K. Frycz, A. Grzymała-Siedlecki, S. Srebrny, L. H. Morstin, M. Rulikowski, W. Siemaszkowa, I. Solska, L. Solski, L. Staff, J. Szaniawski, T. Trzeciński. W skład Rady wchodziło ponadto 15 przedstawicieli organizacji społeczno-oświatowych, 2 - ZZASP i delegaci czterech ministerstw.

Uroczyste otwarcie działalności Rady nastąpiło 16 VI 1946 w Państwowym Teatrze Polskim w Warszawie.

Posiedzenie inauguracyjne otworzył minister Kultury i Sztuki W. Kowalski, następnie wiceminister Kultury i Sztuki L. Kruczkowski wygłosił referat Państwo a teatr, a L. Schiller - Najpilniejsze zadania teatru polskiego /druk "Myśl współcz.", z. 3 - 4 s. 394 - 425/. Podczas dwóch następujących dni obrad toczonych w gmachu Muzeum Narodowego pod przewodnictwem L. Kruczkowskiego wygłoszono 9 obszernych referatów: W. Daszewski: Odbudowa teatrów, J. Kreczmar: O ustroju wewnętrznym teatrów, M. Rulikowski: Wydawnictwa teatrologiczne, H. Szletyński: O reformie szkolnictwa teatralnego, A. Szyfman: Zagadnienie nowoczesnej organizacji i administracji teatrów w związku z kulturalnymi i społecznymi zadaniami dzisiejszych scen polskich, W. Horzyca: O zadaniach kierownictw teatralnych, B. Korzeniewski: Zagadnienia ideologiczne i repertuarowe - z koreferatem S. Żółkiewskiego. Na zakończenie wyłoniono 5 komisji: ustrojowo-organizacyjną (przewodniczący A. Szyfman), programowo-repertuarową (przewodniczący J. Iwaszkiewicz), szkolnictwa i naukowo-wydawniczą (przewodniczący L.

Schiller), do spraw odbudowy teatrów (przewodniczący Z. Skibniewski), do spraw teatrów niezawodowych (przewodniczący B. Wieczorkiewicz).

98

9 ^{*} Dekret o zawieszeniu uprawnień do wydawania drukiem dzieł klasyków został uchwalony na wniosek Ministerstwa Kultury i Sztuki przez Radę Ministrów.

"Celem zaspokojenia w dziedzinie wydawniczej najpilniejszych potrzeb kulturalnych społeczeństwa, spowodowanych wyniszczeniem w czasie wojny książki polskiej, zawiesza się na lat 5 wynikające z ustawy o prawie autorskim upoważnienia do wydawania drukiem dzieł literackich 12 autorów: A. Dygasińskiego, T. T. Jeża, M. Konopnickiej, E. Orzeszkowej, B. Prusa, W. Reymonta, H. Sienkiewicza, A. Struga, St. Witkiewicza (ojca), S. Wyspiańskiego, G. Zapolskiej i S. Żeromskiego /.../ Minister Kultury i Sztuki udzieli zezwolenia na wydawanie drukiem dzieł wymienionych autorów, osobom mającym kwalifikacje wydawnicze" po zasięgnięciu "opinii specjalnej komisji co do osoby wydawcy, warunków kalkulacji handlowej i wymaganego poziomu wydawnictwa". /Pełny tekst dekretu zob. "Dzienne^{nik} Ustaw" 1946 z. 19/

Dekret o zawieszeniu uprawnień do publikowania dzieł 12 klasyków odegrał istotną rolę w popularyzacji ich dzieł przez oddanie inicjatywy wydawniczej w ręce odpowiedzialnych wydawców i umożliwienie kontroli nad należytego poziomu publikacji przez kompetentne czynniki. Dekret wszedł w życie 24 V. ^{*}

J.KOTT: Prawo wydawania klasyków. "Kuźnica", nr 19.

99

10 Otwarcie Księgarni - Klubu wydawnictwa "Czytelnik" w Warszawie, przy ul. Wiejskiej 14.

100

12 Powołanie Antoniego Słonimskiego na kierownika sekcji literatury UNESCO.

101

14 Wieczór poświęcony W. Majakowskiemu

z okazji 16 rocznicy zgonu zorganizowało Koło Prelegentów przy ZG TPP-R. Odczyt Życie i twórczość W. Majakowskiego wygłosił przebywający w Polsce radziecki literaturoznawca W. Worobiow. W części artystycznej fragmenty poematu Dobre recytował S. Martyka. 102

14 P o w s t a n i e p i s m a "Ś l ą s k". Miesięcznik ilustrowany wydawany w Jeleniej Górze. Redaktor naczelny S. Kuczyński, redaktor literacki E. Kozikowski, kolegium: K. Majewski, L. Skurzak. W n-rze 1. Redakcja pisała: "Bieg historii sprawił, iż niezłomny lud śląski doczekał się dnia wyzwolenia, a polskość ziem śląskich osłaniana długo pokostem niemieckości, może ujawnić oblicze swe światu. Sprawie ujawniania tej polskości oraz ukazywania polskiej współczesności w chwili bieżącej na Śląsku ma służyć miesięcznik "Śląsk"! W ciągu roku ukazało się 10 numerów. Zawierały one m. in.: T. Mikulski: Pod Żłotą Gęsią (nr 1), W. Taszycki: Śladami języka polskiego na Śląsku (nr 1), T. Mikulski: Spotkania wrocławskie (nr 3/4), i Meandry Faleńskiego (nr 5 - 6), Z. Hierowski: Drogi literatury śląskiej (nr 5 - 6). Czasopismo posiadało stałą rubrykę Z kłósk i łóżek.

103

24 P o w r ó t z a g r a b i o n e g o p r z e z o k u p a n t a m i e n i a b i b l i o t e k p o l s k i c h. Do Warszawy przybyło 12 wagonów z Salzburga zawierających zbiory muzeów i bibliotek warszawskich wywiezionych przez okupanta. Zostały one odnalezione w Austrii przez delegata Ministerstwa Kultury i Sztuki do spraw polskiego mienia kulturalnego B. Urbanowicza.

104

25 O t w a r c i e S t u d i u m P r z e k ł a d o w e g o p r z y Z Z L P w W a r s z a w i e. Kierownictwo Studium objęli G.

Karski i S. Helsztyński.

105

26 - 29 X P l e n a r n a S e s j a K R N w W a r s z a w i e.

Po otwarciu sesji przez prezydenta B. Bieruta nastąpiło powołanie i zaprzysiężenie nowych członków KRN. W pierwszym dniu obrad exposé wygłosił premier Osóbka-Morawski, pozostałe dwa dni poświęcone były dyskusji. S p r a w y k u l t u r y omówione zostały w przemówieniu premiera Osóbki-Morawskiego. W części referatu dotyczącej zagadnień polityki kulturalnej powiedział on m. in.:

"Rosną poważnie wydatki na cele kulturalne. Podczas kiedy w I kwartale 1945 wynosiły 10 mln złotych, to w I kwartale 1946 - 53 mln złotych. Poza tym specjalny Fundusz Kultury Narodowej przy Prezydium Rady Ministrów przewiduje pomoc dla 1 000 ludzi nauki, kultury i sztuki w wysokości kilku milionów złotych miesięcznie. [..] Rząd nosi się z zamiarem znacznego zwiększenia środków na cele naukowe i kulturalne. Nasz dorobek kulturalny wynosi 32 teatry dramatyczne i 30 innych teatrów, 4 opery, 2 zespoły baletowe, 40 szkół artystycznych w tym 11 o charakterze szkół wyższych [..] W okresie od stycznia do kwietnia br. ilość czasopism wzrosła o 58 i wynosi łącznie 532 - w tym pism codziennych 44. [..] Polskie Radio uruchomiło 2 nowe radiostacje w Szczecinie i Gliwicach [..] Stan abonentów na 1 I br. wynosił 168 692 a na 1 IV 257 176. [..] Posiadamy 430 kin. Produkcja filmów wygląda następująco - 60 kronik filmowych, 12 filmów średniometrażowych, 8 popularno-naukowych. [..] Uruchomiliśmy na wsi 40 kin objazdowych".

106

29 W o j e w ó d z k a N a g r o d a L i t e r a c k a K r a -
k o w a p r z y z n a n a z o s t a ł a S t e f a n o w i
O t w i n o w s k i e m u. Nagrodę w wys. 30 000 zł. przyznało

Jury powołane przez wojewodę K. Pasenkiewicza w składzie: S. W. Balicki, W. J. Dobrowolski, T. Kwiatkowski, H. Wielowiejska, M. Wejman i K. Wyka, za dramat Wielkanoc. Uroczyste wręczenie nagrody nastąpiło 30 IV.

107

- 29 Nagroda literacka robotniczej Łodzi /K C Z Z/ przyznana została Władysławowi Broniewskiemu. Uroczyste wręczenie nagrody /50 000 zł./ odbyło się podczas akademii 1-majowej w Teatrze Wojska Polskiego w Łodzi 30 IV. W przemówieniu laureat powiedział: "Dziękuję proletariatowi łódzkiemu i całego kraju za przyznaną mi nagrodę literacką. Nie przyjmuję jej jako nagrody za moją pracę poetycką, ale jako nagrodę ^{dla} tych idei, którym poezja moja służyła. Chcę, żeby moja poezja służyła polskiej klasie robotniczej, która szerzy postęp i socjalizm, żeby służyła wszystkiemu, co jest dobre w świecie". Część nagrody W. Broniewski przekazał na Fundusz Odbudowy Warszawy.

108

- 29 Nagroda literacka m. st. Warszawy przyznana została Władysławowi Broniewskiemu. Nagroda w wysokości 50 000 zł. ustanowiona została przez Prezydium Warszawskiej Rady Narodowej 24 IV. Jury w składzie: J. N. Miller, W. Grodzicki, T. Zyglar, i H. Ładosz przyznało nagrodę za 1946 r. Broniewskiemu podając w uzasadnieniu: "W. Broniewski jest niewątpliwie jednym z najwybitniejszych współczesnych poetów polskich. Twórczość jego, którą cechuje wyraźna postawa społeczna, posiada wyjątkowe znaczenie dla Warszawy. Jako poeta proletariatu i piewca walki stolicy winien być przez stolicę nagrodzony".

Nagroda została wręczona uroczystie w dniu 1 V podczas

akademii w Teatrze Polskim w Warszawie. Przemawiał S. Tołwiński, akt nadania odczytał J. N. Miller. 109

- Zmarł w Proboszczowicach Witold Bunikiewicz, ^(ur. 1885) poeta, powieściopisarz, komediopisarz od roku 1939 przebywający w swej posiadłości w Proboszczowicach. 5

(Informacje bio-bibliograficzne zawiera Słownik Współczesnych Pisarzy Polskich t. 1 s. 324 - 326).

"Rzeczposp.", nr 85. -

"Dz. pol.", nr 99.

110

- Delegacja pisarzy polskich udała się do Francji. W skład delegacji wchodził: T. Breza, J. Iwaszkiewicz, Z. Nałkowska, A. Rudnicki. Delegaci wzięli udział w konferencjach prasowych, zebraniach zorganizowanych przez Societé des Gens de Lettres i spotkaniach z pisarzami. Po powrocie członek delegacji T. Breza wygłosił 16 V w Krakowie odczyt Inteligencja francuska w walce z okupantem.

T. BREZA: Nasz Paryż. "Odrodz.", nr 14. - J. IWASZKIEWICZ: Wizyta w Paryżu. "Kuźnica", nr 10.

111

- Założenie Oddziału Dolnośląskiego ZZLP w Jeleniej Górze. Zarząd ukonstytuował się w składzie: prezes - W. Rogowicz, wiceprezes ^{i sekretarz} - E. Kozikowski, skarbnik - L. Eminowicz. W skład weszli ponadto: A. Kowalska, J. Kowalski, S. Podhorska-Okolów. Oddział w chwili powstania liczył kilkunastu członków. W swojej siedzibie w Matejkowicach "Pod Pegazem" zorganizował on stałą czytelnię, w której odbywały się również odczyty i wieczory autorskie.

Klub Literacki w Jeleniej Górze

działający od grudnia 1945 kierowany przez zarząd: prezes: E. Kozikowski, sekretarz: S. Kaszycki, skarbnik: I. Grabowicka, kontynuował działalność odczytową w ramach cyklu S o b o t y l i t e r a c k i e. W ciągu roku odbyły się m. in. odczyty: W. Szewczyk: Pisarze śląscy XIX i XX wieku, S. Podhorska-Okołów: Poezja nie poszła w las (o M. Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej), K. Górski: O istocie poezji, K. Wyka: O poezji Krzysztofa Baczyńskiego, T. Mikulski: Geografia literacka Wrocławia. 110

- X ?
- Ostatni /4/ numer pisma "Afisz Starego Teatru" /zob. poz. 219/451
Miesięcznik wydawany przez dyrekcję Starego Teatru w Krakowie redagował W. Natanson. W ostatnich numerach zamieszczono m. in. prace: J. Przyboś: Jak mówić wiersze, S. Flukowski: Dramatyczne tworzenie, S. Furmanik: Literatura w szkołach teatralnych (nr 3), J. Parandowski: Szekspir, S. Flukowski: Ucieczka od samego siebie (nr 7). Czasopismo drukowało również stałą ankietę Prace i zamierzenia polskich autorów dramatycznych. Kontynuacją ^{Afiszca} "Afisz Starego Teatru" stał się miesięcznik "Listy z Teatru" /zob. poz. 145/461. 113

- 2 X
- "M a r t w a p o g o d a" Leopolda Staffa. Nowy tom wierszy Staffa zawierający utwory powstałe w okresie wojny został przyjęty przez krytykę jako podsumowanie doświadczeń okupacyjnych poety. Podkreślano, że postawa filozoficzna, która cechowała poezję Staffa przed wojną, pełna pogody i wiary w sens życia i posłannictwo sztuki, nie została załamana przez kataklizm wojenny (B. Ostromecki). Fakt ten, odczytywany przez niektórych krytyków jako pozytywny spotkał się zarazem z ostrą krytyką M. Jastruna: "Wobec zjawiska wojny, okupacji, wobec masowej śmierci, wobec zagłady społeczeństwa poeta staje bezradny,

opuszcza go władza słowa /.../ Największy poeta dawnego mieszczaństwa polskiego nie rozumie języka historii, dialektykę zastępuje psychologią oderwaną, nie zawsze pogłębianą... /.../ jego spokój i mądrość wydają się nam tylko martwą pogodą".

B. DUDZIŃSKI: Z poetyckiego olimpu. "Głos Ludu", nr 224. - M. JASTRUN. "Kuźnica", nr 21. - A. MADEJ: Poezja wolności i miłości człowieka. "Gaz. lud.", nr 111. - R. MATUSZEWSKI. "Wiedza i Życie", nr 4/5 s. 402 - 403. - B. OSTROMEŃCKI: Droga zwycięska. "Warszawa", nr 8. - tb /T. BOROWSKI/: Czy tylko martwa pogoda? "Płomienie", nr 1 s. 19 - 21.

114

- "Wielkanoc", dramat w 3 aktach z prologiem Stefana Otwinowskiego. Sztuka, której tematem była "Walka wewnętrzna człowieka etycznego, wstyd humanisty przed samym sobą, aby nie ulec przemożnej sile strachu i nie sprzeniewierzyć się wyznawanej prawdzie" (H. Wielowieyska) bliska była w atmosferze powstającej równocześnie powieści Czas nieludzki. O dramacie Otwinowskiego pisał S. Dygat: "Wielkanoc nie jest sztuką o problemie żydowskim ani o antysemityzmie. Mimo historycznych aluzji nie rości sobie pretensji do historycznej analizy /.../ jest po prostu obleczone w kształt dramatu wzruszeniem artysty nad patosem wydarzeń i wzruszeniem osobistym nad losem przyjaciół żydowskiej narodowości."

Prapremiera dramatu w formie słuchowiska radiowego odbyła się 19 IV, następnie sztuka grana była w Teatrze Wojska Polskiego w Łodzi oraz w Krakowie.

J. ANDRZEJEWSKI: Przezyciężona samotność. "Listy z teatru", nr 8 s. 3. - S. DYGAT. "Kuźnica", nr 41. - K. HUTECKI:

Sztuka w obronie praw człowieka. "Kur. codz.", nr 224. -

M. JARCZYŃSKA: Humanizm defensywny. "Tyg. powsz.", nr 36. -

W. NATANSON: Nowoczesny teatr poetycki. "Kamena", nr 67. -

S. ŻÓŁKIEWSKI: Teatr inteligencji polskiej. "Głos Ludu", nr

282. - M. WIELOWIEYSKA. "Listy z Teatru", nr 7 s. 8 - 10

M. BORWICZ: Tło historyczne. "Łódz teatr." 1946/47 nr 1

s. 5 - 7. - S. OTWINOWSKI: Od autora. - tamże s. 7 - 9.

- Opowiadania Tadeusza Borowskiego w "Twórczości" ¹¹⁵

* Miesięcznik "Twórczość" opublikowa

w zeszycie 4 opowiadania Tadeusza

Borowskiego "Dzień na Hermenzach" i "Transport

Sosnowiec - Będzin" (to drugie omyłkowo wydrukowano jako ut-

wór Krystyna Olszewskiego) • Opowiadania Borowskiego redakcja

pisma opatrzyła następującym komentarzem : " Dotychczasowe

piśmiennictwo polskie na temat więzień i obozów w koncentracyjnych

ukazuje najczęściej , że na dnie przymusowego upodlenia czło-

wiek pozostawał jednak człowiekiem. / .../ System zbrodni nie-

mieckich na tym jednak polegał, by w zbrodnię wciągać również

jej ofiary /.../ I tutaj , na pograniczu pomiędzy zbrodnią a

ofiara przymuszana do uczestnictwa w niej powstawały najbar-

dziej skomplikowane zjawiska moralne /.../ Opowiadaniom T.Bo-

rowskiego i K.Olszewskiego , które zamieszczamy dalej, brakuje

tego stanowczego przeciwstawiania się złu /.../ Dlatego nie mo-

żemy solidaryzować się z sensem moralnym tych utworów , jeżeli

zaś je drukujemy , to nie dla samej - niepospolitej- wartości

artystycznej. Drukujemy ażeby zbrodniom niemieckim przeciwsta-

wić pełen naturalistycznej grozy akt oskarżenia, akt , który

ukazuje zarazę zła wszczepioną w dusze ofiar w Podobne stanowis-

ko wobec prozy Borowskiego zajął w " Odrodzeniu" J.A.Szczepański

pisząc : " Znany jest niszczący wpływ , jaki system niemieckich

obozów koncentrycyjnych wywarł na wielu nieszczęśliwych więźniów

Prócz tragicznych przykładów z zagranicznej kroniki sądowej

mamy - w innej skali - przykłady krajowe : zniekształcenie mo-

ralne widoczne w takich utworach jak Tadeusza Borowskiego "Dzień

na Hermenzach " ...". Obronę Borowskiego podjął na łamach " Kuź-

nicy " J.Kott , protestując przeciw przypisywaniu autorowi ~~in-~~

cech narratora. Zwracając uwagę na fakt , że Borowski nie był

nigdy w Oświęcimiu , podkreślał , iż należy opowiadania te

traktować jako utwory literackie z ich prawem kreowania rzeczy

wistości , nie jako zapis pamiętnikarski mający świadczyć w

jakimkolwiek stopniu o samym autorze.

/ Nota redakcji / . ~~XXXXXXXXXXXX~~ " Twórczość", z.4 s.42.

-jaszcz / J.A.SZCZEPAŃSKI/ : Słowo , które określa "Odrodz.",

nr 29. - J.KOTT: Umiej <http://rcin.org.pl> . " Kuzn.", nr 30.

116a

1 - 3 Dni Oświaty na terenie całego kraju zorganizowane zostały na mocy uchwały Rady Ministrów z 22 III:

"Nawiązując do najlepszych tradycji odradzającej się Polski, które znalazły wyraz w pracach Komisji Edukacji Narodowej i demokratycznej reformie Konstytucji 3 maja /.../ uznając w pełni nagłą potrzebę podniesienia poziomu oświaty i kultury przy udziale najszerszych mas narodu Rada Ministrów postanowiła przeznaczyć dni 1 - 3 maja na doroczny obchód "Święta Oświaty". /.../ W roku bieżącym tematem będzie książka, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia bibliotek publicznych w związku z wejściem w życie dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami. Dla organizacji Święta ustanowiono Centralny Komitet Obywatelski w Warszawie pod przewodnictwem min. oświaty Cz. Wycecha i komitety na wszystkich szczeblach administracyjnych.

W ramach obchodu odbyły się: akademie i odczyty, wystawy książek, wieczory literackie, zbiórki pieniężne na biblioteki, zbiórka książek, konkursy i wieczornice.

2 V w Warszawie odbyła się centralna akademie w sali Rady

Rady Miejskiej z odczytem M. Poznańskiego Książka w poezji polskiej.

W y s t a w y k s i ą ż e k . Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie zorganizowała wystawę Książka warszawska XVII - XX wieku, Biblioteka Narodowa - Polskie piśmiennictwo podziemne (1939 - 1945), Biblioteka Jagiellońska - Skarby Biblioteki Jagiellońskiej. Wystawy zorganizowano także w Bydgoszczy, Częstochowie, Gnieźnie, Jędrzejowie, Katowicach, Kielcach, Lublinie, Łodzi, Wrocławiu.

W dniach Święta Oświaty Centralny Komitet Obywatelski zebrał 23 mln. złotych i 82 500 książek jako dar społeczeństwa dla kultury polskiej. 117

- 1 U k a z a ła s i ę s e t n a k s i ą ż k a w y - d a w n i c t w a "C z y t e l n i k". Była to monografia I. Chrzanowskiego Joachim Lelewel. Człowiek i pisarz przygotowane do druku przez S. Pignonia. Z tej okazji, jak również dla uczczenia Dni Oświaty wydawnictwo ogłosiło konkurs na utwór literacki na temat jednej z bitew II wojny światowej (Lenino, Warszawa, Berlin, Drezno, Kołobrzeg) przeznaczając na nagrody 200 000 zł . Rozstrzygnięcie konkursu zob. poz.

118

- 4 C y k l a u d y c j i r a d i o w y c h "N o w e k s i ą ż k i" wprowadziło na antenę Polskie Radio. Celem audycji jest bieżąca informacja o nowościach wydawniczych. W audycji poza omówieniem książki nadawane były jej fragmenty.

119

- 4 J u l i u s z O s t e r w a m i a n o w a n y z o s t a ł d y r e k t o r e m T e a t r u i m . S ł o w a c k i e -

- 5 Obchody 100 rocznicy urodzin Henryka Sienkiewicza. Uroczysta akademii odbyła się w Lublinie. Wykład o Sienkiewiczu wygłosił J. Kleiner (5 V). 6 VI w Katowicach odbyło się publiczne powiedzenie Tow. Przyjaciół Nauk z referatem S. Papée Walka Sienkiewicza o Ziemię Zachodnie.

Z okazji rocznicy odbyły się uroczystości w Woli Okrzejskiej, miejscu urodzenia pisarza, oraz w Łukowie pod pomnikiem H. Sienkiewicza.

Polskie Radio nadało szereg okolicznościowych audycji, m. in. 8 V K. Czachowski mówił o H. Sienkiewiczu w cyklu Portrety pisarzy, od 8 V rozpoczął się stały cykl Czytamy Sienkiewicza.

Z okazji rocznicy urodzin H. Sienkiewicza w prasie literackiej ukazało się wiele artykułów o pisarzu. A. BOLESKI: Rok Sienkiewiczowski. "Zag. liter.", nr 4 - 6 s. 156-163 -
T. MIKULSKI: Rok Sienkiewiczowski. "Nauka i Sztuka", nr 7/8 s. 171 - 180.

- 6 W Warszawie powstał Klub Recenzentów jako sekcja Związku Zawodowego Dziennikarzy RP. Przewodniczącym został wybrany K. Wroczyński, sekretarzem - J. Kuryluk. Po kilku tygodniach Klub zmienił nazwę na Klub Krytyków Literackich i Artystycznych.

- 21 V Klub zorganizował zebranie dyskusyjne na temat: Reper-
tuar teatrów polskich. Na zebranie przybyli dyrektorzy te-
atrów, aktorzy, reżyserzy, przedstawiciele Departamentu Tea-
trów Ministerstwa Kultury i Sztuki, ZZLP i ZAIKSu. Referat
Odrodzenie teatru wygłosił prezes klubu K. Wroczyński. W dys-
kusji głos zabrali: J. Osterwa, A. Szyfman, W. Jastrzębiec-
-Rudnicki, K. Rusinek, W. Padwa i H. Ładosz. 122
- 7 P r z y b y ł a d o W a r s z a w y d e l e g a c j a i n -
t e l e k t u a l i s t ó w f r a n c u s k i c h. W skład
13-osobowej delegacji wchodził między innymi E. Mounier, A.
Jobert, ks. J. Boulier, P. Courtade. Goście odwiedzili Warsza-
wę, Łódź, Wrocław, Katowice, Kraków i Częstochowę. 21 V w Kra-
kowie E. Mounier wygłosił odczyt Les grandes tendances de la
France contemporaine. 123
- 7 O t w a r c i e w B y d g o s z c z y P o m o r s k i e g o
D o m u S z t u k i. Stał się on siedzibą związków artysty-
cznych m. in. oddziału ZZLP. 124
- 9 W p i e r w s z ą r o c z n i c ę z a k o ń c z e n i a
w o j n y P o l s k i e R a d i o n a d a ł o a u d y c ^j / e
p o e t y c k ą "Z w y c i ę s t w o". Na jej program złożyły
się m. in. utwory A. Ważyka, J. Putramenta, M. Jastruna, J. Hu-
szczy. 125
- 12 O t w a r c i e T e a t r u M i e j s k i e g o w G n i ę -
n i e. Kierownikiem teatru został H. Barwiński. Na inaugurację
teatr wystawił sztukę J. Korzeniowskiego Stary kawaler. 126
- 17 W z n o w i e n i e d z i a ł a l n o ś c i T o w a r z y s -

t w a B i b l i o f i l ó w P o l s k i e h. Na walnym zebraniu w Warszawie, po otwarciu obrad przez dawnego prezesa Towarzystwa S. P. Kaczorowskiego, E. Chwalewik wygłosił odczyt O zamyślowaniu do ksiąg wśród Polek XVII - XVIII wieku. Walne zebranie uchwaliło rezolucję nawołującą do podniesienia poziomu edytorstwa i graficznego wydawanych dzieł.

127

19 P o w s t a n i e p i s m a "W a r s z a w a". Dwutygodnik literacko-społeczny wyd. w Warszawie redagowało kolegium. Faktycznym redaktorem był J. Szczawiej. Pismo ukazywało się nieregularnie. W ciągu roku ukazało się 8 nrów. W pierwszych numerach redakcja publikowała m. in. artykuły: M. Dąbrowska: Conradowskie pojęcie wierności (nr 1), G. Karski: O sztuce przekładu (nr 2), J. N. Miller: Obrona konwencjonalizmu i szablonu (nr 2), J. Szczawiej: Powstanie świętością Warszawy (nr 4), M. Piechal: O aktualności Norwida (nr 6). W czasopiśmie, poza wymienionymi drukowali m. in.: K. Czachowski, S. Helsztyński, K. Kleiner, H. Mortkowicz-Olczakowa, L. H. Morstin, J. Parandowski, W. Rymkiewicz, K. Truchanowski, K. W. Zawodziński. Czasopismo prowadziło stały dział recenzyjny oraz rubrykę dyskusyjną Czarne na białym.

128

21 O b c h o d y k u c z c i M i k o ł a j a K ó p e r n i k a zorganizowane zostały we Fromborku z okazji 403 rocznicy śmierci astronoma. Na uroczystej akademii obecni byli przedstawiciele terenowych władz z wojewodą mazurskim Z. Roblem i przedstawiciele senatu Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu.

W ramach obchodów Instytut Mazurski zorganizował na zamku olsztyńskim Wystawę Kopernikowską.

129

23 U c h w a ł a S e k r e t a r i a t u K C P P R w s p r a w i e u t w o r z e n i a W y d z i a ł u H i s t o r i i P a r t i i przy KC PPR. Uchwała przewidywała następujący zakres działalności Wydziału :

- " a/ gromadzenie dokumentów historycznych i analityczna praca nad nimi "
- b/ oddanie do szerokiego użytku mas partyjnych i bezpartyjnych materiałów z historii partii (praca wydawnicza) ,
- c/ udział w propagandowej pracy wśród partyjnych i bezpartyjnych w celu popularyzacji historii partii (praca wykładowa

25 - 26 Zjazd Oddziału Wiejskiego ZZLP w Warszawie. Zjazd otworzył A. Olcha, który wygłosił przemówienie o społecznych tradycjach pisarstwa chłopskiego przed wojną. Następnie w imieniu ZG ZZLP przemawiał J. Iwaszkiewicz. W swym wystąpieniu zapowiedział zacieśnienie współpracy we wszystkich dziedzinach pomiędzy Zarządem Głównym a Oddziałem Wiejskim ZZLP.

Dyskusja zjazdowa dotyczyła głównie zagadnień popularyzacji literatury chłopskiej oraz organizacji klubów i wydawnictw obliczonych na masowego wiejskiego odbiorcę. Postulowano również konieczność rozszerzenia kontaktów pisarzy z czytelnikami poprzez wieczory autorskie na wsi. Zjazd dokonał wyboru nowego zarządu Oddziału w składzie: prezes: S. Piętak, wiceprezisi: A. Olcha, P. Kubisz, sekretarz: E. Marzec, skarbnik: W. Mielczarek oraz członkowie: J. A. Frasik, J. A. Król, S. Nędza-Kubiniec.

Na zakończenie obrad Zjazd uchwalił wniosek skierowany do ZG ZZLP o poparcie Oddziału w sprawie funduszków na potrzeby wydawnicze i doraźne, akcję upowszechniania i popularyzacji, zapewnienie warunków rozwoju pisarstwa i czytelnictwa na wsi.

Zjazd Oddziału Wiejskiego ZZLP. "Wieś", nr 24. - Uchwały Zjazdu. "Wieś", nr 22/23. 131

28 Polskie Radio rozpoczęło cykl audycji "Czytamy Prusa". W pierwszej audycji nadano nowelę Katarynka. 132

28 Polsko-jugosłowiańska umowa kulturalna została podpisana w Belgradzie. Obok wymiany we wszystkich dziedzinach życia kulturalnego umowa przewidywała utworzenie polsko-jugosłowiańskiego instytutu naukowego oraz mieszanych komisji kulturalnych w Belgradzie i Warszawie. 133

- Powstanie pisma naukowego "Myśl Współczesna". Miesięcznik wydawany w Warszawie redagowało kolegium: J. Chałasiński, F. Fiedler, N. Gąsiorowska, T. Kotarbiński, B. Krauze, A. Schaff, Z. Szymanowski, H. Ułaszyn, S. Żółkiewski. W n-rze 1. redakcja informowała: "Przystępując do wydawania "Myśli Współczesnej" Komitet Redakcyjny chciałby zapełnić dotkliwą lukę na rynku naszych wydawnictw periodycznych. Mimo wzrastającą ich ilość brak dotąd pisma naukowego, które by ze stanowiska postępowego oświeślało wszelkie zagadnienia rzeczywistości przyrodniczej i humanistycznej. "Myśl Współczesna" pragnie stać się organem naukowym całej postępowej inteligencji polskiej". W ciągu roku ukazały się 4 n-ry czasopisma zawierające m. in. prace: J. Chałasiński: Socjologiczne założenia reformy wychowania, T. Kotarbiński: Zasady dobrej roboty (nr 1), S. Ossowski: Analiza socjologiczna pojęcia ojczyzny (nr 2), L. Schiller: Najpilniejsze zadania teatru polskiego (nr 3 - 4), K. Wyka: Czas jako element konstrukcyjny powieści (nr 6 - 7).

W ciągu roku ukazało się numerów 1 - 7.

134

- Otwarcie Studium Krytyki Literackiej przy ZZLP Oddziału Łódzkiego. Wykłady na Studium odbywały się 2 razy w tygodniu. W pierwszym okresie wykładowcami byli: S. Żółkiewski: Zagadnienia teorii kultury, R. Matuszewski: Historia krytyki literackiej, A. Stawar: Ćwiczenia praktyczne z krytyki literackiej; w drugim okresie dodatkowy wykład Teoria literatury prowadziła E. Korzeniewska, a Ćwiczenia praktyczne z krytyki literackiej prowadził J. Kott na miejsce A. Stawara.

135

- Konkurs na 25 - lecie III Powstania

Ś l ą s k i e g o ogłoszony przez Instytut Śląski w Katowicach.

Przyznano nagrody:

za utwór sceniczny:

I nagrodę otrzymał K. Gołba za Nad Odrą wstaje słońce;

II nagrody nie przyznano;

III nagrodę otrzymał W. Godlewski za Nie damy Śląska.

za nowelę:

I i II nagrody nie przyznano;

III nagrodę otrzymał H. Płoska za Z Raciborza ze Strażnicy;

za wiersz:

I i II nagrody nie przyznano;

III nagrodę otrzymał Z. Sliwiński za Maj górnośląski.

136

CZERWIEC

- 1 P o w s t a n i e p i s m a "Z n a k". Miesięcznik poświęcony zagadnieniom filozoficznym, kulturalnym, społecznym wydawany w Krakowie. Red.: J. Radkowski, komitet redakcyjny: L. Halban, H. Malewska, ks. K. Michalski, S. Skwarczyńska, S. Stomma, S. Świeżawski, J. Turowicz, J. Zawieyski. W n-rze 1 redakcja pisała: "Przełom dziejowy, który obecnie przeżywamy, postawił jaskrawo przed oczyma współczesnych problem odpowiedzialności człowieka wobec historii. Wzbogaceni o tę gorzką wiedzę podejmujemy wydawanie "Znaku" z wolą czynnego współuczestnictwa w tworzeniu nowej rzeczywistości z jasno nakreśloną linią programową. Z podłoża najautentyczniejszego katolicyzmu chcemy wywieść człowieka, zdolnego dzisiejszej rzeczywistości podołać." W ciągu roku ukazało się numerów zawierających głównie artykuły o treści filozoficznej. Pismo prowadziło również stałą rubrykę Zdarzenia, fakty,

ludzie.

137

- 1 Powstanie pisma "Przeгляд Filozoficzny". Kwartalnik wydawany przez Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne w Warszawie. Red.: W. Tatarkiewicz, komitet redakcyjny: K. Ajdukiewicz, Cz. Znamierowski, T. Czeżowski, J. Lande, H. Jakubanis. Po przerwie wojennej w roczniku 42 ukazał się podwójny zeszyt (3 - 4) nawiązujący do wydanych w 1939 zeszytów 1 i 2. Zawierał artykuły i wspomnienia o filozofach zmarłych i zamordowanych przez okupanta w latach 1939 - 1945, m. in. S. I. Witkiewicz, S. Dickstein, M. Sobeski, I. Chrzanowski, S. Kołaczowski, S. Schayer, J. Metallman, S. Rudniański, W. Spasowski, Z. Łempicki, L. Chwistek, O. Ortwin, B. Miciński, J. Gralewski.

138

- 1 J. Parandowski i W. Rogowicz udali się do Sztokholmu na XVIII Międzynarodowy Kongres PEN-Clubów jako delegaci polskiego Oddziału. Na Kongresie trwającym od 2 do 6 czerwca J. Parandowski wygłosił Apel do pisarzy o godność słowa.

- 1-3 W Warszawie obradował II Kongres Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej.

140

- 6 Konferencja Instytutu Śląskiego we Wrocławiu poświęcona była zagadnieniom stanu i potrzeb nauki polskiej na Dolnym Śląsku. Na Konferencję przybyli: wojewoda wrocławski S. Piaskowski, rektor Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej S. Kuleczyński, przedstawiciele świata nauki i kultury. Po otwarciu obrad przez dyrektora Instytutu Śląskiego zebrani wysłuchali 8 referatów, m. in. S. Rospond: Stan i potrzeby

sterstwa Oświaty w sprawie sprowadzenia biblioteki lwowskiego "Ossolineum" do Wrocławia ze względu na brak książki polskiej na tym terenie. 144

7 P o w r ó c i ł z U S A J u l i a n T u w i m. Poeta przybył 7 VI do Gdyni. Uroczyste powitanie połączone z wieczorem autorskim, na którym J. Tuwim czytał fragmenty Kwiatów polskich, odbyło się 10 VI w Sopocie, w siedzibie Klubu Literacko-Artystycznego. J. Tuwim zamieszkał w Warszawie. 142

D n i K u l t u r y P o l s k i e j w e W r o c ł a w i u. 8 VI odbyło się uroczyste otwarcie Dni Kultury w auli Politechniki Wrocławskiej w obecności premiera E. Osóbki-Morawskiego, wicepremiera W. Gomułki, wiceministra Kultury i Sztuki L. Kruczkowskiego, wiceministra Oświaty W. Bienkowskiego. Po przemówieniu premiera E. Osóbki-Morawskiego referat O znaczeniu kultury w życiu narodu wygłosił S. R. Dobrowolski. W tymże dniu odbyło się uroczyste przekazanie Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego księgozbioru Biblioteki Miejskiej liczącego 300 000 tomów.

9 VI - Uroczysta inauguracja Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej z przemówieniami wicepremiera W. Gomułki i rektora S. Kulczyńskiego. /zob. poz. 11 ←

W przemówieniu swym zatytułowanym "Dajcie narodowi kulturę wyrosłą z rzeczywistości polskiej" W. Gomułka powiedział m.in.:

"Zespolenie w jedną bryłę wszystkich ziem Państwa Polskiego wymaga, by Macierz połączyła się ze swymi Ziemiemi Odzyskanymi. A to nie jest już tylko problem zaludnienia ani zagospodarowania Ziemi Odzyskanych. Jest to problem odrodzenia kultury polskiej. Nie tylko i nie tyle problem odrodzenia kultury polskiej na Ziemiach Odzyskanych, ile problem odrodzenia, odnowienia kultury polskiej w ogóle, zwiększenia jej twórczego rozpędu". W dalszym ciągu przemówienia mówca stwierdził konieczność nasycenia życia kulturalnego i literackiego nowymi, aktualnymi treściami: " .. nie można nie czuć żalu do tych, którzy czując się powołanymi do niesienia przed narodem kaganiec oświaty i kultury, nieśli i niosą jeszcze ten sam, który zapaliło romantyczne pokolenie poprzedniego wieku." Podkreślając istnienie aktualnie faktów "które ilustrują schorzenia naszej kultury, świadczą o objawach zwyrodnienia duchowego, nad którym nie można przejść do porządku dziennego" W. Gomułka na zakończenie stwierdził, że "Dokonane przemiany dziejowe wołają wielkim głosem o odrodzenie kultury polskiej, aby tchnęła dynamizmem, aby dynamicznie kształtowała duchowe oblicze narodu" / Pełny tekst przemówienia zob. : W. Gomułka : W walce o demokrację ludową. Artykuły i przemówienia. W-wa 1947 t. II s. 61-70/.

10 VI - Akademia literacka rozpoczęta została przemówieniem J. Iwaszkiewicza /tekst zob. "Kuźnica" nr 26/. W akademii udział wzięli m. in.: F. Bienkowska, S. R. Dobrowolski, M. Jastrun, S. Pięta, J. Przyboś, W. Szewczyk, A. Świrszczyńska, A. Włodek, W. Żukrowski. W tym samym dniu odbyła się uroczysta inauguracja działalności Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego /zob. poz. 81/46/ oraz premiera dramatu historycznego M. Żurawka Biskup Nanker w Teatrze Miejskim.

11 VI - odbył się uroczysty "Czwartek literacki" w Kole Miłośników Literatury i Języka Polskiego zatytułowany "Twarzą na

Zachód. Czytali na nim swoje utwory pisarze śląscy - J. Baranowicz, J. Brzoza, A. Baumgardten, A. Widera, W. Szewczyk i W. Żukrowski.

Z okazji Dni Kultury we Wrocławiu ukazały się specjalne numery czasopism: "Śląsk" (nr 3 - 4), "Kuźnica" (nr 26), "Pionier" (nr 137).

S. R. DOBROWOLSKI: O nowy styl życia. "Kuźnica", nr 26. - T. GALIŃSKI: Śląsk opuszczony przez pisarzy. "Kuźnica", nr 26. - J. IWASZKIEWICZ: Przemówienie na zjeździe wrocławskim. "Kuźnica", nr 26. - R. MATUSZEWSKI: Refleksje wrocławskie. "Kuźnica", nr 26. - T. MIKULSKI: Wrocławskie "Dni Kultury" w perspektywie. "Twórczość", z. 9 s. 140 - 144. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Z Bergsonem, Dulską i Sopicą we Wrocławiu. "Kuźnica", nr 26.

143

15 O t w a r c i e T e a t r u P o l s k i e g o w S z c z e - c i n i e. Dyrektorem Teatru został B. Skąpski. Na inaugurację wystawiono Damy i huzary A. Fredry.

144

18 P o w s t a n i e p i s m a "L i s t y z T e a t r u". Miesięcznik wydawany przez Komisję Porozumiewawczą Teatrów Krakowskich a redagowany przez komitet był kontynuacją pisma "Afisz Starego Teatru" /zob. poz. ¹¹³/46/. Od nr 4 "Listy z Teatru" ukazywały się jako dwutygodnik. Redaktor W. Natanson, sekretarz W. J. Dobrowolski, komitet: S. Flukowski, K. Grzybowska, T. Kwiatkowski, S. Otwinowski, J. Szaniawski, H. Wielowiejska, W. Woźnik, J. Zawieyski. W ciągu roku ukazało się 8 nrów. W numerze 2 - 3 w imieniu redakcji pisał W. Natanson w artykule Dlaczego "Listy"?: "Listy spróbują określić punkt widzenia prowincji, zwłaszcza Polski Południowej. Chcemy być naprawdę «listami z teatru». Adresatami będzie publiczność polska, nadawcą

ludzie teatru w najszerszym znaczeniu tego słowa: aktorzy, inscenizatorowie, plastycy i muzycy teatralni, krytycy i dramaturgowie, uczeni. Idea współdziałania Krakowa teatralnego ze Śląskiem szczególnie nam leży na sercu". W czasopiśmie ukazały się m. in. artykuły: K. Adwentowicz: "Teatr" (nr 1), S. Otwinowski: Nowa literatura musi odrodzić teatr dramatyczny, J. Zagórski: U literatów i w teatrze (nr 2 - 3). Czasopismo kontynuowało także rozpoczętą w "Afiszu Starego Teatru" ankietę Jak mówić wiersze? i zamieszczało przegląd życia teatralnego na świecie w rubryce Kronika zagraniczna. 145

19 Konkurs na sztukę dla świetlic górniczych ogłoszony w marcu 1946 przez ZZLP Oddział Śląski i Centralny Zarząd Przemysłu Węglowego. Warunki konkursu dotyczyły jednoaktowych utworów scenicznych o dowolnej tematyce, z pierwszeństwem dla utworów związanych "treścią z życiem i pracą górnika". Nadesłano 130 utworów. Jury w składzie: J. Koller, M. Markowski, Z. Pyzik i W. Szewczyk na posiedzeniu w Katowicach nie przyznało żadnej z trzech pierwszych nagród, a ich sumę (30 000) rozdzieliło pomiędzy 9 wyróżnionych prac. 146

22 Otwarcie Biblioteki Miejskiej w Gdańsku. Wznowienie działalności tej placówki połączone było z uroczystymi obchodami jej 350-lecia. 147

24 i 29 "Socjalizm, komunizm i katolicyzm". Pod tym tytułem zorganizowane zostały dwa zebrania dyskusyjne zespołu pisarzy lewicowych z pisarzami katolickimi. Na zebraniach dyskutowano możliwości i ewentualne płaszczyzny porozumienia oraz współpracy marksistów i katolików w specyficznych warunkach odbudowy kultury w Polsce Odrodzonej. Pierwsze z tych zebrań odbyło się 24 VI w klubie "Kuźnica" w Krakowie i dotyczy-

ło problematyki praktyczno-politycznej. Zebraniu przewodniczył J. Przyboś, dyskusję zagaili T. Breza, W. Bieńkowski i K. Grzybowski, a udział w niej wzięli - ks. J. Piwowarczyk, B. Drobner, J. Radkowski, A. Gołubiew i S. Stomma. Dyskusję podsumował W. Bieńkowski.

Następne zebranie odbyło się 29 VI w redakcji "Tygodnika Powszechnego" w Krakowie i dotyczyło problematyki teoretyczno-światopoglądowej. Zebraniu przewodniczył ^{J.}Żawieyski, dyskusję zagail J. Turowicz, a udział w niej wzięli - J. Sieradzki, K. Grzybowski, R. Szydłowski, J. Przyboś, S. Morawski, S. Furmanik, S. Otwinowski, A. Mauersberger, W. Kętrzyński, J. Zagórski, H. Malewska, S. Stomma i ks. J. Piwowarczyk.

Dyskusje pisarzy lewicowych i katolickich były próbą uzgodnienia poglądów i zarysowania możliwości porozumienia w warunkach ostrej walki ideologicznej toczonej w ciągu roku na łamach prasy (" Kuźnicy", "Odrodzenia" , "Tygodnika Powszechnego" , " Dziś i Jutro "). Charakter toczonych sporów omawiał następująco J.Kott w artykule Obrachunki noworoczne ("Kuźnica" , nr 2) : " Trzeba wybierać między fideizmem a racjonalizmem. Flirt intelektualny się skończył./.../ Sięgnijmy do " Tygodnika Powszechnego" , do " Tygodnika Warszawskiego " , do " Dziś i Jutro ".Od miesięcy toczy się spór o humanizm , o realizm , o podstawy sprawiedliwości sądów. Toczy się wreszcie wielki ~~spór~~ teoretyczny spór o podstawy poglądu na świat , o wybór naczelných wartości". Stanowisko marksistów w tym sporze omawiał S.Żółkiewski w artykule O księdzu ^{Konstantym} Michalskim ("Kuźnica" , nr 3):" Już chyba od kilkunastu lat nie były tak ostro zarysowane jak dzisiaj dwa przeciwstawne teoretyczne stanowiska. Istnieje dziś realna potrzeba społeczna zasadniczej dyskusji teoretycznej między tymi dwoma światopoglądami.Spór ten zaczął się i trwa. [...]. Stanowisko księdza Michalskiego i jemu podobnych lewicy polskiej ^e nie rozumie jako wyciągnięcie ręki do współpracy - i lewica polska gotowa jest rękę tę przyjąć. [...].

2
pracowanie takich form życia politycznego, by umożliwiały one konsekwentne odnowienie ustroju bez zbędnych wstrząsów/.../.
Przed taką współpracą katolików z marksistami nie cofniemy się. I potrafimy zawsze lojalnie oprzeć ją na uznaniu praw drugiego i szacunku dla jego stanowiska".

Z okazji dyskusji krakowskich tygodnik "Odrodzenie" opublikował list otwarty ks. H. Weryńskiego Katolicy polscy wobec lewicy, którego autor zarzucał "Tygodnikowi Powszechnemu" i "Dziś i Jutro", że "pleniąc zarazki nieszczerości i nieufności na podłożu intryg i insynuacji, zatruwających atmos-

ferę współczesnego życia publicznego w Polsce" utrudniają podjęcie rzeczowej wymiany poglądów i podjęcie konkretnej współpracy między katolikami i marksistami.

H. WERYŃSKI: Katolicy polscy wobec lewicy. List otwarty do red. J. Turowicza i red. W. Kętrzyńskiego. "Odrodz.", nr 29. -
K. WYKA: Socjalizm, komunizm i katolicyzm. "Odrodz.", nr 27.

148

25 Dekret o utworzeniu Państwowego Instytutu Wydawniczego w Warszawie uchwalony został przez Radę Ministrów. Zakres działalności Wydawnictwa został określony jako "wydawanie i upowszechnianie książek, czasopism i wszelkiego rodzaju wydawnictw, z wyjątkiem wydawnictw wchodzących w zakres wyłącznej działalności wydawniczej innych przedsiębiorstw państwowych" /pełny tekst dekretu zob. "Dziennik Ustaw", nr 32 poz. 201/. Dyrektorem PIW mianowany został A. Wat.

149

27 W Warszawie odbyła się konferencja opozycyjnych działaczy PSL na której utworzono PSL-"Nowe Wyzwolenie".

150

27 Ratyfikowanie konwencji o UNESCO. Rada Ministrów uchwaliła ratyfikację konwencji o utworzeniu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury podpisanej 16 XI 45 w Londynie. 22 IX nastąpiła ratyfikacja

28 Doroczne posiedzenie publiczne Towarzystwa Naukowego KUL w Lublinie z referatem F. Araszkiewicza Zagadnienie kultury religijnej w twórczości Bolesława Prusa. 152

28 Nagroda Literacko-artystyczna miasta Poznania za rok 1945 została przyznana Wojciechowi Bąkowi za całokształt twórczości. 153

30 Referendum ludowe. W powszechnym głosowaniu społeczeństwo udzielało odpowiedzi na pytania:

" 1) Czy jesteś za zniesieniem senatu?

2) Czy chcesz utrwalenia w przyszłej konstytucji ustroju gospodarczego zaprowadzonego przez reformę rolną i unarodowienie podstawowych gałęzi gospodarki krajowej z zachowaniem ustawowych uprawnień inicjatywy prywatnej?

3) Czy chcesz utrwalenia zachodnich granic Państwa Polskiego na Bałtyku, Odrze i Nysie lużyckiej?"

Wyniki referendum przedstawiały się następująco :

Oddano ogółem głosów ważnych 11 530 551!

Na pyt.1. TAK -7 844 522 NIE-3 686 029

/ odsetek odpowiedzi TAK - 68,2%/

Na pyt.2. TAK - 8 896 105 NIE -2 634 446

/ odsetek odpowiedzi TAK- 77,3% /

Na pyt. 3. TAK - 10 534 697 NIE - 995 854

/ odsetek odpowiedzi TAK - 94,2 %/

Tygodnik "Odrodzenie" nr 26 opublikował wypowiedzi w ankiecie Pisarze o głosowaniu ludowym. W numerze pisali o głosowaniu: J. Andrzejewski, T. Breza, T. Dobrowolski, E. Eibisch, Z. Fijas, K. Filipowicz, S. Flukowski, K. Grzybowska, T. Hołuj, Z. Nardelli, S. Otwinowski, M. Promiński, J. Przyboś, J. Sieradzki, J. Szczepański, H. Wielowieyska, W. Wirpsza, K. Wyka.

27 VI, w dniach poprzedzających referendum odbył się wiec inteligencji łódzkiej. W dyskusji wiecowej udział wzięli m. in. W. Broniewski, L. Schiller, A. Zelwerowicz, S. Żółkiewski. Wiec uchwalił rezolucję wzywającą do poparcia programu "3 x tak".

- Powstanie pisma "Teatr". Miesięcznik wychodzący w Warszawie redagował J. N. Miller, sekretarzem redakcji był J. Słotwiński. W ciągu roku ukazało się 7 nrów. W pierwszym numerze czasopisma ukazał się artykuł wstępny M. Rusinka Dziś i jutro teatralne o perspektywach odrodzenia teatru polskiego. W tymże numerze redakcja rozpoczęła druk odpowiedzi na ankietę O nowy repertuar teatrów polskich. Zamieszczono wypowiedzi J. Iwaszkiewicza, J. N. Millera, W. Padwy (nr 1 - 2) W. Bąka, W. Jastrzębca-Rudnickiego, W. Natansona i J. Strachockiego (nr 3). Od numeru 4 drukowano odpowiedzi na następną ankietę O nową recenzję teatralną. Wypowiedzi: E. Csato, J. Słotwiński (nr 4), T. Breza, W. Melcer (nr 5). "Teatr" prowadził stałą rubrykę Na warsztacie teatralnym. 155
- "Z kraju milczenia". Wojciecha Żukrowskiego. Opowiadania Żukrowskiego określono jako "najbardziej polską książkę powojenną" (K. Wyka) powołując się na analogie z Sienkiewiczem w wymowie *moralnej* mówiącej o żołnierskim optymizmie witalistycznym i tradycyjnej religijności. K. Wyka określił opowiadania Żukrowskiego jako "najpełniejszą książkę o pięciu latach wojny i okupacji" zarówno w znaczeniu artystycznym, jak i zakresu tematycznego obejmującego "front żołnierza i front cywila". W. Mach podkreślał, że w utworach Żukrowskiego istnieje typ "bohatera syntetycznego". Zastrzeżenia w stosunku do powieści zgłosił w swej recenzji R. Matuszewski dostrzegając w niej "sentyment dla szabli i ryngrafu /.../ kroczenie na pograniczu realizmu i głoszonej ideologii dzwigania narodowego ducha pożywką z budujących przykładów poświęcenia i heroizmu./.../ My wiemy - pisał - że historia minionej wojny to dzieje wielkich przemian ideologicznych i społecznych, emancypacji warstwy ludzkiej, przeobrażeń w psychice pokolenia. Historia widziana oczyma Żukrowskiego o zagadnieniach tych nie mówi". Ostro polemizował również z tym typem pisarstwa S. Żółkiewski: "...~~za~~ mam pretensję do ideologii tomu Z kraju milczenia. Razi mnie konwencjonalna, katechizmowa moralność, brak zupełny poczucia społecznego i obojętność dla klasowej problematyki, tradycyjny biologizm w interpretowaniu doli ludzkiej, drobnomieszczański stosunek do sprawy żydowskiej, zakłamana interpretacja psychologicznej i społecznej roli przeżyć religijnych, wreszcie ulańska krzepa w ocenie wartości i urody życia".

zalety narracji i stylu autora. Powodem do różnicy zdań stało się natomiast zagadnienie, czy religijność zaświadczona postawą bohaterów opowiadań ma charakter rzeczywisty (Dobraczyński, Malewska) czy też pozorny, pozostający w sferze doświadczeń laika o silnym poczuciu tradycji (W. Mach, K. Wyka).

- W. BACEWICZÓWNA: Książka, która urzeka. "Tyg. warsz.", nr 36.
 - J. DOBRACZYŃSKI: Podjęte brzemie. "Dziś i Jutro", nr 34. -
 S. LICHĄŃSKI: Między awangardą a tradycjonalizmem. "Wieś", nr 50/51. -
 W. MACH: Kwitające krzyże. "T-wórczość", z. 6 s. 134 - 343. -
 H. MALEWSKA: Książka o zwycięstwach. "Tyg. powsz.", nr 33. -
 R. MATUSZEWSKI: Pod znakiem szabli i ryngrafu. "Kuźnica", nr 33. -
 K. WYKA: Książka wszystkich pięciu lat. "Odrodz. k.", nr 32. -
 S. ŻÓŁKIEWSKI: O literaturze współczesnej. "Kuźnica" 1947 nr 37. 156

- "Mury Jerycha" Tadeusza Brezy.
 Powieść Brezy jako próba charakterystyki działalności politycznej sanacji wzbudziła duże zainteresowanie. "Nie jest to tendencyjna demagogia, ani «satyra», ale próba bezstronnego prześwietlenia tego okresu" twierdził S. Kisielewski. Krytyka podkreślała, że Mury Jerycha są "nie tyle powieścią polityczną, ale powieścią o polityce" (K. Wyka), powieścią nie o ideach, lecz o mechanizmie aranżowania pewnych akcji politycznych. Toteż, jak ocenił to T. Borowski, "tematem powieści jest upadek sanacji, któremu pragnie ona zapobiec przez flirt z ONR-em". Zwracano zarazem uwagę, że książka Brezy jest "dziełem złożonym ukazującym wielorakie perspektywy każdej sprawy" (S. Kisielewski) i błędem byłoby przypisywać jej skryształizowaną ocenę faktów. "Mury Jerycha mają ambicję stać się drugą Oziminą - czy staną się?" - pytał T. Borowski. Pozytywna opinia o książce Brezy znalazła najpełniejszy wyraz w ocenie K. Wyki: "Breza nie rezygnuje z motywów psychologicznych skomplikowanych i dziejących się równocześnie w kilku

wymiarach, ale wszystkim tym motywom nadaje sens konstruktywny.
/.../ Prawda Murów Jerycha jest prawdą wobec formalno-ideologicznego mechanizmu polityki polskiej na progu wojny./.../ ... to niewątpliwie najbardziej humanistyczna i najbardziej ludzka powieść wydana po odzyskaniu niepodległości" - w dziedzinie konstrukcji formalnej opierająca się - "na współgraniu elementów artystycznych, które w Europie (za zachód i wschód od nas) już dawno stały się kanonem powieści, a w Polsce jeszcze ciągle i dopiero nim się stają". ←

pozytywnie wypowiadał się również o powieści Brezy J. Kott podkreślając jej intelektualne walory: "Wielka powieść polityczna, ale jednocześnie a może właśnie dlatego wielka powieść intelektualna /.../ Tradycje prozy intelektualnej w Polsce są tak wątłe, zapomniane, że nie wystarczy bronić powieści Brezy, trzeba bronić gatunku". Negatywnie zostały natomiast Mury Jerycha ocenione przez M. Kierczyńską, która stwierdzała, że nie są one "powieścią polityczną, nie mówią niemal nic o faszyzmie". Recenzentka zarzucała powieści brak istotnych konfliktów i objawów faszyzacji, rezygnację z realiów społecznych oraz nadmierny i płytki psychologizm i konstatowała: "Mury Jerycha są niechybnie kontynuacją psychologicznego nurtu powieści lat międzywojennych i w żadnym razie nie są «powieścią polityczną, na którą czekaliśmy»".

T. BOROWSKI: Jozue i Jerycho. "Pokol.", nr 2. - K. CZACHOWSKI. "Rzeczposp.", nr 233. - P. GRZEGORCZYK: Powieść nagrodzona. "Tyg. warsz.", nr 35. - S. KISIELEWSKI: Dawne dobre czasy. "Tyg. powsz.", nr 42. - J. KOTT. "Kuźnica", nr 31. - K. KOŹNIEWSKI: Powieść o politycznych zmierzchach. "Dziś i Jutro", nr 40. - K. WYKA: Powieść o polityce. "Odrodz.", nr 31. - M. KIERCZYŃSKA: Dyskusja nad oceną "Murów Jerycha". "Kuźnica" 1947 nr 6. 157

LIPIEC

1 Realizacja reformy szkolnictwa.
Zgodnie z rozporządzeniem Ministerstwa Oświaty w sprawie realizacji w roku szkolnym 1946/47 w niektórych powiatach 8-letniej szkoły powszechnej, został wprowadzony na terenie Warszawy 8-letni obowiązek szkolny dla wszystkich dzieci.

158

2 Cykl audycji "Czytamy Tetmajera" w Polskim Radiu. Po audycjach cyklicznych popularyzujących twórczość Prusa (zob. poz. 132/46) i Sienkiewicza rozpoczęto nadawanie cyklu audycji Tetmajerowskich. W pierwszych audycjach odczytane zostały fragmenty z Na skalnym Podhalu.

159

4 Literaci polscy potępiają pogrom kielecki. Po antysemickich rozruchach w Kielcach w dn. 4 VII, w których poniosło śmierć 40 obywateli polskich pochodzenia żydowskiego, ukazały się w prasie literackiej oświadczenia, w których pisarze oraz ludzie kultury i nauki wzywali do solidarnego potępienia tego incydentu. Oświadczenie drukowały pisma: "Dziś i Jutro" nr 30, "Kuźnica" nr 28, 29, 30, 31, 32, "Odra" nr 26, "Polska Zbrojna" nr 163, "Tygodnik Powszechny" nr 30, "Warszawa" nr 4 i 5, "Życie Literackie" nr 14.

160

5 Dekret o utworzeniu Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk uchwalony został przez Radę Ministrów. Do zadań Urzędu należały:

- " 1) nadzór nad prasą, publikacjami i widowiskami;
- 2) kontrola rozpowszechniania wszelkiego rodzaju utworów za pomocą druku, obrazu i żywego słowa mająca na celu zapobieżenie:
  - a) godzeniu w ustrój Państwa Polskiego;
  - b) ujawnianiu tajemnic państwowych;
  - c) naruszaniu międzynarodowych stosunków Państwa Polskiego;
  - d) naruszaniu prawa lub dobrych obyczajów;
  - e) wprowadzaniu w błąd opinii publicznej przez podawanie wiadomości niezgodnych z rzeczywistością".

Pełny tekst dekretu zob. "Dziennik Ustaw", nr 34, poz. 210.

161

5 Jarosław Iwaszkiewicz, prezes ZG ZZLP, wyjechał do Moskwy celem nawiązania kontaktów z pisarzami radzieckimi. Podczas pobytu w Związku

Radzieckim J. Iwaszkiewicz wygłosił odczyty o życiu literackim w Polsce.

162

- 6 U t w o r z e n i e W y ż s z e j S z k o ł y T e a t r a l n e j w Ł o d z i na mocy rozporządzenia Ministerstwa Kultury i Sztuki o tworzeniu jednolitego typu wyższych szkół teatralnych i likwidacji dotychczasowych placówek szkolnictwa teatralnego. Wyższa Szkoła Teatralna w Łodzi była pierwszą nową placówką. Posiadała 3 wydziały: aktorski, reżyserski i dramaturgiczny. Rektorem jej został L. Schiller, kierownikiem Wydziału Dramaturgicznego B. Korzeniewski, który na uroczystości otwarcia 1 X 1946 wygłosił wykład Pochwała Wojciecha Bogusławskiego. Wraz z utworzeniem Wyższej Szkoły Teatralnej w Łodzi uległ likwidacji PIST istniejący przed wojną oraz w konspiracji.

Następnymi utworzonymi placówkami szkolnictwa teatralnego nowego typu były Wyższe Szkoły Teatralne w Krakowie i Katowicach.

163

- 7 Z j a z d P o l s k i e g o T o w a r z y s t w a F i l o l o g i c z n e g o w Krakowie. Zjazd dokonał wyboru nowego zarządu w składzie: prezes: G. Przychocki, wiceprezes: J. Manteuffel, redaktor wydawnictwa PTF: J. Kowalski. Polskie Towarzystwo Filologiczne wznowiło od grudnia 1946 we Wrocławiu swój organ "Eos".

164

- 13-15 I K o n g r e s S t r o n n i c t w a D e m o k r a t y c z n e g o w W a r s z a w i e obradował nad wytycznymi Stronnictwa w dziedzinie polityki wewnętrznej kraju. S p r a w y l i t e r a t u r y. W drugim dniu obrad Kongresu referat Zagadnienia Kultury i Oświaty w Polsce wygłosiła E. Krassowska. Stwierdziła, że zachodzące zmiany w strukturze

społeczno-gospodarczej kraju muszą pociągnąć za sobą zmiany treści kulturalnej. Omawiając sprawy wychowania przyszłego odbiorcy literatury referentka poruszyła sprawy: podniesienia poziomu kulturalnego nauczycieli, oświaty dla dorosłych, wznowień literatury pięknej, przygotowania kadr dla domów kultury i świetlic, struktury społecznej uniwersytetów.

165

- 20 Nagroda "Odrodzenia" za najwybitniejszy tom prozy polskiej wydany po 1 IX 1939 została przyznana Tadeuszowi Brezie za powieść "Mury Jerrycha".

Nagrodę w wysokości 100 000 zł przyznało jury w składzie: K. Czachowski, M. Dąbrowska, J. Krzyżanowski, W. Kubacki, K. Kuryluk, S. Łempicki, K. Wyka 4 głosami przeciwko 3. Drugim kandydatem do nagrody był W. Żukrowski (Z kraju milczenia). Oprócz tego brano pod uwagę kandydatury: J. Andrzejewski: Noc, K. Brandys: Miasto niepokonane, S. Dygat: Jezioro Bodeńskie, M. Rusinek: Z barykady w dolinę głodu, S. Szmaglewska: Dymy nad Birkenau.

22 VII w Krakowie w lokalu klubu Kuźnica odbyło się uroczyste wręczenie nagrody. Na uroczystości przemawiali poza członkami jury: T. Breza, J. Andrzejewski, Z. Dembiński, S. W. Bialicki, J. Przyboś i J. R. ~~Buj~~jański.

Z okazji wręczenia nagrody literackiej "Odrodzenia"

T. Brezie. "Odrodz.", nr 30 i 31.

166

- 22 Odznaczenia państwowe dla pracowników kultury w Dniu Święta Odrodzenia. Na mocy zarządzenia prezydenta B. Bieruta udekorowani zostali następujący działacze kulturalni: wicemin. Oświaty W. Bieńkowski - krzyżem Grunwaldu III klasy, min. Kult.

i Sztuki W. Kowalski - Orderem Odrodzenia Polski II Kl., wicemin.
Kultury i Sztuki L. Kruczkowski - Orderem Odrodzenia Polski III
kl., przewodn. KCZZ W. Sokorski - Orderem Odrodzenia Polski IV kl.
sekr. gen. KCZZ K. Rusinek - Złotym Krzyżem Zasługi.

167

30 Zbiory Zakładu Narodowego im. Ossolińskich przekazane Polsce. We Wrocławiu odbyło się uroczyste przekazanie przez delegację ukraińską pod przewodnictwem ministra Paszczyzna zbiorów lwowskiego Ossolineum delegacji polskiej, której przewodniczył w zastępstwie L. Kruczkowskiego przedstawiciel Ministerstwa Kultury i Sztuki S. Tomkiewicz. Poprzednio - 7 VII - przybyło do Wrocławia 7 wagonów ze zbiorami Biblioteki zawierającymi ok. 30% dawnego zbioru. Całość przekazanych zbiorów wyniosła 34 000 starych druków, 8 000 rękopisów, ponad 108 000 innych książek. Przekazana została także kolekcja obrazów, zawierająca m. in. Panoramę Racławicką.

168

31 Katowicki tygodnik "Odra" ustanowił Nagrodę Literacką Czytelników "Odry" za pracę o charakterze literackim związaną tematycznie z problematyką Ziemi Odzyskanych. Nagroda została przyznana po raz pierwszy 27 I 1947. / zob. poz. /47 /

169

- Wznowienie Polskiego Słownika Biograficznego PAU pod redakcją W. Kopczyńskiego w Krakowie. Zakończony został tom V (A-Dunin), ukazał się zeszyt pierwszy tomu VI.

170

— "Czas nieludzki" Stefana Otwinowskiego. Krytyka dostrzegła w powieści "monografię strachu" (W. Mach) poświęconą problematyce "oswojenia z okupacją" (K. Wyka). Bohater książki szamoce się w poszukiwaniu takiej postawy wewnętrznej, która pozwoliłaby mu przetrwać. Postawę tę określił W. Mach jako "humanizm minimalistyczny". Podkreślono doskonałość introspekcji psychologicznej, oceniając zarazem krytycznie jej zawężenie do obserwacji jednostkowej. — "Ważne jest u Otwinowskiego odtworzenie obsesyjnych, maniackich narośli na psychice okupowanego z salwowaniem przy tych opisach zasadniczej jego normalności" (T. Breza). "Książka o treści pobudzającej do myślenia, bez wątpienia szlachetna i czysta w tendencji, mimo braku szerszych dla kształtowania etyki społecznej perspektyw, bo ograniczona do relacji o przeżyciach jednostki" (W. Mach).

T. BREZA: A jeśli nie powieść to co? "Kuźnica", nr 44. —
 M. JARCZYŃSKA: Humanizm defensywny. "Tyg. powsz.", nr 36. —
 W. MACH: Człowiek w czasie nieludzkim. "Twórczość", z. 12
 s. 121 - 138. — A. RYMKIEWICZ. "Warszawa", nr 4. — K. WYKA:
Lęki, gesty, miejsca, czasy... "Odrodz.", nr 39. — L. BUDRECKI:
Proza o wrześniu. "Wieś" 1949, nr 37.

171

SIERPIEŃ

1 Druga rocznica Powstania Warszawskiego stała się powodem do ukazania się wielu artykułów w prasie literackiej. Reprezentowały one nurt wspomnieniowy lub zmierzały do ustalenia zakresu doświadczenia politycznego, jakim było powstanie i konsekwencji tego doświadczenia w aktualnych warunkach polityczno-społecznych.

D. HORODYŃSKI: W tragiczną rocznicę. "Dziś i Jutro", nr 30 (numer poświęcony powstaniu). - S. KISIELEWSKI: O odwiecznym konflikcie polskim. "Tyg. powsz.", nr 31. - A. POLAŃCZYK: Ostatnia Samosierra. "Wieś", nr 30. - ph /P. HERTZ/: Przegląd prasy. "Kuźnica", nr 33. - S. ŻÓŁK^EŃSKI: Powstanie trwa! "Kuźnica", nr 33.

172

1 20 rocznica śmierci J. Kasprowicza uczczona została uroczystą akademią na Harendzie w Zakopanem zorganizowaną przez Komitet Honorowy obchodu. Na uroczystości przemawiał K. Makuszyński.

173

2 Przybył do Polski Tibor Csorba, węgierski naukowiec i publicysta. W czasie pobytu wygłosił na Wybrzeżu odczyty: O krytyce artystycznej w Polsce, Współczesna literatura węgierska, Kościuszko w literaturze węgierskiej.

174

4 Powstanie pisma "O d A d o Z", tygodniowego dodatku do krakowskiego "Dziennika Polskiego". Wydawca: Spółdzielnia Wydawnicza "Czytelnik", red.: S. W. Balicki. W ciągu roku ukazały się nry 1 - 22. Zawierały artykuły literackie, felietony, prozę i wiersze m. in. następujących autorów: S. W. Balicki, Z. Bieńkowski, J. Broszkiewicz, B. Brzeziński, T. Konwicki, J. Kurek, T. Kwiatkowski, J. Lovell, K. Makuszyński, H. Mortkowicz-Olczakowa, S. Otwinowski, M. Promiński, L. Schiller, A. M. Swinarski, J. A. Szczepański, M. Szyjkowski, J. Zagórski, E. Żytomirski.

175

8 "Czwartki literackie" Koła Pisarzy Podhalańskich w Zakopanem. Zarząd Koła Pisarzy Podhalańskich: S. Nędza-Kubiniec, A. Sokołowska, M. Kas-

prowieczowa zorganizował w ciągu roku m. in. wieczór autorski M. Kasprowiczowej: Jan Kasprowicz i Harenda (8 VIII), wieczór poetów i prozaików Oddziału Wiejskiego ZZLP, wieczór krakowskiej grupy Inaczej (T. Sokot, J. Lipska), wieczory autorskie E. Kocwy, T. Bocheńskiego.

176

- 25 P o w s t a n i e p i s m a "P o k o l e n i e". Dwutygodnik literacko-społeczny ukazywał się w Warszawie. Redaktorem naczelnym był R. Bratny. ^{Pismo grupowało głównie byłych członków AK.} W numerze 1 ukazał się artykuł programowy Próba rachunku, w którym redaktor pisał m. in.: "Nie wiemy, kiedy doczekamy się opracowań historycznych o naukowej wartości, ale jesteśmy przekonani, że spatrolowanie podminowanych uczuciowymi uprzedzeniami terenów powstania jest dziś w pierwszym rzędzie rzeczą zdrowego rozsądku, najmniej do tego powołana jest legenda. [...] Służyliśmy koncepcji "londyńskiej" [...] w obozie ~~...~~ politycznego błędu [...]. Co sprawia, że większość spośród nas, młodej inteligencji polskiej z dawnego kręgu AK, jest w obozie opozycji? [...] To co ideologicznie dzieli nas od dzisiejszej rzeczywistości to są rzeczy znikome, a przecież w rzeczywistości dzisiejszej dzieli nas tak wiele uprzedzeń i niezawinionych krzywd. [...] Czy innej drogi nie było? Chcemy, by zrozumiano, że w pytaniu tym kwitnie prosty żal a świadomość, że nadszedł już czas, kiedy trzeba o pewnych rzeczach mówić." Tezy zawarte w artykule Bratnego wywołały polemikę na łamach pisma dotyczącą problemu młodzieży z byłego AK. Zabrali w niej głos J. Bocheński: Amnestia moralna (nr 3), J. Piórkowski: Nie amnestia potrzebna żołnierzom (nr 3), T. Hołuj: List komunisty do przyjaciela z AK (nr 5).

Do zagadnienia młodzieży rekrutującej się spośród byłych żołnierzy AK ustosunkowali się również dyskutanci spoza pisma . Sprawy te omawiane były na marginesie ogólnej dyskusji o światopoglądzie młodzieży toczonej na łamach " Kuźnicy" /zob. poz. 83/46/. K. Dunin-Wąsowicz w artykule Zagadnienie młodzieży akademickiej ("Płomienie" ,nr 1) wiele miejsca poświęcił analizie aktualnej sytuacji młodych inteligentów - byłych AK-owców , którzy w czasie wojny manifestowali indyferentyzm polityczny na rzecz jedynie walki z wrogiem . Brak umiejętności politycznego rozumowania u młodzieży ułatwił elementom reakcyjnym pokierowanie nią po wojnie często przeciwko prawowitej władzy . Zagadnieniu młodzieży z AK poświęcił także swój artykuł Dzieje Anny J.Kótt (" Kuźnica " , nr 51). Pisał w nim m.in. :

" Ogromna większość akowców z najmłodszego pokolenia odnalazła jednak w końcu słuszną drogę polskiej demokracji ./.../ Istnieją jeszcze liczne grupy ideowe , które zachowały uczciwość i są jeszcze w konspiracji ludzie , którzy nie strzelali z za węgla , nie mordowali , nie rabowali . Są to grupy dawnej młodzieży AK. Uważam , że jesteśmy dostatecznie silni , ~~aby~~ ^{aby} przebaczyć , aby raz jeszcze ~~nie~~ ułatwić im ujawnienie , dać im możliwość powrotu do życia społecznego , który będzie dla nich jednocześnie powrotem do Polski. Sądy o tym muszą pamiętać. Jeśli nawet stu można uratować , to i tak jest to naszym obowiązkiem."

Na łamach " Pokolenia " zamieszczali utwory literackie i artykuły m.in. L. Bartelski , J.Bocheński, R.Bratny , T.Borowski, B.Czeszko , Z.Kałużyński, W.Mach , M.Margal , J.Piórkowski, J.Płazewski, J.Pytlakowski , J.Radzymbńska, T.Różewicz, S.Ziembicki , J.Żwirski.

30 Wojewódzka Nagroda Literacka Krakowska została przyznana Jerzemu Andrzejewskiemu za tom opowiadań Noc wydany w 1945 roku. 178

31 -1IX Konkurs ludowych teatrów amatorskich został zakończony w Warszawie. W sali "Romy" podczas dwudniowych pokazów zaprezentowało swoje spektakle 8 zespołów ludowych wyłonionych w eliminacjach wojewódzkich. 179

- "Przeżyłam Oświęcim" Krystyny Żywulskiej, zbeletryzowany opis pamiętnikarski obozu śmierci nazwany został "epopeją obozową o poniżeniu godności przed śmiercią fizyczną" (A. Reiterowa). Pobudkę napisania książki określiła E. Korzeniewska jako "wewnętrzzną potrzebę wypowiedzi i zrzucenia z siebie grozy rzeczy widzianych i przeżytych".

(d): Wspomnienie z Oświęcimia. "Gł. Ludu", nr 344. - E. KORZENIEWSKA: Kobiece relacje obozowe. "Kuźnica", nr 51. - mewa: Książki o Oświęcimiu. "Robotnik", nr 264. - A. REITEROWA. "Dziś i Jutro", nr 47. - T. G. /G. TIMOFIEJEW/. "Pobudka", nr 37. 180

WRZESIEŃ

1 Powstanie pisma "Łódź Teatralna" wydawanego przez Państwowy Teatr Wojska Polskiego i Teatr TUR w Łodzi. Kolegium redakcyjne: L. Schiller i S. Żółkiewski. Czasopismo przyjęło w dziedzinie polityki redakcyjnej zasadę wydawania numerów problemowych, bądź poświęconych jednemu - dwóm

twórcom. Tak więc nr 1 poświęcony był sztuce S. Otwinowskiego Wielkanoc (tu m. in. S. Otwinowski: Od autora, M. Borwicz: Tło historyczne) i sztuce A. Ważyka Stary dworek; nr 2 poświęcono A. Zelwerowiczowi, 3 - W. Bogusławskiemu i J. U. Niemcewiczowi, 4 - dramaturgii radzieckiej, 5 - W. Perzyńskiemu i A. Fredrze. W czasopiśmie powtarzały się również dwa stałe działy - Komunikaty i Kronika. 181

1 O t w a r c i e m u z e u m S t e f a n a Ż e r o m s k i e g o w j e g o "Chacie" w Nałęczowie. 182

18 N a g r o d a w y d a w c y w a r s z a w s k i e g o E. K u t h a n a w w y s o k o ś c i 75 000 zł. przyznana została przez jury w składzie K. Czachowski, M. Dąbrowska, S. Furmanik, J. N. Miller M. Rusinkowi za książkę Z barykady w dolinę głodu i W. Żukrowskiemu za Z kraju milczenia. 183

20 - 23 X I s e s j a K r a j o w e j R a d y N a r o d o w e j obradowała nad 3-letnim Narodowym Planem Gospodarczej Odbudowy Polski. Sesję otworzył prezydent B. Bierut. W drugim dniu obrad uchwalone zostały wytyczne Planu 3-letniego (1 I 1946 - 31 XII 1949).

S p r a w y k u l t u r y. W budżecie zatwierdzonym przez KRN Ministerstwo Kultury i Sztuki otrzymało dotacje zwiększone o 100 mln złotych w stosunku do roku ubiegłego. W referacie perspektywicznym prezydent Bierut powiedział: "Produkcja dóbr i usług o charakterze kulturalnym powinna w okresie planu przewyższyć poziom roku 1938".

W dyskusji toczonej w ostatnim dniu sesji wiele miejsca poświęcono rozważaniom nad nowo utworzonym Głównym Komitetem Prasy, Publikacji i Widowisk. 184

21 P r a p r e m i e r a "O r f e u s z a", s z t u k i w 3

aktach Anny Świrszczyńskiej w Teatrze Ziemi Pomorskiej w Toruniu. Reż. W. Horzyca, scen. L. Torwirt. W recenzjach podkreślano, że sztafaż mitologiczny stał się dla autorki jedynie pretekstem do przedstawienia ponadczasowym konfliktów moralnych.

W. BODNICKI: Powrót do antyku. "Listy z Teatru", nr 8 s. 13 - 14. - W. HORZYCA: Sens moralny "Orfeusza". "Listy z Teatru", nr 5 s. 6 - 10. - W. NATANSON: Nowoczesny teatr poetycki. "Kamena", nr 49. - S. SREBRNY. "Twórczość", z. 11 s. 164 - 168. - A. ŚWIRSZCZYŃSKA: Na marginesie "Orfeusza". "Teatr", nr 6/7. - J. FICOWSKI: Dzieło prawdziwej poezji. "Dziś i Jutro" 1947 nr 23.

185

21 125 rocznica urodzin Cypriana K. Norwida przypadająca na dzień 24 IX uczczona została otwarciem Wystawy Narwidowskiej w Muzeum Narodowym w Warszawie, obejmującej rękopisy, książki i prace malarskie. Wystawę zorganizował Komitet Redakcyjny Obchodu pod przewodnictwem W. Borowego. Pod red. W. Borowego wydana została również publikacja Pamięci Cypriana Norwida. W 125 rocznicę urodzin artysty zawierająca: J. W. Gomulicki: Życie Norwida, W. Borowy: Norwid poeta, T. Makowiecki: Norwid myśliciel, J. Sienkiewicz: Norwid malarz i bibliografię Norwida.

Z okazji rocznicy Teatr Ziemi Pomorskiej w Toruniu wystawił prapremierę sztuki Norwida Za kulisami.

186

22 "Pisarze polscy na Ziemiach Odzyskanych". Druk odpowiedzi na ankietę pod tym tytułem rozpoczął katowicki tygodnik "Odra". Do końca roku wypowiedzieli się na łamach pisma: K. Gołba (nr 32), J. Kowalski /nr 33/, S. Os-

trowski i Z. Hierowski /nr 34/, W. Mrozowski /nr 36/, S. Telega /nr 38/, J. Zabierzewska-Żelechowska /nr 43/.

187

25 Ostatni /17/ numer dwutygodnika "Życie Literackie" wydawanego od 1 VI 1945 w Poznaniu przez Oddział Poznański ZZLP /zob. poz. 115/45/. W ostatnim roku działalności zaszły następujące zmiany w zespole redakcyjnym: od 1 I ustąpił z zespołu E. Żytomirski, od lutego na stopce redakcyjnej figurował jedynie W. Bąk. Czasopismo w 1946 drukowało utwory m. in. następujących pisarzy i krytyków: W. Bąk, K. Czachowski, J. Iwaszkiewicz (kontynuacja opowiadania Młyn nad Lutynią w odcinkach), J. Kott, S. Lichański, R. Matuszewski, Cz. Miłosz, Z. Mitzner, S. Otwinowski, J. Tuwim, K. W. Zawodziński (Rzut oka na literaturę polską 1945 roku; nr 9 - 13, 15 - 16). "Życie Literackie" publikowało również artykuły dotyczące problematyki kulturalnej Ziemi Zachodnich i kontynuowało stałe rubryki Kronika i Teatr.

W. KUBACKI: Notatki poznańskie. "Odrodz." nr 51/52, J. Z.

JAKUBOWSKI: Pożyteczne pismo. "Polonista" 1948 nr 1 s. 52 - 53.

188

przed 20 Powrócił do kraju powieściopisarz Edward Ligocki, który od 1926 przebywał we Francji i Anglii.

189

21 Utworzenie Sekcji Literackiej przy ZAIKS w Warszawie. Przewodniczącym został wybrany M. Rusinek, wiceprzewodniczącym - K. Wroczyński, sekretarzem - J. W. Gomulicki. Sekcja miała za zadanie ochronę praw autorskich. Program jej działalności przewidywał opracowanie wzoru obowiązującej umowy wydawniczej oraz stałe rejestrowanie bezprawnych

przedruków umożliwiające walkę z działaniem wydawców na szkodę autorów. 190

26 Zmarł w Krakowie Władysław Wolert, publicysta i badacz historii prasy. Urodzony 6 I 1890 w Warszawie, w okresie międzywojennym był urzędnikiem w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej oraz wykładowcą Wolnej Wszechnicy Polskiej na wydziale dziennikarskim. Opublikował wiele prac publicystycznych i z zakresu historii prasy, m. in.: Zakulisami dziennikarstwa /1926/, Mechanizm prasy współczesnej /1929/, La Presse Polonaise /wspólnie z M. Grzegorzycykiem; 1933/, Demokracja i kultura /1930/, Od snobizmu do postępu /1937/. Był wydawcą Dzieł A. Dygasińskiego, jako jego zięć. Po wojnie był założycielem i dyrektorem Instytutu Szerzenia Kultury i Oświaty oraz profesorem Studium Dziennikarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Archiwum gazety "Piast" St. R.: Ś. p. prof. W. Wolert (Niemordowany pracownik na niwie kultury). "Piast", nr 41.

191

przed 27 Powrócił do kraju literat i malarz Stanisław Ligoń. S. Ligoń zamieszkał w Katowicach. 192

28 Otwarcie Teatru Ideowo-Artystycznego w Katowicach przy Wojewódzkim Domu Kultury. Kierownikiem Teatru został J. Miciński. Na inaugurację wystawiono Wawrzyny L. Staffa. 193

29 - 30 Zjazd Naukowo-Literacki im. B. Prusa w Warszawie zorganizowany przez Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza w 60-lecie istnienia. Przewodniczącym Zjazdu był J. Krzyżanowski. sekretarzem T. Mikulski.

F. Araszkiewicz: Prus a nowa epoka, J. Kleiner: Rola podmiotu mówiącego w poezji, S. Skwarczyńska: Struktura świata poetyckiego, K. Wyka: Budowa czasowa powieści, K. W. Zawodziński: Atoniczność wiersza staropolskiego, S. Wierczyński: Zagadnienia wydawnicze naukowo-literackie, J. Muszkowski: Współczesny ruch dokumentacyjny, T. Mikulski: Historia literatury wobec zagadnień księgoznawczych, R. Pollak: Zagadnienie organizacji seminarium polonistycznego, W. Borowy: Lektura polonistyczna, J. Saloni: Kanon lektury, H. Szyper: Podstawy ideowe nowych programów języka polskiego, J. Kleiner: Dwie Sienkiewiczowskie sceny śmierci heroicznej, Z. Szmydtowa: Realizm powieści Żmichowskiej, K. W. Zawodziński: Czy i dlaczego "Rodzina Połanieckich" jest martwym zabytkiem twórczości Sienkiewicza, Z. Rottertowa: Na temat Konopnickiej, W. Borowy: O "Godach życia" Dygasińskiego.

Z okazji rozpoczęcia zjazdu otwarta została w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie wystawa rękopisów i dzieł H. Sienkiewicza i B. Prusa.

J. PELC. "Życie Nauki", nr 9/10 s. 273 - 277. - K. WYKA: Pod znakiem Prusa i Sienkiewicza. "Odrodz.", nr 43. - Cz. ZGORZELSKI. "Tyg. powsz.", nr 42. 194

- 29 W z n o w i e n i e " P a m i ę t n i k a L i t e r a c k i e g o ". Czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej wydawane było w Warszawie przez Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza. Redaktorzy: J. Krzyżanowski i T. Mikulski. Kolegium redakcyjne: W. Borowy, W. Hahn, S. Pigoń, S. Łempicki, J. Kleiner, S. Skwarczyńska, R. Pollak, T. Makowiecki i S. Kolbuszewski. W ciągu roku ukazały się zeszyty 1/2 i 3/4 rocznika 36. Zawierały one 50 biogramów obrazujących, jak określała redakcja, "straty poniesione przez

nasz świat naukowo-literacki w czasie wojny". Były to m. in. życiorysy następujących uczonych: L. Bernacki, J. Birkenmajer, R. Blüth, W. Bruchnalski, A. Brückner, I. Chrzanowski, A. Drogoszewski, S. Estreicher, I. Fik, K. Irzykowski, L. Kamykowski, S. Kołaczkowski, K. L. Koniński, J. Lorentowicz, Z. Lempicki, A. Nowaczyński, S. Piolun-Noyszewski, O. Ortwin, K. Piekarski, A. Potocki, Z. Przesmycki, F. Siedlecki, A. Tretiak, S. Windakiewicz, W. T. Wisłocki, T. Zieliński, T. Boy-Żeleński i H. Życzyński.

145

29 O t w a r c i e r o z g ł o ś n i P o l s k i e g o R a d i a
w e W r o c ł a w i u.

196

- K o n k u r s S z e k s p i r o w s k i n a s e z o n t e -
a t r a l n y 1 9 4 6 / 1 9 4 7 o g ł o s i ł o M i n i s -
t e r s t w o K u l t u r y i S z t u k i. W konkursie mo-
gły uczestniczyć wszystkie zawodowe teatry polskie, które w
dniach 1 XI 1946 - 1 V 1947 wystawiały sztuki Szekspira. Na na-
grody dla wyróżniających się zespołów Ministerstwo Kultury i
Sztuki przeznaczyło łącznie sumę 400 000 zł. Udział w konkursie
zgłosiły 23 teatry. Nagrodzone przedstawienia szekspirowskie
zostały zaprezentowane na Festiwalu Szekspirowskim w Warszawie
w 1947 r. /zob. poz. 103/47 /.

197

- "K o b i e t y z L i m b a c h" W a n d y Ż ó ł k i e w -
s k i e j. Wrażenia z niemieckiego obozu pracy napisane w for-
mie listów do męża.

K. BRANDYS. "Kuźnica", nr 47. - Cz. W. /Cz. WOJENSKA/:
Afirmacja życia. "Lewy Tor" 1947 nr 2/3 s. 69 - 70. - H. K.
"Tyg. warsz." 1947 nr 6. - St. J.: Niemcy - kraj obozów. "Dziś
i Jutro" 1947 nr 1.

198

- "B a g n e t n a b r o Ń" i "D r z e w a r o z p a c z a -

j ą c e" Władysława Broniewskiego. Tomy zawierały wiersze powstałe w okresie wojny i tułaczki i wydawane już uprzednio na Zachodzie. O nowych wierszach Broniewskiego pisał R. Matuszewski: "Czas wojny chociaż nie zmienił techniki poetyckiej Broniewskiego, nie przekształcił typu oddziaływania jego twórczości na czytelnika, to jednak zmienił zakres spraw, których robotniczy poeta dotąd był wyrazicielem. Jak przedtem wśród tęskniących do sprawiedliwości społecznej Broniewski zdobył popularność jako poeta proletariatu, tak teraz zdobył ją wśród tęskniących do niepodległości i do zwycięstwa nad faszyzmem jako poeta żołnierski i narodowy".

S. LICHANŃSKI: "A walczącym - bojowy znak". "Wieś", nr 44. - R. MATUSZEWSKI: W kręgu nostalgii i dobrej wiary. "Kuźnica", nr 39. - H. VOGLER: Pieśń i karabin. "Odrodz." 1947 nr 9. - J. ZAGÓRSKI: Polski Malraux. "Tyg. powsz." 1947 nr 9. 199

- "U t w o r y p o e t y c k i e" Lucjana Szenwalda zawierały całą prawie spuściznę twórczą poety. Poza wierszami z okresu międzywojennego w tomie zebrano utwory z okresu wojny. We wstępie do Utworów poetyckich S. Pollak pisał, że wojenne wiersze Szenwalda "cechuje coraz większe nasycenie treści elementami społecznymi, motywami patriotycznymi, publicystycznymi w najszlachetniejszym znaczeniu tego słowa". Twórczość poetycka zebrana w tomie była - jak twierdziła krytyka - zaświadczeniem przełomu w twórczości Szenwalda, przejścia od liryki klasycyzującej do wiersza zaangażowanego w problematykę ludzkich doświadczeń czasu wojny.

H. KAMIENIECKA: Poeta płonącej młodości. "Tyg. warsz.", nr 48. - S. LICHANŃSKI: "Wieś", nr 47. - H. MARKIEWICZ: Droga przerywana. "Odrodz.", nr 49. - M. A. WASILEWSKI: Oto poeta. "Dziś i Jutro", nr 46. - A. SOWIŃSKI: Poezja Szenwalda. "Kuźnica" 1948 nr 3.

- Nowe władze Oddziałów Związku Zawodowego Literatów Polskich.
- IX wybrano nowy zarząd Dolnośląskiego Oddziału ZZLP w Jeleniej Górze w składzie: Prezes: E. Kozikowski, wiceprezes: A. Kowalska, sekretarz: S. Podhorska-Okołów, skarbnik: Cz. J. Centkiewicz.
- 7 X wybrano nowe władze Oddziału Łódzkiego ZZLP. Prezes: J. Brzechwa, wiceprezes: J. Żuławski, sekretarz: S. Pollak, skarbnik: K. Brandys, członkowie Zarządu: S. Dygat, S. R. Dobrowolski, R. Matuszewski.
- 10 X wybrano nowy zarząd Oddziału Warszawskiego ZZLP. Prezes: J. N. Miller, wiceprezes: H. Boguszevska, sekretarz i skarbnik: J. Szczawiej, członkowie zarządu: M. Dąbrowska, G. Karski, W. Rogowicz, A. Stawar.
- 13 XI wybory nowego Zarządu Oddziału Krakowskiego ZZLP. Prezes: J. Andrzejewski, członkowie zarządu: S. W. Balicki, S. Kisielewski, J. Kurek, T. Kwiatkowski, S. Otwinowski, H. Wielowieyska.
- przed 12 XII - wybory nowego zarządu Oddziału Poznańskiego. Prezes: W. Kubacki, wiceprezes: S. Bąkowski, sekretarz: Cz. Kędzierski, skarbnik: A. Rogalski, członek: W. Karczevska.

195 201

- Powstanie w Zagrzebiu Towarzystwa Współpracy Kulturalnej między Polską a Chorwacją. Inicjatorem założenia Towarzystwa był J. Benesic (ur. 1883) slawista, tłumacz z polskiego, autor Antologii liryki polskiej (Zagrzeb; 1940), który przebywał przed wojną wiele lat w Warszawie jako delegat jugosłowiańskiego Ministerstwa Oświaty.

102

- "Stara cegielnia" i "Młyn nad Lutynią", opowiadania Jarosława Iwaszkiewicza. W utworach Iwaszkiewicza, których akcja rozgrywała się w czasie okupacji, dostrzeżono zasadniczą problematykę moralną wykraczającą poza realia czasów wojny. "Wojna w Starej Cegielni i Młynie nad Lutynią nie jest konieczna - pisał W. Mach - /.../ dostarcza konstrukcyjnie potrzebnych pretekstów dla rozwoju właściwej akcji, budowanej zawsze na konflikcie psychologicznym, który bywa niezależny od takich czy innych warunków zewnętrznych". Wojna rozgrywa się daleko

a "ostatecznie chodzi o wartości najwyższe, których ceną jest życie lub śmierć" (Z. Starowieyska-Morstinowa). Opowiadania Iwaszkiewicza recenzowane były wspólnie z tomem Nowa miłość i inne opowiadania, w którym obok mistrzostwa ~~barwy~~ formy dostrzeżono nutę pesymizmu historycznego.

Opowiadanie Stara cegielnia w adaptacji scenicznej autora wystawiona została przez Teatr Kameralny Domu Żołnierza w Łodzi w tymże roku.

Według opowiadania Matka Joanna od Aniołów z tomu Nowa miłość zrealizowany został w 19⁶¹ roku film w reż. J. Kawalerowicza. (zob. poz. 46/61).

J. DOBRACZYNSKI: Iwaszkiewicz po wojnie. "Dziś i Jutro", nr 39. - W. MACH: Proza Iwaszkiewicza. "Odrodz.", nr 42. - Z. STAROWIEYSKA-MORSTINOWA. "Tyg. powsz.", nr 47. - K. WYKA: Oblicze świata. "Twórczość" 1947 z. 2 s. 115 - 125.

103

- "M i a s t o n i e p o k o n a n e". O p o w i e ś ć o W a r s z a w i e K a z i m i e r z a B r a n d y s a wśród wielu pozycji literatury wspomnieniowo-okupacyjnej wyróżniona została przez krytykę jako książka, która "w zespole wyliczek z powieściową motyką na temat Warszawy okupacyjnej i powstańczej /.../ góruje zdecydowanie właśnie przez swoje ograniczenie, przez obiektywną skromność relacji pragnącej służyć jedynie odtworzeniu losów Warszawy" (K. Wyka). "Przez całą powieść przewija się i nasycza jej karty pragnienie zachowania ludzkiej godności. /.../ Miasto niepokonane jest jedną z nielicznych powojennych książek, w których doniosłość opisywanych wrażeń nie przysłania autorowi dość prostej prawdy: że w sztuce nie wystarcza, gdy rzeczywistość mówi sama za siebie" (E. Korzeniewska).

Perspektywy historyczno-socjologiczne książki określił S. Żółkiewski jako próbę przedstawienia procesu "narastania zbiorowego i historycznego doświadczenia". Jest to "spojrzenie na rzeczywistość okupacyjną oczyma tej grupy inteligencji, która /.../ nie ma jasnego, praktycznego obrazu rzeczywistości."

Książka została odznaczona w 1948 nagrodą literacką miasta Warszawy (zob. poz. 45/48).

(kar. b.)/K. BEYLIN/. "Exp. wiecz.", nr 176. - J. GEMBICKI: Książka wielkiej prawdy. "Życie Warsz.", nr 334. - Dwugłos o książce K. Brandysa: S. ŻÓŁKIEWSKI: Nowe treści; E. KORZENIEWSKA: Stosunek do tematu. "Kuźnica", nr 46. - M. PROMIŃSKI: Powieść o mieście i o sobie. "Twórczość" 1947 z. 2 s. 130 - 133. - K. WYKA: Sprawa Warszawy. "Odrodz." 1947, nr 3.

204

PAŹDZIERNIK

5-6 O g ó l n o p o l s k i Z j a z d Ł u ż y c o z n a w c z y w P o z n a n i u. Obradom przewodniczył R. Pollak. W pierwszym dniu wygłoszone zostały referaty o tematyce etnograficzno-kulturalnej Łużyc, m. in. W. Taszycki: Język łużycki i jego stosunek do sąsiednich języków słowiańskich.

A. WIDERA. "Odra", nr 37.

205

6-13 L u b e l s k i F e s t i w a l S z t u k i, na którym zaprezentowany został dorobek kulturalny regionu. W ramach festiwalu odbyły się akademie, wieczornice, wystawy, spektakle teatralne i wieczory autorskie; 7 X - popołudnie literatów lubelskich; 8 X - poranek poetów ludowych i młodych poetów Lubelszczyzny.

206

7 W y j e c h a ła d o P r a g i d e l e g a c j a

p i s a r z y p o l s k i c h w składzie: J. Andrzejewski, P. Gojawiczyńska, Z. Nałkowska, S. Otwinowski, J. Przyboś, J. Wiktor. Polscy pisarze zaproszeni zostali przez Związek Pisarzy Czeskich na miesięczny pobyt w Czechosłowacji.

207

- 9 P o w s t a n i e T e a t r u C e n t r a l n e g o D o - m u Ż o ł n i e r z a w W a r s z a w i e na mocy rozporządzenia Ministerstwa Kultury i Sztuki. Siedzibą teatru był gmach byłego IPS-u, na stanowisko kierownika literackiego powołany został J. Tuwim.

208

- 10 S t a n i s ł a w F u r m a n i k m i a n o w a n y został dyrektorem departamentu literatury w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Poprzednio - od 7 II - funkcję tę pełnił J. N. Miller.

209

- 15 W z o w i e n i e "P r z e w o d n i k a B i b l i o - g r a f i c z n e g o" wydawanego przez Bibliotekę Narodową w Warszawie. Dyrektorem Biblioteki i redaktorem "Przewodnika Bibliograficznego" był był S. Wierczyński. Periodyk ukazał się w 1946 - 14 roku istnienia - w objętości 3 numerów z podtytułem "urzędowy wykaz druków wydawanych w Rzeczypospolitej Polskiej i poloników zagranicznych" rejestrując bieżącą produkcję wydawniczą.

200

- 26-27 II p o w o j n i e Z j a z d D e l e g a t ó w Z Z L P w Ł o d z i. Zjazd poprzedzony został artykułem K. Brandysa Do pisarzy ("Kuźnica", nr 42). Zawierał on ocenę sytuacji panującej w kulturze i literaturze polskiej przed II Krajowym Zjazdem ZZLP. W artykule K. Brandys pisał: "Grupa pisarzy,

która dwa lata temu podjęła hasło realizmu, nie walczyła o nazwę. Powtarzam: treścią tego postulatu była i jest konieczność walki z samotnym ukazywaniem człowieka oderwanego od rzeczywistych związków z swym otoczeniem społecznym /.../ Część naszych przeciwników zwalczała nasze tezy. Przypuszczam, iż w pewnych wypadkach obawiano się nie tyle konsekwencji naszego stanowiska, ile niebezpieczeństwa jego wulgaryzacji /.../ Często słyszałem alarmy ze strony przeciwnej, że działalność kulturalna lewicy prowadzi do narzucenia literaturze polskiej obcych wzorów. Krótko mówiąc: wzorów z literatury sowieckiej /.../. Nie jest dziś do pomyslenia zapożyczanie recept dla polskiej literatury skądkolwiek. Nasz sezam artystyczny możemy otworzyć tylko własnym zaklęciem".

Obrady Zjazdu 26 X otworzył prezes Oddziału Łódzkiego ZZLP J. Brzechwa, Przewodniczącym Zjazdu wybrany został K. Czachowski. Przemówienia wstępne wygłosili: wiceminister Kultury i Sztuki L. Kruczkowski, wiceprezydent m. Łodzi E. Ajnenkiel, przedstawiciele partii i organizacji społecznych. Sprawozdanie ustępującego Zarządu Głównego ZZLP złożył S. R. Dobrowolski w zastępstwie chorego J. Iwaszkiewicza. W imieniu CKZZ przemówienie O demokratycznej kulturze narodowej wygłosił W. Sokorski. Stwierdził m. in.:

"Masy pracujące w sojuszu z chłopstwem i znaczną częścią drobno-mieszczaństwa wchłonęły w siebie wszystkie zdobycze kulturalne poprzednich etapów i przekroczyły granice zakreślone terminem kultury proletariackiej. /.../ W kulturze i sztuce nie można nakazywać, dyktować, narzucać, komenderować. Tam, gdzie kończy się subiektywizm twórcy, a pozostaje rzemiosło na zamówienie, kończy się każda sztuka, zaczyna się okres dekadencji kulturalnej". W dalszym ciągu obrad wygłosili referaty: S. Furmanik, J. N. Miller, S. Żółkiewski, J. Brzechwa. S. Żółkiewski w referacie O sytuacji literatury i pisarza powiedział m. in.: "Pisarz

dzisiaj nie może bronić przed krzywdą tylko samotnego człowieka, winien bronić zasadniczego dobra i walki o wyzwolenie społeczne. /.../ Moralność pisarza wymaga dzisiaj jasnej deklaracji politycznej - nie tylko w życiu, ale i w literaturze. /.../ Winniśmy znaleźć drogę do nowego ustroju w kulturze. Drogę, która by uszanowała wielość kierunków artystycznych i ideowych odpowiadającą wielości współdziałających w ramach obozu demokracji ludowej grup społecznych. Drogę, która by zapewniła literaturze pełną swobodę, ale jednocześnie stworzyła te społeczne formy służby literatury dla współczesności." J. Brzechwa wygłosił referat O sytuacji zawodowej pisarza dotyczący spraw bytowych środowiska literatów. W drugim dniu obrad omawiano wygłoszone referaty. ~~W obecnie miejsce ideologicznej walce.~~ Opozycja przeciw tezęm S. Żółkiewskiego wyraziła się najdobitniej w przemówieniu M. Dąbrowskiej, która oceniła postulaty referenta jako przejaw deprecjonowania indywidualizmu twórczego wyrażający się w próbie podporządkowania literatury walce ideologicznej i stanowiskom politycznym. W burzliwej dyskusji zabierali głos m.in. W. Kubacki, S. Flukowski, J.N. Miller, J. Zagórski, A. Ważyk, W. Natanson, K. Wyka, S. Żółkiewski. Atmosferę zjazdu scharakteryzował następująco P. Hertz w jego omówieniu na łamach "Kuźnicy": "Odświętny okres niefrasobliwości ideologicznej, wspólnoty celów, jaki cechował jeszcze w wielkiej mierze zjazd zeszłoroczny, ustąpił miejsca obecnie ideologicznej walce, //.../ ..po przemówieniu Dąbrowskiej i Millera stało się oczywiste, że nieliczna grupa warszawska reprezentująca opozycyjną do większości zjazdu ideologię peeselowską nie potrafi dać żadnego konkretnego planu działania". Nawiązując do wystąpienia J. Zagórskiego P. Hertz pisał: " ..główną zasługą tego zjazdu jest przede wszystkim niewątpliwe zbliżenie między intelektualistami radykalno-katolickimi <http://rcin.org.pl> intelektualnej lewicy".

46 Dyskusja końcowa drugiego dnia obrad dotyczyła głównie 99
sprawy ustalenia siedziby Zarządu Głównego. Nowy Zarząd Główny
wybrany został w składzie: prezes - K. Czachowski, wiceprezisi
J. Zagórski i S. Żółkiewski, sekretarz J. Żuławski, skarbnik -
A. Wat, członkowie - W. Natanson i W. Szewczyk.

Na zakończenie Zjazdu delegaci wystosowali depezę do
prezydenta B. Bieruta oraz uchwalili rezolucję:

"Walny Zjazd Delegatów ZZLP w zrozumieniu doniosłości przeżywa-
nego okresu odbudowy, w obliczu trudności, z jakimi boryka się
kraj, wzywa wszystkich pisarzy do współdziałania z całym obozem
Demokracji Polskiej w planowej odbudowie naszego bytu narodowego,
w obronie polskiego stanu posiadania zwłaszcza na Ziemiach Zachod-
nych i utrwalenia wielkich reform gospodarczych jako fundamentu
postępu społecznego. Zjazd Walny wzywa pisarzy do podjęcia pod
kierunkiem literackiego samorządu zawodowego gorliwej zorgani-
zowanej pracy nad odbudową kulturalną kraju, nad urzeczywistnie-
niem ideału upowszechnienia kultury w duchu rozpoczętych prze-
mian gospodarczych i socjalnych, w duchu postępu, w duchu posza-
nowania zasad ludzkości i demokracji."

"Kuźnica", nr 45 (tu przemówienia i referaty: E. AJNEN-
KIEL: Powitanie w imieniu miasta, J. BRZECHWA: O sytuacji zawodo-
wej pisarzy, L. KRUCZKOWSKI: Zagajenie obrad, W. SOKORSKI: O de-
mokratyczną kulturę narodową, S. ŻÓŁKIEWSKI: O sytuacji litera-
tury i pisarza oraz tekst depeży do prezydenta B. Bieruta i re-
zolucji II Zjazdu). - J. DOBRACZYŃSKI: Na marginesie dyskusji
łódzkiej. "Dziś i Jutro", nr 46. - P. HERTZ: Dwa sojusze. "Kuźni-
ca", nr 45. - KISIEL [S. KISIELEWSKI]: O różowych królikach i
bujaniu słonia w karafce. "Tyg. powsz.", nr 48. - S. KISIELEWSKI:
O zjeździe pegazów i turystów ducha. "Tyg. powsz.", nr 46. -
R. MATUSZEWSKI. "Odrodz.", nr 47. - J. N. MILLER: Idealizm i ma-
terializm. Słowo-spoidło i "wielościowość" kulturalna. "Tydzień",
nr 17 - 18. - J. ROJEWSKI: Who is who? "Kuźnica", nr 45. -
L. KRUCZKOWSKI: Głos w dyskusji. "Nowe Drogi" 1947 nr 1 s. 153 -
155.

244

Rady Kultury w Opolu połączone z otwarciem II Tygodnia Ziemi Śląskiej. Na obrady przybył wojewoda śląski A. Zawadzki. Przewodniczył prezes Wojewódzkiej Rady Kultury R. Lutman. Wygłoszone zostały m. in. referaty: o potrzebach kulturalnych Opola - Tkocz, o sprawach bibliotek - R. Horoszkiewicz, życiu teatralnym - W. Hlouszek i potrzebach wydawniczych - W. Lubecki.

202

- 29 Zmarł w Cieszynie Paweł Hulka -
(ur. 1881)
- Laskowski, publicysta i tłumacz. Pogrzeb odbył się
3 XI w Cieszynie. 5

(Informacje bio-bibliograficzne zawiera Słownik Współczesnych Pisarzy Polskich t. I s. 690 - 694).

Artykuły prasowe L. BROŹEK: P. Hulka-Laskowski. "Odra", nr 40. - B. DUDZIŃSKI: Po śmierci Pawła Hulki-Laskowskiego. "Odrodz.", nr 46. - Jotka: Nowa strata kultury polskiej. "Kurodz.", nr 232. - K. KOSIŃSKA. "Polska Zbrojna", nr 274. - K. TRUCHANOWSKI. "Głos Rob.", nr 304. - Śmierć Pawła Hulki-Laskowskiego. "Kuźnica", nr 45.

203

- 30 Zjazd autorów książek dla młodzieży w Warszawie zorganizowany z inicjatywy wydawnictwa Czytelnik. Obrady otworzyła Z. Dembińska, przewodniczył S. Tazbir. Referaty wygłosili m. in.: M. Kann: Literatura dla młodzieży, A. Mikucka: Wyniki badań nad zainteresowaniami czytelnickimi młodzieży, W. Grodzieńska: Poezja i proza najmłodszych. W dyskusji udział wzięli m. in. H. Bobińska, H. Boguszevska, M. Dąbrowska, J. Dobraczyński, J. Kornacki, J. Tuwim.

204

- 31 - 3 XI Pierwszy po wojnie Zjazd Delegatów Kół Polonistycznych wyższych uczelni.

Zjazd, który odbył się w Krakowie z udziałem przedstawicieli Warszawy, Krakowa, Poznania, Łodzi, Wrocławia, Lublina i Torunia, stał się przeglądem panujących w środowisku młodych polonistów postaw badawczych. Zarysowała się na nim wyraźnie opozycja metodologiczna przeciwko szkole filologicznej i psychologizacyjnej. Postulowano natomiast potrzebę rozszerzenia badań językoznawczo-formalnych i strukturalnych. Poza problematyką metodologiczną, będącą wyrazem dążności^{do} unaukowienia badań literaturoznawczych wiele miejsca w dyskusji poświęcono sprawom światopoglądowym i społecznym. Obrady Zjazdu otworzył Z. Wasilewski, przewodniczący Krakowskiego Koła Polonistów. W ciągu 3 dni obrad zostały wygłoszone referaty: Z. Gołąb: Zagadnienie celów i metod poznawczych humanistyki, J. Starnawski: Młody polonista w szkole średniej, A. Siudut i M. Mole: Najnowsze kierunki w językoznawstwie, M. Brodowska: Językoznawstwo a stylistyka, F. Sławski: O pracach Studium Słowiańskiego w Krakowie, M. Janion i M. Żmigrodzka: Stan współczesnej metodologii nauki o literaturze.

Zorganizowane zostały również trzy dyskusje: Oblicze współczesnej młodzieży - zagajala H. Kulagowska; Teatr współczesny, jego osiągnięcia i braki - zagajał L. Pietrzykowski. Dyskusja odbyła się z udziałem zaproszonych: I. Grywińskiej, J. Osterwy, J. Szaniawskiego i W. Bodnickiego; ←

Polska literatura powojenna - zagajali: o prozie W. Mach, o poezji - W. Bodnicki. W dyskusji udział wzięli zaproszeni: K. Wyka, S. Otwinowski, W. Żukrowski, J. Broszkiewicz.

W ramach Zjazdu odbył się również turniej poetycki. Trzy pierwsze nagrody zdobyli przedstawiciele Łodzi: A. Braun, A. Noffer, A. Pogonowska.

F. FENIKOWSKI: Ogólnopolski Zjazd Polonistów w Krakowie.

"Gł. Wlkp.", nr 319. - T. KONWICKI: Powojenne spotkanie polonis-

tów. "Odrodz.", nr 46. - Z. WASILEWSKI: Ogólnopolski zjazd studentów-polonistów. "Mł. Rzeczposp.", nr 24. 205

- "C z y t e l n i k" z a c z ą ł w y d a w a ć s e r i ę p o e t y c k ą "Z P e g a z e m". Pierwszą książką z tego cyklu były Wiersze wybrane J. Iwaszkiewicza. 216
- "M e d a l i o n y" Z o f i i N a ł k o w s k i e j. Nowa książka wielkiej pisarki powstała z doświadczeń okupacyjnych i spostrzeżeń zebranych podczas jej udziału w pracach Głównej Komisji do Badania Zbrodni Niemieckich. Medaliony ocenione zostały jako najpełniejszy dokument epoki, w której "przeżycia ludzi nie tylko przekraczają możliwość zrozumienia, ale przekraczają możliwość duchowej asymilacji tych przeżyć". (M. Kierczyńska)

Większość recenzentów w swych wypowiedziach przytaczała dwa cytaty z książki - "ludzie ludziom zgotowali ten los" i "rzeczywistość jest do wytrzymania, gdyż nie cała dana jest w doświadczeniu". Podkreślano, że w obrębie tematyki często spotykanej w literaturze powojennej Nałkowska zastosowała ^{Konwencję nar-} ~~metodę for-~~ ^{macyjną} ~~malną~~, w której "słowo określa treści jednoznacznie, wyraźnie i nieodwołalnie, a jednocześnie manifestuje swoje ubóstwo, bezsiłę, niemoc wobec treści" (Z. Lichniak).

M. Kierczyńska stwierdziła, że: "Wszystko o czym Nałkowska pisze dane jest jako "strzęp relacji" albo ujrzane jako makabryczny przedmiot wizji lokalnej dokonywanej po wyzwoleniu kraju. To zaakcentowanie dystansu na swój sposób potęguje grozę spraw przedstawionych pomagając ukazać ich niesamowitość przekraczającą ludzkie rozumienie. /.../ W tej książce takiej surowej i powściągliwej rzeczywistość dana jest w relacji ludzi nie skłonnych i niezaprawionych do psychologicznej analizy, jakby dla podkreślenia tego, że los ludzki wyraża się tu w faktach, wobec

grozy których ta czy inna interpretacja jest rzeczą mało ważną". Podobnie K. Wyka: "Autorka nigdzie nie wykracza poza to, co jest jej dane w słowach najprostszycy ludzi /.../ którym ani prawa historii, ani metafizyka nie objaśniają niczego z przeżytych okropności, bo **nie** mieszczą się w ich rozpoznaniu świata". Podkreślano również, że nowa książka Nałkowskiej jest czymś nieoczekiwanym w typie narracji autorki, stosującej zazwyczaj wnikliwą introspekcję psychologiczną. "Jest to pierwsza bodaj książka Nałkowskiej, w której człowiek nie jest penetrowany przez pisarkę, lecz tylko opisany - jak mur, pod którym się ginie lub narzędzie śmierci. Włączony do świata realiów spełnia tam jedno z zadań kompozycji ponadindywidualnego dramatu, wobec którego autorka uznaje bezsilność swej dotychczasowej metody". (K. Brandys)

Medaliony zostały przełożone na wiele języków europejskich. Do 1957 ukazały się przekłady: chorwacki, czeski, esperanto, niemiecki, portugalski, rumuński i włoski.

J. GEMBICKI: Przeszłość, której nie wolno zapominać.

"Życie Warsz.", nr 341. - K. BRANDYS. "Kuźnica" 1947 nr 4. - M. KIERCZYŃSKA, "Lewy Tor" 1947 nr 2/3. - J. KOWALSKI. "Zeszyty Wrocł." 1947 nr 2 s. 106 - 108. - M. KURYLUK: Ludzie ludziom zgotowali ten los. "Dzienn. liter." 1947 nr 1. - Z. LICHNIAK: Najgłębsza książka o wojnie. "Dziś i Jutro" 1947 nr 51/52. - S. LICHANŃSKI: Granice humanizmu laickiego. "Warszawa" 1947 nr 12. - R. MATUSZEWSKI. "Wiedza i Życie" 1947 nr 5 s. 474. - H. VOGLER. "Odrodz." 1947 nr 3. - K. WYKA. "Odrodz." 1947 nr 3. - A. BRAUN: Ludzie ludziom zgotowali ten los. "Razem" 1948 nr 2.

217

- Powstanie Komitetu Obywatelskiego w Katowicach dla uczczenia pamięci

Emila Zegadłowicza. Komitet zamierzał m. in. wydać dzieła E. Zegadłowicza oraz zorganizować uroczystą akademię w Gorzeniu Górnym i ufundować szkołę-pomnik. Ministerstwo Poczty i Telegrafów wydało w 1946 roku znaczek pocztowy z podobizną pisarza.

LISTOPAD

4 Powstanie pisma "Płomienie". Miesięcznik wydawany w Warszawie był organem Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. Redaktorem naczelnym był J. Strzelecki. W ciągu roku ukazały się 2 numery (listopad i grudzień). W nocie zamieszczonej w numerze 1 redakcja pisała: "Płomienie" są pismem młodzieży akademickiej/../. Byliśmy - całą młodzież polska - pokoleniem wspólnoty wojennej. Przemiany ustrojowe, związane z nimi wstrząsy psychiczne różnicowały na nowo nasze pokolenie, rozbiły zgodną postawę jedności. Trzeba ten proces odwrócić. Dziś jest tylko jedna droga do lepszej, sprawiedliwszej przyszłości - droga przez pracę i pokój."

Pismo zamieszczało artykuły o problematyce młodzieży, społeczne i literackie. W pierwszym roku jego istnienia pisali m. in. J. Hochfeld, K. Dunin-Wąsowicz, S. Marczak-Oborski, T. Kubiak, T. Borowski, S. Frybes, J. Strzelecki, K. Lipiński.

"Płomienie" ukazywały się do roku 1948. Ostatnim numerem był zeszyt specjalny wydany w lipcu tego roku / bez numeracji /, poprzedzony przez numer 4 za miesiąc kwiecień. Skład redakcji, główny redaktor i siedziba pisma nie zmieniły się przez cały okres jego działalności. W "Płomieniach" poza wymienionymi wyżej pisali jeszcze m. in.: W. Broniewski, M. Czerwiński, Z. Lichniak, T. Kotarbiński, A. Munk, A. Rapacki, R. Stiller, M. Straszewska, Z. Wasilewski, M. Weber, J. Wittlin, J. A. Ziemiński. Redakcja utrzymywała stałe rubryki

"Trybuna dyskusyjna" i "Recenzje". W roku 1947 pismo zamieszczało druk odpowiedzi na ankietę "Dlaczego jestem socjalistą".

100/46

105

- 3 P o w s t a n i e ~~z~~ p i s m a "S t o l i c a". War-
szawski tygodnik ilustrowany wydawany przez Naczelną Radę Od-
budowy Warszawy redagował zespół. W ciągu roku ukazało się 9
nrów zawierających obok aktualnych informacji dotyczących od-
budowy stolicy i obfitego serwisu fotograficznego również sta-
łą rubrykę Życie Kulturalne Stolicy. 210
- 5 P o w r ó c i ł d o k r a j u G u s t a w M o r c i n e k.
9 X odbyło się uroczyste powitanie pisarza w Katowicach przez
miejskowy oddział ZZLP, 11 XI w Klubie Artystyczno-Literackim
wieczór autorski z odczytem Z. Hierowskiego o Gustawie Morcin-
ku. G. Morcinek ogłosił w prasie list otwarty wzywający Polaków
do powrotu z emigracji. Wydał również książkę "Listy spod mor-
wy". 214
- 5 "R o z m o w y z p i s a r z a m i". Cykl audycji pod tym
tytułem rozpoczęło nadawać Polskie Radio. Audycja przygotowywa-
na przez Wydział Literacki nadawana była we wtorki, środy i
piątki. Inauguracyjną rozmowę z pisarzem - W. Broniewskim prze-
prowadził M. Piechal. 218
- 12 W a l n e Z g r o m a d z e n i e Z w i ą z k u W y d a w -
c ó w w Warszawie zatwierdziło nowy statut Polskiego Towarzy-
stwa Wydawców Książek i wybrało prezesem J. Borejszę. 218

15 W stulecie śmierci poety Edmunda Wasiliewskiego odbyło się uroczyste złożenie wieńców na jego grobie w Krakowie na cmentarzu Rakowickim. Przemówienie wygłosił J. Przyboś. 214

15 Do Belgradu wyjechali Aleksander Wat i Zofia Nałkowska celem wygłoszenia cyklu odczytów o literaturze polskiej. W czasie pobytu polscy pisarze wzięli udział jako goście w I Kongresie Pisarzy Czechosłowackich. 215

17 Otwarcie Teatru Dzieci Warszawy. Na inaugurację wystawiono Pan Tom buduje dom S. Themersona w inscenizacji S. Srednickiego i I. Skowronkówny. 216

17 25-lecie Biblioteki Miejskiej w Bydgoszczy uczczone zostało wystawą książek i zorganizowaniem zjazdu bibliotekarzy w Bydgoszczy. Podczas zjazdu wygłoszone zostały m. in. referaty: K. Hartleb: Mikołaj Kopernik - człowiek, myśliciel i ksiąg miłośnik, K. Górski: Człowiek i książka. 224

19 Konkurs na sztukę teatralną o dowolnej tematyce ogłoszony przez Miejską Radę Narodową Krakowa ogłoszony w styczniu 1946. Jury pod przewodnictwem prezydenta miasta złożone z przedstawicieli Ministerstwa Kultury i Sztuki, MRN oraz 3 przedstawicieli literatury i teatru spośród nadesłanych sztuk (nie wystawianych i nie drukowanych) wyróżniło nagrodami następujące:

I nagrodę przyznano sztuce Homer i Orchidea T. Gajcego, poległego w powstaniu warszawskim;

II nagrodę otrzymał W. Bodnicki za sztukę Komediant;

III nagrodę otrzymała K. Grzybowska za sztukę Siostry.

228

20 Prapremiera sztuki "Homer i Orchidea" Tadeusza Gajcego w Teatrze "Wybrzeże" w Gdyni. Reż. I. Gall, scen. S. Łuckiewicz. Poetycka sztuka Gajcego nazwana została "wielką nowiną w historii polskiego teatru" (B. W. Świącicki),

podkreślano jednak, że autor zbyt mało uwagi przywiązywał do wymogów sceny, toteż sztuka jest "piękna, ale niesceniczna" (K. Barnaś). W 1947 roku sztukę Gajcego wystawił Teatr Kameralny Domu Żołnierza w Łodzi /zob. poz. 26/47/.

K. BARNAS'. "Odrodz.", nr 51/52. - B. W. ŚWIĘCICKI. "Listy z Teatru", nr 8. - S. BRUCZ. "Polska Zbrojna", nr 51. - A. ŁACZYŃSKA. "Odra" 1947 nr 2. - W. NATANSON: Dzieło dwudziestoletniego poety. "Odrodz." 1947 nr 8. - T. K.: Teatr Galla w Gdyni. "Listy z Teatru" 1947 nr 9. 229

28 W o j e w ó d z k a N a g r o d a A r t y s t y c z n a
K r a k o w a /3 0 0 0 0 z ł / p r z y z n a n a z o s -
t a ł a L e o p o l d o w i S t a f f o w i z a c a ł o k s z t a ł t
t w ó r c z o ś c i . 230

- W z n o w i e n i e p i s m a "T e a t r L u d o w y".
Miesięcznik poświęcony pracy ochotniczych zespołów teatralnych i muzycznych. Pierwszy powojenny rocznik - 32 z kolei - obejmował podwójny zeszyt (nr 1 - 2). Redagował zespół: red. nac.: T. Matejko oraz B. Batko, B. Lubicz-Nycz, B. Orłowska. Na wstępie numeru redakcja informowała: "Pragniemy przyczynić się za pomocą naszego pisma do planowej odbudowy tak pięknie rozwijających się przed wojną teatrów ludowych". Numer 1 - 2 poza problematyką wyznaczoną przez profil pisma zawierał działy: Sprawozdania, Przegląd prasy, Przegląd wydawnictw, Kronika oraz zbiorowy nekrolog przedwojennych współpracowników pisma zmarłych lub zamordowanych przez okupanta. Rejestr zawierał m. in. nazwiska: J. Cierniak, K. L. Koniński, T. Mayzner, B. Pochmarski, I. Solarz, J. Turowiczówna, E. Zegadłowicz. 234

- P o w s t a ł K o m i t e t u c z c z e n i a p a m i ę c i
<http://rcin.org.pl>

Stanisława Ignacego Witkiewicza w Warszawie. Skład Komitetu: W. Tatarkiewicz, K. Czachowski, J. E. Płomiński i J. Leszczyński z Krakowa. Komitet powołał Komisję Redakcyjną, która miała opracować Księgę pamiątkową St. I. Witkiewicza i wydać nie drukowane dzieła pisarza.

Księga pamiątkowa ukazała się dopiero w 1957 roku /zob. poz. 348 /57/.

221

- "Święto Winkelrieda" widowisko w 3 aktach Jerzego Andrzejewskiego i Jerzego Zagórskiego. Sztuka napisana wiosną 1944 ukazała się w formie książkowej w wersji skróconej /pierwodruk "Twórczość" z. 7/8 s. 121 - 173/. Ukazało się tylko kilka recenzji. "Tematem sztuki - pisał W. Natanson - jest niewdzięczność ludzka, zdumiewająca zdolność zapominania cudzych poświęceń, którą objawiają zarówno jednostki, jak i całe narody. /.../ Andrzejewski i Zagórski dokazują tej sztuki, że sprawy bolesne pod ich zwinnym i subtelnym piórem zmieniają się w okazję do śmiechu. I nie jest to wcale jakieś spłyccenie sprawy, odebranie jej znaczenia i powagi, po prostu autorzy nasi ośmieszają egoizm zamiast się oburzać". Sztuka wystawiona została dopiero w roku 1956 /zob. poz. 112/56/

R. MATUSZEWSKI: Zagadnienia literackie. "Wiedza i Życie", nr 8 s. 820 - 825. - W. NATANSON: Najweselsza polska sztuka współczesna. "Twórczość" 1947 z. 4 s. 132 - 134. - W.: Ironiczna fantazja polskich pisarzy. "Gaz. lud." 1947 nr 93.

223

- Powstanie pisma "Scena i Widownia Warszawska" wydawanego przez Miejskie Teatry Dramatyczne w Warszawie jako miesięczny dodatek do programów. Pismo redagował komitet. W pierwszym roku ukazały się 2 nry zawiera-

jące artykuły o problemach odbudowy warszawskiego życia teatralnego i stały dział Kronika. 227

GRUDZIEŃ

- 1 Uruchomienie po 7-letniej przerwie rozgłośni Polskiego Radia Warszawa II - nazwanej imieniem S. Starzyńskiego. Była to 12 rozgłośnia w kraju uruchomiona po wojnie. 235
- 3 Zmarł w Krakowie Bernard Leonard Szarlitt, publicysta i dziennikarz, urodzony 15 II 1877 w Tarnopolu, autor przekładów sztuk polskich na język niemiecki m. in. S. Wyspiański: Wesele, A. Fredro: Zemsta. 236
- 3 Nagroda literacka miasta Katowic za rok 1946 przyznana została W. Szewczykowi za tom wierszy Posagi. W motywacji nagrody jury podkreślało, że W. Szewczyk jest pierwszym poetą śląskim, którego twórczość przestała być poezją regionalną i weszła do dorobku literatury ogólnopolskiej. 237
- 7 Otwarcie Studium Literackiego przy ZZLP w Katowicach. Studium skupiało 40 słuchaczy. W ciągu roku w ramach cotygodniowych spotkań wygłoszone zostały referaty: J. Andrzejewski: Proza polska roku 1946 (7 XII), J. Przyboś: O współczesnych kierunkach poetyckich (14 XII), S. Pi-goń: Jak Mickiewicz pisał wiersze (21 XII), M. Promiński: Rodzaje stylów literackich (28 XII).
- Oddział Śląski ZZLP w ciągu roku zorganizował 30 wieczorów literackich w Katowicach i województwie. 238
- 8 Dyskusja o Monte Cassino zapoczątkowana

została artykułem A. Bocheńskiego O dyskusji nad Monte Cas-
sino w "Tygodniku Powszechnym" nr 45 z 10 XI 1946. Pismo w
 numerze 49 (u 8 XII) publikowało wypowiedzi na ten temat, m.
 in. H. Malewskiej, T. Cypriana, J. Sawickiego, W. S^traszewskiego
 W. Kirchmayera. Polemika dotyczyła problemu bohaterstwa żołnie-
 rskiego. Wypowiedzi dyskutantów stawiały pytania, czy tradycyj-
 ny kult bohaterstwa winien być zastąpiony postawą realizmu po-
 litycznego.

233

9 U t w o r z e n i e A k a d e m i c k i e g o T o w a r z y s -
 t w a W s p ó ł p r a c y N a u k o w o - K u l t u r a l -
 n e j w e W r o c ł a w i u. Celem Towarzystwa, któremu
 przewodniczył M. Zarębski było nawiązanie kontaktów ze środowi-
 skami naukowymi w innych krajach, wymiana naukowych materiałów,
 propaganda polskiej kultury i literatury za granicą, sprowadza-
 nie wydawnictw obcojęzycznych.

240

14 K o n k u r s S p ó ł d z i e l n i W y d a w n i c z e j
 "C z y t e l n i k" n a u t w ó r l i t e r a c k i
 z w i ą z a n y t e m a t y c z n i e z b i t w ą p o d
 L e n i n o, W a r s z a w ą, B e r l i n e m, D r e z n e m,
 K o ł o b r z e g i e m o g ł o s z o n y 1 V. Jury w składzie: J.
 Iwaszkiewicz, gen. K. Świerczewski, Z. Dembińska, J. Broniewska,
 S. R. Dobrowolski, L. Kruczkowski, gen. K. Świetlik postanowiło
 przyznać następujące nagrody:

I nagroda /40 000/ - J. Pytlakowski za nowelę Bracia;

II nagroda /30 000/ została rozdzielona między: I. Wirowską -
 autorkę noweli Drugi brzeg i L. Wolanowskiego, autora noweli
Przypomnij mi;

III nagroda /20 000/ została rozdzielona między E. Górę, autora
 noweli W pochodzie i A. Srogę, autora noweli Na drodze stał Ko-
łobrzeg.

244

16 Powstanie Oddziału Toruńskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Przewodniczącym wybrany został E. Kucharski. Na inauguracji T. Makowiecki wygłosił odczyt Na marginesie twórczości Norwida. 242

18 W krakowskim Sądzie Okręgowym rozpoczęła się rozprawa przeciw pisarzowi Stanisławowi Wasylewskiemu oskarżonemu o redagowanie w czasie wojny "Gazety Lwowskiej" współpracującej z okupantem niemieckim. Sąd w 3 dniu procesu zrehabilitował S. Wasylewskiego, który "w niczym nie zhańbił swego imienia Polaka" - cyt. z uzasadnienia wyroku. Dalsze losy sprawy zob. poz. 162/47. 243

20 Ogłoszenie list wyborczych kandydatów do Sejmu Ustawodawczego. Z ramienia Bloku Stronnictwa Demokratycznego kandydowali do Sejmu m. in. K. Rusinek, W. Kowalski, E. Krassowska, L. Schiller, J. Ozga-Michalski, L. Kruczkowski, S. Żółkiewski, J. A. Król, H. Boguszevska. 243 244

22 "Jakiej powieści chce dzisiejsza wieś?" Ankieta pod tym tytułem została ogłoszona przez redakcję tygodnika "Wieś" 10 II /nr 5/. Ankieta zamierzała "odsłonić rodzaje literackiego zapotrzebowania na prozę powieściową w kołach czytelników wiejskich" i wskazać "czy istnieje pokoleniowa tęsknota za jakimś wspólnym wyróżniającym się typem powieści". Z tego względu jednym z warunków ankiety było także nadesłanie życiorysu. Na ankietę nadesłano 123 odpowiedzi.

W numerze 50/51 "Wieś" ogłosiła zestawienie nazwisk pisarzy najpoczytniejszych wśród środowiska wiejskiego.

W dziale prozy klasycznej ustalona została następująca lista: 1) H. Sienkiewicz, 2) B. Prus, 3) S. Żeromski, 4) W. Reymont, 5) M. Rodziwiczówna, 6) E. Orzeszkowa, 7) W. Orkan, 8) J. I. Kraszewski, 9) J. Wiktor, 10) K. Tetmajer, 11) W. Hugo, 12) F. Dostojewski, 13) A. Dumas, 14) K. Hamsun, 15) J. London, 16) L. Tołstoj.

W dziale literatury współczesnej ankiety wymieniały tylko dwa nazwiska - A. Fiedlera i H. Malewskiej.

W wypowiedziach zawarte były również informacje o recepcji poezji, które pozwoliły redakcji na zestawienie listy: 1) A. Mickiewicz, 2) J. Kasprówicz, 3) J. Słowacki, 4) M. Konopnicka.

- W z n o w i e n i e "P r a c P o l o n i s t y c z n y c h", rocznika wydawanego przez Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza w Łodzi. Kolegium redakcyjne: S. Skwarczyńska, A. Kowalska, J. Trzynadłowski. W czwartym z kolei a pierwszym po wojnie roczniku za okres 1940 - 1946 redakcja pisała: "Wznawiamy przerwane brutalnie przez wojnę wydawnictwo naszego rocznika pt. "Prace polonistyczne", którego trzy tomy ukazały się kolejno w latach 1937, 1938 i 1939. /.../ Chcemy złożyć jeszcze jedno świadectwo przysłowiowej żywotności polskiej kultury". Rocznik zawierał m. in. rozprawy: T. Łopalewski: Z młodości twórczości Mickiewicza, J. Kulczycka-Saloni: Wizja świata egipskiego w "Faraonie" Prusa, J. Saloni: Kompozycja "Nocy listopadowej" Stanisława Wyspiańskiego, T. Czapczyński: Materiały do genezy "Nocy i dni", J. Trzynadłowski: Od mitu do metafory. Redakcja zamieściła również wspomnienia pośmiertne poświęcone łódzkim polonistom zmarłym i zamordowanym w czasie wojny: J. Bolechowskiemu, A. Czaplińskiemu, W. Fallkowi, Z. Hajkowskiemu, W. M. Jakóbczykowi, L. Kaliszowi, A. Koziółkiewicz-Skrzypkowskiej.

Rocznik zamykał diariusz kultury łódzkiej za okres 1939 - 1945.

246
239

- W z n o w i e n i e p i s m a "P r z e g l ą d L i t e r a - c k i i N a u k o w y". Kwartalnik wydawany w Warszawie przez Wydział Książki i Czytelnictwa Ludowego Instytutu Oświaty i Kultury. Red.: W. Dąbrowska, sekretarz redakcji: J. Czarnecka, komitet: J. Piasecki, L. Protschke, J. Skarżyńska. Czasopismo było wznowieniem pisma wydawanego pod tymże tytułem w latach 1938 - 1939. W 1946 - 3 roku istnienia - ukazały się nry 1 - 2 zawierające bibliografię adnotowaną wyboru wydawnictw z okresu 1 V - 1 X 1946, która uzupełnia^{ła} bibliografię W. Dąbrowskiej, J. Czarneckiej i J. Słomczewskiej 555 książek wydanych w okresie powojennym obejmującą wybór publikacji do maja 1946 i wydaną w tymże roku.

247

- M i e s i ę c z n i k "T w ó r c z o ś ć" rozpoczął druk odpowiedzi na ankietę "J a k o c e n i a m l i t e r a t u r ę d w u d z i e s t o l e - c i a?" rozpisaną wśród pisarzy, krytyków i publicystów. W nocy dotyczącej ankiety /nr 12/ redakcja motywowała jej potrzebę: "Jednym z najważniejszych zagadnień w dzisiejszym życiu kulturalnym jest problem stosunku do literatury dwudziestolecia. Sądy na ten temat wahają się od ostrego potępienia po całkowitą aprobatę dorobku literackiego lat międzywojennych. Sądy te uległy ponadto charakterystycznej zmianie: o ile w pierwszych miesiącach niepodległości stosunek do literatury dwudziestolecia był bardziej krytyczny, o tyle dzisiaj poczyną górować stosunek bardziej pozytywny do dorobku lat 1918 - 1939". W numerze 12 wydrukowane zostały wypowiedzi M. Dąbrowskiej, J. Dobraczyńskiego, ^{B. Dudzińskiego} i S. Kisielewskiego. Dalszy ciąg ankiety zob. poz. 67/47

248

- "Trzynaście opowieści" Ksawerego Pruszyńskiego oceniono jako historię "inteligencji polskiej wyrzuconej poza granice kraju, dotychczasowych stosunków i problematyki" poszukującej "właściwych proporcji między sprawą polską a losami świata". (H. Kurzyna) Przy zasadniczych zastrzeżeniach wobec "neoromantycznego historyzmu" dostrzeżono również jej zalety artystyczne: "pomieszczenie elementów różnorodnych tradycji i kultów, specyficzna egzotyka nieoczekiwanych zbliżeń rzeczy odległych w przestrzeni i czasie niewątpliwie uprawdopodobniona przez wyjątkową sytuację dziejową czasu wojny" (R. Matuszewski). K. Wyka w swej recenzji podkreślał walory narracyjne książki Pruszyńskiego wynikające z cechujących autora "wrażliwości zmysłowej, umiejętności automatycznej niejako obserwacji świata, która wiernie i stale notuje wszystkie jego wyglądy".

A. J.: Legenda "szlachecka" i "czerwona". "Polska Zbrojna" 1947 nr 35. - S. DZIKOWSKI: Z dalekich dróg ku ojczyźnie. "Gaz. lud." 1947 nr 58. - M. KURZYNA: Wśród starych dróg i ścieżek przyszłości. "Dziś i Jutro" 1947 nr 11. - T. KWIATKOWSKI. "Dzien. liter." 1947 nr 4. - R. MATUSZEWSKI: Trzynaście opowieści o żołnierskiej tułaczce. "Kuźnica" 1947 nr 22. - K. WYKA: Wszystkie lata emigracji. "Odrodz." 1947 nr 11.

RUCH WYDAWNICZY

W roku 1946 sytuacja wydawnicza w dziedzinie produkcji literatury pięknej kształtowała się podobnie jak w roku ubiegłym. W produkcji ogólnej utrzymali swój poważny 52 procentowy udział wydawcy prywatni subwencjonowani przez państwo dla wyrównania braku książki spowodowanego latami wojny. Brak było planu wydawniczego, panowały również nieuregulowane stosunki w dziedzinie przydziałów i gospodarki papierem.

Ilość tytułów wydanych w roku ze wszystkich dziedzin wynosiła 3 528. W tym wydawcy prywatni - 1 234 tytuły, instytucje wydawnicze państwowe - 945, spółdzielnie - 552, stowarzyszenia i organizacje społeczne - 550 i instytucje i organizacje religijne - 247. Wydania literatury pięknej dla dorosłych wyrażały się liczbą 520 tytułów w łącznej ilości nakładu 6 mln. egzemplarzy, przy czym większość książek wydana została przez firmy prywatne, preferujące często literaturę łatwiejszą, sensacyjną i drugorzędną - ze względów komercyjnych. Duża chłonność rynku czytelniczego pozwalała wydawcom tym na spekulację książką. Ryzyko ich /jak podkreśla A. Bromberg: Książki i wydawcy. W-wa 19 / przy utrzymaniu zasady honorariów autorskich wypłacanych procentowo od rozprzedanych egzemplarzy, ograniczało się do kosztów druku i papieru.

W stosunku do ogólnej liczby wydanych książek produkcja literatury pięknej - 520 tytułów wynosiła 16%. Z zakresu kultury, nauk i oświaty wydane zostały 102 tytuły /3,1%, językoznawstwa - 26 /0,8%, nauki o literaturze - 78 /2,4% oraz książek dla dzieci i młodzieży - 371 /11,4%.

Spośród wydawnictw państwowych najpoważniejszymi były: "Czytelnik", "Książka" i "Wiedza". Tak więc np. wydawnictwo "Czytelnik"

opublikowało 75 tytułów, w tym 36 z prozy współczesnej oraz rozpoczęło wydawanie dwu ambitnych pozycji przekładowych: A. Tołstoj: Droga przez mekę i M. Szołochow: Cichy Don. Nowo utworzone wydawnictwo - "Państwowy Instytut Wydawniczy" - w ciągu roku zdołało wydać jedynie 2 książki. Poza wymienionymi z państwowych przedsiębiorstw wydawniczych na czoło wśród producentów literatury pięknej wysuwały się "Wydawnictwo Zachodnie" i "Nasza Księgarnia", zajmująca się głównie literaturą dla młodzieży.

Wśród organizacji i instytucji uspołecznionych książki z zakresu literatury pięknej wydawane były m. in. przez Oddziały ZZLP /np. seria Arkusz Śląski Oddziału Katowickiego/ oraz przez redakcje czasopism, często na zasadzie przedruku składu gazetowego, np. "Express Wieczorny".

Najaktywniejszymi wydawcami prywatnymi książek z zakresu literatury pięknej byli: W. Bąk /Poznań/, S. Cukrowski /Wówa/, L. Fiszer /W-wa/, Gebethner i Wolff /W-wa/, S. Kamiński /Kraków/, M. Kot /Kraków/, J. Kuglin /Katowice/, E. Kuthan /W-wa/, J. Mortkowicz /W-wa/ i J. Przeworski /W-wa/. Ambitną działalność w kierunku zaspokojenia zapotrzebowania na literaturę piękną o wysokich zaletach artystycznych prowadziły wydawnictwa: Gebethnera i Wolfa, M. Kota oraz J. Mortkowicza. [Przy braku planowania w produkcji wydawniczej oraz przypadkowości i koniunkturalizmie, wynikającymi z doboru wydawnictw opłacalnych, rzadkością były seryjne edycje dzieł literatury pięknej. Na uwagę zasługują tu: Biblioteka Arcydzieł Poezji i Prozy, Biblioteka Arcydzieł Literatury Polskiej, wznowiona przez wydawnictwo J. Mortkowicza Pod znakiem poetów seria 3, w której ukazały się m. in. W. Broniewski: Bagnet na broń i Drzewo rozpaczające i L. Staff: Martwa pogoda. Czytelnik rozpoczął serię poetycką Z Pegazem, w której ukazał się: J. Iwaszkiewicz: Wybór wierszy. E. Kuthan wydał w se-

rii Pisarze Polski Podziemnej opowiadania R. Bratnego i W. Zalewskiego.

Wydania klasyków miały na celu głównie nasycenie zapotrzebowania na popularne edycje dzieł wchodzących w zakres lektur szkolnych. Cechowała je mała staranność wydania przy względnej taniości i dużych nakładach. Wydano m. in. A. Fredro: Zemsta, J. Kochanowski: Odprawa posłów greckich, Treny, M. Konopnicka: Dym, Mendel Gdański, Nasza szkapa, I. Krasicki: Bajki i przypowieści, Z. Krasiński: Irydion, J. I. Kraszewski: Chata za wsią, Hrabina Cosel, Kunigas, Ostap Bondarczuk, A. Mickiewicz: Dziady, Grażyna, Konrad Wallenrod, Pan Tadeusz, J. U. Niemcewicz: Powrót posła, E. Orzeszkowa: ABC, Wybór nowel, B. Prus: Michałko, Lalka, Placówka, H. Sienkiewicz: Bartek Zwycięzca, Krzyżacy, Janko Muzykant, W pustyni i puszcy, S. Szymonowicz: Żeńcy, J. Słowacki: Balladyna, Beniowski, Kordian, Lilla Weneda, S. Żeromski: Opowiadania, Popioły, Przedwiośnie.

Wznowienia literatury dwudziestolecia międzywojennego reprezentowane były przez stosunkowo niewielką ilość pozycji. Wydano m. in. M. Dąbrowska: Ludzie stamtąd, Uśmiech dzieciństwa, powieści podróżnicze A. Fiedlera, K. I. Gałczyński: Wiersze, Z. Kossak: Bez oręża, L. Kruczkowski: Kordian i Cham, B. Leśmian: Wybór poezji, Z. Nałkowska: Niecierpliwi, Niedobra miłość, J. Wiktor: Orka na ugorze.

Literatura współczesna. Objawem charakterystycznym dla produkcji literackiej roku było ukazywanie się dużej ilości utworów będących relacjami z lat wojny i okupacji. W ramach literatury tego rodzaju wydawanej głównie przez wydawnictwa: "Książka", "Wiedza" i Centralną Żydowską Komisję Historyczną wyróżnić można grupę utworów mających charakter wspomnienia-repor-
tażu. Były to m. in.: R. Bauminger: Przy pikrynie i trotylu,
<http://rcin.org.pl>

M. M. Borowicz: Uniwersytet zbirów, W. Dobaczewska: Kobiety w Ravesbrück, K. Dunin-Wasowicz: Stutthoff, T. Hołuj: Oświęcim, S. Jagielski: Sclavus saltans, Z. Kossak: Z otchłani, T. Kudliński: Montelupa, Z. Petersowa: Wrzesień Warszawy, J. Pytlakowski: Powstanie mokotowskie, M. Rusinek: Z barykady w dolinę głodu,
 W. Wnuk: Obóz kwarantanny, W. Żółkiewska: Kobiety w Limbach,
 K. Żywulska: Przeżyłam Oświęcim. Poza wymienionymi publikacjami wspomnieniowymi tematyki wojennej dostarczyły m. in. utwory literackie: K. Brandys: Miasto niepokonane, R. Bratny: Ślad, J. Dobraczyński: W rozwalonym domu, T. Hołuj: Próba ognia, J. Iwaszkiewicz: Stara cegielnia, Z. Nałkowska: Medaliony, S. Otwinowski: Czas nieludzki, K. Pruszyński: Trzynaście opowieści, J. Putrament: Świeta kulo, A. Rudnicki: Uśmiech żandarma, K. Z. Skierski: Sztuka umierania, W. Zalewski: Śmiertelni bohaterowie, W. Żukrowski: Z kraju milczenia. Ukazały się ponadto m. in. T. Breża: Mury Jerycha, K. Bunsch: Ojciec i syn, P. Gojawiczyńska: Stolica, W. Grabski: Saga o Janu Broniszu, J. Iwaszkiewicz: Nowa miłość i inne opowiadania, T. Kwiatkowski: Lunapark, J. Kurek: Janosik, H. Malewska: Kamienie wołać będą, J. Morton: Inkluzowe wiano, J. Zawieyski: Noc Huberta, W. Żukrowski: Porwanie w Tiutiurlistanie.

W dziedzinie poezji wydano m. in. W. Bak: Syn ziemi, W. Broniewski: Bagnet na broń, Drzewo rozpaczające, S. R. Dobrowolski: Pióro na wicherze, P. Hertz: Dwie podróże, M. Jastrun: Rzecz ludzka, R. Kołoniecki: Elegie zielloświąteczne, S. J. Lec: Notatnik polowy, S. Pollak: Godzina życia, W. Słobodnik: Dom w Ferganie, A. Słonimski: Wiek klęski, L. Staff: Martwa pogoda, L. Szenwald: Utwory poetyckie.

W dziedzinie dramatu ukazało się niewiele pozycji, m. in.: J. Andrzejewski i J. Zagórski: Święto Winkelrieda, J. Brzoza:

Stary dzwon i S. Otwinowski: Wielkanoc /zob. poz. ¹¹⁵ 113/.

N a u k a o l i t e r a t u r z e reprezentowana była w roku 1946 niewielką ilością pozycji, a dorobek wydawniczy w tej dziedzinie charakteryzowała pewna przypadkowość. Temu też należy przypisać, że przy braku gimnazjalnych podręczników do nauczania literatury ukazała się jedynie dość surowo krytykowana Historia literatury polskiej w 2 t. T. Wojeńskiego, równocześnie zaś wydawcy prywatni usiłowali zaspokoić popyt czytelniczy wydając rozmaite skróty i "bryki" na niezwykle niskim poziomie, jak np. T. Alszer: Historia literatury polskiej. Skróót /s. 64!//, H. Lewiński: Skrót historii literatury polskiej oraz G. Navarra: Literatura polska oraz historia języka polskiego w zarysie.

Z wznowień ukazały się I. Fik: Rodowód społeczny literatury polskiej oraz jako kontynuacja wydania przedwojennego czwarty tom A. Brücknera Dzieje kultury polskiej. Prócz tego wydano następujące prace o charakterze syntetycznym: F. Araszkiewicz: Pozytywizm polski, J. Kleiner: Romantyzm, S. Kawyn: Publicystyka pozytywizmu polskiego, ^{(tom szkiców J. Kotta: Mytologia i kahalim/zob. poz. 69/78} literaturze współczesnej poświęcone zostały prace: J. Parandowski: Literatura a współczesność i K. W. Zawodziński: Rzut oka na literaturę polską 1945 roku. Zapotrzebowanie na popularne zarysy monograficzne klasyków usiłowała zaspokoić seria Portrety literackie, w której ukazały się m. in. J. Z. Jakubowski: Henryk Sienkiewicz, E. Sawrymowicz: Jan Kaspro-wicz. Wydane zostały również: A. Deruga: Aktualność Żeromskiego i J. Saloni-Kulczycka: Bolesław Prus. W dziedzinie teorii literatury ukazały się prace: K. Górski: Poezja jako wyraz, R. Ingarden: O budowie obrazu. Szkic z teorii sztuki, J. Kleiner: Tragizm, S. Kawyn: Zagadnienie grupy literackiej.

P r z e k ł a d y z l i t e r a t u r y p i ę k n e j wydawane były zarówno przez firmy prywatne, jak i państwowe.

O ile jednak wydawcy prywatni w doborze tytułów kierowali się głównie względami komercyjnymi, nie rangą artystyczną dzieła, o tyle przedsiębiorstwa państwowe, jak np. "Czytelnik" przyswajający najambitniejsze pozycje literatury radzieckiej, starały się zaspokoić zapotrzebowanie na literaturę współczesną o dużych walorach lub wznawiały pozycje klasyczne. W ciągu roku ukazało się łącznie 98 dzieł literatury obcej w tłumaczeniach.

L i t e r a t u r a a m e r y k a Ń s k a reprezentowana była głównie przez powieści sensacyjne i przygodowe G. Baxtera, M. Branda, F. Coopera, J. Curwooda itp. Wśród 18 dzieł przełożonych z literatury amerykańskiej znalazły się poza tym: P. Buck: Błogosławiona ziemia, U. Sinclair: Nafta, M. Twain: Przygody Hucka.

L i t e r a t u r a a n g i e l s k a /w liczbie 24 tytułów/ obejmowała głównie powieść obyczajową. Wśród wybitniejszych pozycji wydanych w ciągu roku można wymienić: J. Aldridge: Orzeł morski, I. Cronin: Cytadela, Ch. Dickens: Dzwony i Świerszcz za kominem, H. G. Wells: Jutro ludzkości.

Literatura a u s t r i a c k a /3 tytuły/ reprezentowana była przez G. Kaus i V. Baum, b e l g i j s k a przez Costera Dyl Sowizdrzał, d u Ń s k a /6 tytułów/ - różne wydania bajek Andersena, c z e s k a przez jedną pozycję - A. Hoffmeister: Turysta mimo woli. Z literatury f r a n c u s k i e j wydano 16 książek, w tym: L. Aragon: Niewola i wielkość Francji, Balzac - kilka tomów z cyklu Komedia ludzka, D. Diderot: Kubuś fatalista, A. France: Zbrodnia Sylwestra Bonnard, E. Triolet: Kochankowie z Avignon. Literatury - h o l e n d e r s k a, k a n a d y j s k a, n o r w e s k a i s z w a j c a r s k a reprezentowane były przez 1 - 2 pozycje o walorach głównie rozrywkowych. Z literatury s z w e d z k i e j wydano A. Munthe: Księga z San Michele.

Z literatury r a d z i e c k i e j wydawanej przez "Czytel-
nika" i "Książkę" ukazały się m. in.: I. Erenburg: Upadek Paryża,
W. Grossman: Piekło Treblinki, M. Gorki: Matka, M. Gogol: Martwe
duśze, A. Makarenko: Poemat pedagogiczny, M. Szołochow: Cichy
Don t. 1, A. Tołstoj: Droga przez mękę.

Z literatury w ł o s k i e j wznowiono E. Amicis: Serce
i Collodi: Pinokio.

Nad całością dorobku wydawniczego roku - zarówno w dziedzi-
nie dzieł oryginalnych, jak tłumaczeń - zaciążył brak planu wy-
dawniczego i podział działalności między dużą ilość wydawnictw,
w tym wielu prywatnych, nie koordynujących ze sobą wzajem swych
zamierzeń.

150

Statystyka   kultury

W roku 1946 bazę materialną kultury i sztuki cechował w dalszym ciągu znaczny wzrost w stosunku do pierwszych lat Polski Ludowej zmierzający zresztą głównie do przywrócenia przedwojennego stanu posiadania uszczuplonego znacznie przez działania wojenne i okres okupacji. Trwała więc nadal kampania rewindykacyjna, w wyniku której znaczna część mienia muzeów i bibliotek oraz aparatury kinowej i radiodbiorników powróciła z terytorium byłej Rzeszy na teren Polski. Niezależnie od tej kampanii KRN uchwałała przyznanie znacznych dotacji państwowych na fundusz Ministerstwa Kultury i Sztuki, którego wydatki w roku 1946 wyniosły 350 mln złotych przy dochodach równających się zeru. Znaczną pomocą w odbudowie życia kulturalnego była także inicjatywa ZSRR niesienia pomocy Polsce i w tej dziedzinie. Niezależnie od umów Związek Radziecki przekazał w ciągu roku Polsce znaczną część zbiorów lwowskiego Ossolineum / zob. poz. 16⁸/46/.

Działalność organów państwowych, instytucji i organizacji kulturalnych nastawiona była również na rozbudowę tych środków przekazu, które gwarantować miały oddziaływanie wśród najszerszych mas społeczeństwa ze szczególnym uwzględnieniem rejonów dotychczas zaniedbanych. Do celów tych powoływane były w ciągu roku Wojewódzkie Rady Kultury.

Stan bazy materialnej resortu kultury i sztuki na rok 1946 przedstawiał się następująco:

P r a s a . Na ogólną liczbę 723 tytułów czasopism istniało 55 pism codziennych, ukazujących się parę razy w tygodniu - 8, tygodników - 106, ukazujących się 2-3 razy w miesiącu - 98, miesięczników - 290, kwartalników - 36, półroczników - 4, roczników - 17, ukazujących się nieregularnie - 78. W stosunku do 12 czasopism brak danych <http://rcin.org.pl>

B i b l i o t e k i . W roku 1946 na terytorium Polski istniało 427 publicznych bibliotek powszechnych. Z tej liczby- 1 wojewódzka , 168 powiatowych , będących własnością gmin miejskich - 127 oraz gmin wiejskich- 131. Ogólny liczbą bibliotek naukowych wynosiła 194 (bez zakładowych bibliotek wyższych uczelni). Placówki te posiadały 7 905 000~~x~~ tomów.

Dla zapewnienia należytego rozwoju ~~sieci~~ bibliotecznej w ciągu roku powołany został dekretem Rady Ministrów do życia Państwowy Instytut Książki / zob . poz. ⁸⁸~~85~~ /46/. Wydano również dekret dotyczący bibliotek i ochrony ich mienia /zob. poz. ²⁸~~25~~/46.

M u z e a . Stan na 31 XII 46 wynosił 104 placówki muzealne, w tym jedynie 58 otwartych dla publiczności. Z liczby tej w gestii zarządu państwowego znajdowało się 24 muzeów, ¹ samorządu terytorialnego-53, towarzystw i fundacji - 21 , instytucji kościelnych - 6.

T e a t r y . / Dane dotyczą jedynie teatrów zawodowych/. Na ogólną liczbę 81 istniało 40 teatrów dramatycznych , 5 operowych , 8 muzycznych i wodewilowych , 28 teatrów dla dzieci i młodzieży. 40 istniejących teatrów dramatycznych posiadało w końcu roku 21 777 miejsc.

K i n a . W końcu roku 1946 istniało 518 kin stałych , z tego w miastach - 439 { na wsi - 79. Kina te posiadały łącznie 2183⁵ miejsc z czego odpowiednio w miastach 190 318 , na wsi - 28 040

Największą ilość kin stałych posiadało województwo śląskie (84) , najmniejszą białostockie -(7).Sytuacja na wsi pod względem ilości kin stałych była trudna (np. województwo lubelskie nie posiadało ich wcale). Nieliczne istniejące kina rucho- chome (49) nie były w stanie zmienić dysproporcji między miastem i wsią.

W ciągu roku na ekranach kin znajdowało się 205 filmów długo- oraz 216 krótkometrażowych. Wśród filmów długometrażowych przeważały wyprodukowane przed 1939 rokiem - 118 , w tym 38

polских. Ponieważ w kraju nie uruchomiono jeszcze produkcji filmów długometrażowych wśród znajdujących się na ekranach 87 filmów wyprodukowanych po 1939 roku przeważały radzieckie i angielskie. W ogólnej liczbie 216 filmów krótkometrażowych na ekranach kin wyświetlano 93 polskie powstałe po 1939 - w tym 42 kroniki filmowe.

R a d i o . W ciągu roku uruchomiono 3 nowe stacje nadawcze - Warszawa II , Szczecin i Wrocław. / zob. poz . 235, 26, 196 /46/.

Ilość zarejestrowanych odbiorników radiowych wynosiła 472 542, z tego 383 115 lampowych , 5 844 - detektorowych oraz 85 543 głośników domowych. Ze względu na trudności w rozwoju sieci odbiorników lampowych , których import był ograniczony przy braku produkcji krajowej , rozwijana była systematycznie sieć radiofonii przewodowej.

Dane cyfrowe podaje: Statystyka Kultury 1945, 1946, 1947. W-wa 1948.